សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université royale de droit et des sciences Economiques

Royal University of Law and Econimics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា

ស្រាវជាវចាប់ពីថ្ងៃទី ២៣ ខែមិនា ឆ្នាំ ២០២២ ដល់ ថ្ងៃទី ២៣ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០២២

រៀបរៀងដោយនិស្សិតឈ្មោះ:

កញ្ញា ហេង សុខា

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី **២២**

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ:

លោក រុន ពណ្ណារិទ្ធ

ឆ្នាំចូលសិក្សា **២០១៨**

ឆ្នាំសរសេរសារណា **២០២២**

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

នាងខ្ញុំ ឈ្មោះ ហេង សុខា ជានិស្សិតផ្នែកនីតិសាស្ត្រនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ឆ្នាំសិក្សា ២០១៨ ដល់ ២០២២ជំនាន់ទី២២។

ជាដំបូងនាងខ្ញុំ សូមសម្តែងកតញ្ញូ និង ដឹងគុណដល់ជ្រាលជ្រៅដែលមិនអាចកាត់ថ្លៃបានចំពោះលោកអ្នកមានគុណទាំងពីរពោលគឺលោកឪពុក **ប្រេះ ឈុនហេង** និង អ្នកម្តាយ **នី លាងខឹម** ដែលបានផ្តល់នូវកំណើតដល់រូបនាងខ្ញុំ និង បានចិញ្ចឹមបីបាច់ ថែរក្សា ផ្គត់ផ្គង់ អប់រំទូន្មានប្រៀនប្រដៅ ផ្តល់ដំបូន្មានល្អៗ ព្រមទាំងផ្តល់កម្លាំងចិត្តនិងកម្លាំងកាយដោយមិនគិតពីការនឿយហត់របស់លោកតាំងពី នាងខ្ញុំនៅកុមារភាពរហូតឈានដល់បញ្ចប់ការសិក្សាបរិញ្ញាបត្រប្រកបដោយជោគជ័យ។ ជាពិសេសនាងខ្ញុំសូមធ្វើការគោរពថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅអនេកដល់បងស្រី បងប្រុសរបស់នាងខ្ញុំដែលលោកទាំងពីរបានមើលថែទាំនិងផ្គត់ផ្គង់ឧបត្ថម្ភគាំទ្រនូវផ្នែកសម្ភារ: និង ស្មារតីដល់ នាងខ្ញុំ ក្នុងការសិក្សារៀនសូត្ររហូតដល់បញ្ចប់ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រប្រកបដោយរលូន ។ នាងខ្ញុំសូមធ្វើការគោរពដឹងគុណទីជាបំផុត និង ពុំអាចកាត់ថ្លៃបានឡើយរាល់សកម្មភាពដែលអ្នកមានគុណទាំងអស់មានចំពោះនាងខ្ញុំ។

នាងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណ ដល់ **ឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង ព្រឹទ្ធបុរស ថ្នាក់ដឹកនាំ គណៈគ្រប់គ្រង និង លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ** នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចដែលធ្វើការយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការអប់រំផ្តល់ចំណេះដឹង និងសីលធម៌ដល់នាងខ្ញុំអស់រយៈពេលបួនឆ្នាំកន្លងមក។

ជាពិសេសនាងខ្ញុំ សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតដល់លោកសាស្ត្រាចារ្យ **រុន ពណ្ណារិទ្ធ** លោកជាសាស្ត្រាចារ្យណែនាំដែលបានឆ្លៀតឱកាសដ៏មានតម្លៃ ក្នុង ការបង្ហាត់បង្រៀនផ្តល់ការណែនាំតម្រង់ទិសដល់រូបនាងខ្ញុំហើយបានផ្តល់អនុសាសន៍ល្អៗ ដើម្បីកែលម្អចំណុចខ្វះខាតទាំងឡាយក្នុងការសរសេរសារណាបញ្ចប់ការសិក្សានេះ។

ជាចុងក្រោយនាងខ្ញុំសូមប្រសិទ្ធពរជ័យ សិរីមង្គល វិបុលសុខ មហាប្រសើរ បួងសួង ដល់វត្ថុស័ក្តសិទ្ធក្នុងលោកនេះមេត្តាថែរក្សាដល់ អ្នកមានគុណទាំងពីរ បងប្រុស បងស្រី ឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការ ឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការរង ព្រឹទ្ធបុរស ថ្នាក់ដឹកនាំ គណៈគ្រប់គ្រងនិងលោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់និងមិត្តនិស្សិតសូមប្រកបដោយជោគជ័យគ្រប់ភារកិច្ចនិងសូមទទួលបានពុទ្ធពរទាំងបួនគឺ **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ** កុំបីឃ្លាឃ្លាតឡើយ។

អំណរគុណ

ជាបឋមនាងខ្ញុំ **ហេង សុខា** សូមធ្វើការស្វាគមន៍ចំពោះប្រិយមិត្តអ្នកអានគ្រប់រូបជាពិសេសសិស្ស និស្សិតជាទីរាប់អាននិងសាស្ត្រាចារ្យជាទីគោរព ។ ក្រោយពីបានសិក្សាអស់រយៈពេល៤ឆ្នាំផ្នែកនីតិសាស្ត្រមក **"នៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច"** នាងខ្ញុំពិតជាមានកិត្តិយស យ៉ាងក្រៃលែងដែលសាកលវិទ្យាល័យបានផ្តល់ឱកាសឲ្យរូបនាងខ្ញុំ ក្នុងសិក្សាស្រាវជ្រាវរៀបចំចងក្រងនូវសារណាដើម្បីបញ្ចប់ការសិក្សាបរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្ររបស់នាងខ្ញុំ។

ក្នុងការសិក្សាបរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រ នាងខ្ញុំ បានចាប់អារម្មណ៍នឹងមុខវិជ្ជានីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដោយសារតែនាងខ្ញុំយល់ឃើញថានីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌគឺជាមុខវិជ្ជាមួយដ៏សំខាន់ក្នុងការអនុវត្តច្បាប់នៅកម្ពុជា ។ ដំណើរការនៃការអនុវត្តច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ គឺជា ចំណុចដ៏ចម្បងមួយព្រោះប្រៀបដូចជាកញ្ចក់ដែលនឹងបង្ហាញពីការគោរពសិទ្ធមនុស្សក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាស្របតាមនីតិសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ។ ហេតុនេះហើយ នាងខ្ញុំបានសម្រេចចិត្តធ្វើការជ្រើសរើសប្រធានបទ " **ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា**" ដែលស្ថិតនៅក្នុងមុខវិជ្ជានីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ហើយមាន លោកសាស្ត្រាចារ្យណែនាំ **រុន ពណ្ណារិទ្ធ** ។ នាងខ្ញុំយល់ឃើញថាប្រធានបទនេះ គឺជា ចំណុចមួយដែលបានផ្តល់នូវចំណេះដឹងដ៏សំខាន់មួយពីការមិនអាចចាប់ផ្តើមបណ្តឹងអាជ្ញា ឬ បញ្ឈប់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលខុសពីដំណើរការធម្មតានៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ។ នេះហើយជាចំណុចពិសេសដែលធ្វើឲ្យនាងខ្ញុំចាប់អារម្មណ៍នឹងចង់សិក្សាស្រាវជ្រាវបន្ថែមឲ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទនេះ ។ នាងខ្ញុំសង្ឃឹមថាប្រធានបទនេះនឹងជួយជាចំណែកក្នុងការស្រាវជ្រាវដល់ សិស្ស និស្សិតជំនាន់ក្រោយៗ ដើម្បី ជួយជាចំណែកក្នុងការកសាងចំណេះដឹង និង ស្មារតី ។ ក្រោយពីការសិក្សាប្រធានបទនេះហើយនាងខ្ញុំប្តេជ្ញាថានឹងប្រើប្រាស់ចំណេះដឹងនេះឲ្យបានជាប្រយោជន៍ដល់ខ្លួន និង ដល់សង្គមជាតិនៅពេលអនាគត។

ទោះបីជានាងខ្ញុំបានខិតខំក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ត្រួតពិនិត្យ កែតម្រូវយ៉ាងណាក៏សារណានេះនៅតែមានចំណុចខ្វះខាតផ្នែកខ្លឹមសារនិងផ្នែកអក្ខរាវិរុទ្ធជាក់ជាមិនខាន ។ ដូច្នេះ ហើយនាងខ្ញុំសូមធ្វើការលំអោនកាយសូមការអធ្យាស្រ័យ និង សូមអភ័យទោសពីសំណាក់លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ និង សិស្សនិស្សិត អ្នកអានគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន ។ នាងខ្ញុំនឹងរង់ចាំទទួលនូវមតិរិះគន់និងកែតម្រូវ ក្នុងន័យស្ថាបនា និង កែលម្អនូវសមិទ្ធផលមួយនេះឲ្យកាន់តែប្រសើរឡើងនិងសូមគោរពអរគុណចំពោះមតិរិះគន់កែលម្អ។

ជាទីបញ្ចប់នេះ នាងខ្ញុំ សូមគោរពជូនពរដល់អស់ លោក លោកស្រី សាស្ត្រាចារ្យ និង សិស្សនិស្សិត មិត្តអ្នកអានគ្រប់រូបឲ្យជួបប្រទះតែពុទ្ធពរទាំង៤ប្រការ គឺ **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ** និង ជៀសឆ្ងាយពីជម្ងឺកាចសាហាវទាំងពួង ។

មាតិកា ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម **១**

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ ១

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ ២

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ ៣

៤. ទំហំនិងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ ៣

៥. សារៈសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវ ៣

៦. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ ៤

៧. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ ៤

ជំពូកទី១: សញ្ញាណទូទៅនៃបណ្តឹងអាជ្ញា

ផ្នែកទី១៖សញ្ញាណទូទៅនៃបណ្តឹងអាជ្ញា **៦**

១.១ និយមន័យបណ្តឹងអាជ្ញា ៦

១. ២ និយមន័យបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ៧

១. ៣ ការប្រៀបធៀបបណ្តឹងអាជ្ញានិងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ៩

ផ្នែកទី២៖លក្ខខណ្ឌនៃការដាក់ពាក្យបណ្តឹង **១១**

២.១ បុគ្គល ១១

២.២ អត្ថិភាពនៃបទល្មើស ១២

២.៣ ព្យសនកម្មនៃបទល្មើស ១២

ផ្នែកទី៣៖ បណ្តឹងអាជ្ញា **១២**

៣.១ ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងឲ្យមានចលនា ១២

៣.១.១ អយ្យការ ១៣

៣.១. ២ ជនរងគ្រោះ ១៣

៣.១.៣ ដោយមន្ត្រីរាជការឬភ្នាក់ងារសាធារណៈ...១៤
៣. ២. ជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់...១៥
៣.៣ ការបើកការស៊ើបសួរ ១៥
៣.៤ ការបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ ១៦
៣.៥ នីតិវិធីចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម.. ១៧
៣.៦. សេចក្តីសម្រេចព្រះរាជអាជ្ញានៃចំណាត់ការ(គោលការណ៍កាលានុវត្តភាពនៃការចោទប្រកាន់)...១៨
៣.៧. ការដាក់បណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យមានចលនាដោយជនរងគ្រោះ ១៩

ជំពូកទី២: មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

ផ្នែកទី១៖មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅ ២១
១.១. មរណភាពនៃជនល្មើស ២១
១.២. ការផុតអាជ្ញាយុកាល ២២
១.២.១ ប្រភេទនៃអាជ្ញាយុកាល ២២
១.២.១.១.អាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស...២២
១.២.១.២ អាជ្ញាយុកាលនៃទោស..២៣
១.២.២ បទល្មើសដែលមិនអាចរួចផុតពីអាជ្ញាយុកាល...២៣
១.២.២.១ បទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍.. ២៤
១.២.២.២ បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ... ២៤
១.២.២.៣ បទឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាម ២៥
១.២.៣ អាជ្ញាយុកាលនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ២៦
១.៣ ការលើកលែងទោសជាទូទៅ.. ២៦
១.៣.១ និយមន័យនៃលើកលែងទោស ២៧
១.៣.២ លក្ខខណ្ឌនៃការលើកលែងទោសរបស់ទណ្ឌិត ២៧
១.៣.២.១ លក្ខខណ្ឌទូទៅនៃការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសចោល ២៧
១.៣.២.២ ការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសដោយសារតែហេតុផលមនុស្សធម៌ ២៨
១.៣.២.៣ លក្ខខណ្ឌដោយឡែកនៃការលើកលែងទោសចោល ២៨
១.៣.៣ ពិធីបុណ្យដែលអាចស្នើសុំការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោស...................... ២៨

១.៣.៤ អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅ ២៩
១.៣.៥ អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅ ចំពោះ ការទាមទារសំណងរបស់ជនរងគ្រោះ .. ២៩
១.៤ និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ៣០
១.៥. អាជ្ញាអស់ជំនុំ ៣១
១.៥.១ ប្រភេទនៃអាជ្ញាអស់ជំនុំ ៣២
ផ្នែកទី២៖ មូលហេតុផ្សេងទៀតនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ៣២
២.១ ការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ ៣២
២.២ ការដកពាក្យបណ្តឹង ដែលជា លក្ខខណ្ឌចាំបាច់ក្នុងការចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌ ៣៤
២.៣. ការបង់ប្រាក់ពិន័យសុប្បប្រាក់ពិន័យសម្របសម្រួល ៣៤

ជំពូកទី៣ៈអានុភាពនិងនីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

ផ្នែកទី១៖ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៣៦
១.១ សញ្ញាណទូទៅនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ **៣៦**
១.១.១ អត្ថន័យនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៣៦
១.១.២ អាជ្ញាធរក្នុងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៣៧
១.២ មូលហេតុនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៣៨
១.២.១ តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើស ៣៨
១.២.១.១ កង្វះធាតុផ្សំនៃបទល្មើស ៣៩
១.២.១.២ អវត្តមាននៃបទល្មើស ៤០
១.២.២ ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើជាបទល្មើស ៤១
១.២.២.១ មូលហេតុគតិយុត្ត ៤២
១.២.២.២ ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍ ៤៦
១.៣ អានុភាពនិងនីតិវិធីនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៤៧
១.៣.១ នីតិវិធីនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៤៧
១.៣.១.១ ការស្រាវជ្រាវ ៤៧
១.៣.១.២ ការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៤៧
១.៣.១.៣ ការជូនដំណឹង ៤៨

១.៣.២ អានុភាពនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៤៨

១.៣.៣ យន្តការប្រឆាំងនឹងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ៤៨

ផ្នែកទី២៖ នីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ... ៤៩

២.១ សញ្ញាណទូទៅនៃដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ...៤៩

២.១.១ យុត្តាធិការស៊ើបសួរ ៤៩

២.១.១.១ ការបើកការស៊ើបសួរ ៥០

២.១.១.២ កិច្ចស៊ើបសួរ ៥០

២.១.១.៣ អំណាចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ...៥១

២.១.១.៤ ការបិទកិច្ចស៊ើបសួរ...៥១

២.២ សញ្ញាណទូទៅនៃដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ.. ៥២

២.២.១ យុត្តាធិការជំនុំជម្រះ... ៥២

២.២.១.១ របៀបប្តឹងទៅតុលាការ ៥៣

២.២.១.២ សិទ្ធិអំណាចចៅក្រមជំនុំជម្រះ ៥៣

២.២.១.៣ ការពិភាក្សាដេញដោល ៥៤

២.២.១.៤ ការប្រកាសសាលក្រម...៥៤

២.៣. នីតិវិធីការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះដោយសារមរណភាពជនល្មើស...៥៥

២.៣.១ ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់..៥៦

២.៣.២ ដីកាសម្រេចរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា.. ៥៧

២.៣.៣.សមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌពីសេចក្តីសម្រេចដែលមិនអាចសម្រេចបានដោយសារតែមរណភាពជនជាប់ចោទ ៥៨

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន... ៦០

អនុសាសន៍.. ៦២

គន្ថនិទ្ទេស

បញ្ជីឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្តីផ្តើម

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

ក្នុងនាមជានីតិរដ្ឋ ប្រទេសកម្ពុជាបានប្រកាន់ខ្ជាប់យកច្បាប់ជាគោលដូចមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៩៣ ត្រង់មាត្រា ១ កថាខណ្ឌ ១ ដែលបានចែងពីខ្លឹមសារថាព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ប្រតិបត្តិតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និង តាមលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសេរីពហុបក្ស ។ ក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានទទួលស្គាល់ និង គោរពសិទ្ធិមនុស្សដូចបានចែងក្នុងធម្មនុញ្ញនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ហើយនិង កតិកាសញ្ញា ព្រមទាំងអនុសញ្ញា ទាំងឡាយដែលទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិនារី និង សិទ្ធិកុមារ ។ តាមរយៈការទទួលស្គាល់កតិកាសញ្ញាទាំងនេះប្រទេសកម្ពុជាត្រូវតែគោរពសិទ្ធិមនុស្សដែលមាននៅក្នុងច្បាប់ជាតិ និង ច្បាប់អន្តរជាតិដូចមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាក្នុងមាត្រា ៣១ នៃច្បាប់នេះ ។ ដោយឡែកក្នុងនាមជារដ្ឋភាគីមួយនៃសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែលបានចែងពីសិទ្ធិបុគ្គលក្នុងការរស់រានមានជីវិត សេរីភាពនិងសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន ហើយគ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដោយការប្រព្រឹត្ត ឬ បានភ្លាំងភ្លាត់ប្រព្រឹត្តដែលអំពើនោះមិនបានចែងក្នុងច្បាប់ជាតិ ឬ អន្តរជាតិឡើយ ។ តាមខ្លឹមសារនេះគឺ បានន័យថាប្រទេសកម្ពុជាត្រូវតែគោរពតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពដែលជាកត្តាមួយចាំបាច់ក្នុងការកំណត់បាននូវបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌហេតុនេះហើយ ទើបព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចងក្រងក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលត្រូវបានសភាអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០៩ ។ ទន្ទឹមនឹងមានក្រមព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់កំណត់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌរួចហើយ ក៏នៅតែមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នោះទេ ទាល់តែមានច្បាប់មួយដែលធានាថារាល់ដំណើរការនៃបណ្តឹងអាជ្ញាដែលប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុង ដំណាក់កាលទាំងបួននៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្រកបដោយ យុត្តិធម៌ពោលគឺមានសមធម៌ និង សច្ចធម៌ក្នុងការកំណត់អត្ថិភាពនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះគឺលុះត្រាតែមានក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបន្ថែមទៀត ។ ដោយឡែកក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាត្រូវបានសភាអនុម័តកាលពីថ្ងៃទី ០៧ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៧ នាសម័យប្រជុំរដ្ឋសភាលើកទី៦នីតិកាលទី៣ ។

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពី គោលបំណងនៃក្រមនេះយ៉ាងច្បាស់លាស់នោះគឺ មានគោលបំណងកំណត់វិធានទាំងឡាយដែលត្រូវគោរព និង ត្រូវប្រព្រឹត្តតាមដោយហ្មត់ចត់ក្នុងការកំណត់ឲ្យច្បាស់នូវអត្ថិភាពនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។ ការកំណត់នូវអត្ថិភាពបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌមួយនោះគឺត្រូវចាប់ផ្តើមឡើងតាមរយៈបណ្តឹងអាជ្ញា ។ ហេតុនេះហើយបណ្តឹងអាជ្ញាពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់ព្រោះជាការចាប់ផ្តើមឡើងដើម្បីទាមទារយុត្តិធម៌ក្នុងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋ និង សង្គមដែលមានគោលដៅអនុវត្ត និង ផ្តន្ទាទោសដោយអំណាច

សាធារណៈចំពោះបទល្មើសដែលកើតមានឡើង ។ បណ្តឹងអាជ្ញាជាគន្លឹះចម្បងក្នុងការដឹងឮ និង បើកដំណើរការនៃការកំណត់វត្តមាននៃបទល្មើសក្នុងសង្គម ប៉ុន្តែផ្ទុយមកវិញ មានករណីនៃបណ្តឹងអាជ្ញាខ្លះត្រូវបានរលត់ទៅវិញ ។ បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ដោយមានមូលហេតុមួយចំនួនដែលមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញក្នុងការសិក្សាដែលជាផ្នែកចម្បងមួយនៃវិស័យគតិយុត្តកម្ពុជា ហើយម្យ៉ាងទៀតការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅតែជាចម្ងល់ដែលមិនទាន់បកស្រាយអោយបានច្បាស់លាស់ថា ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានមូលហេតុបែបណា ហើយការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានាំឲ្យមានអានុភាពក្នុងការរលត់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពិតប្រាកដដែរឬទេ ហើយមានអានុភាព និង នីតិវិធីបែបណាវិញនៅពេលរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅក្នុងពេលដែលដំណើរការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ។ ដោយហេតុនេះហើយទើបប្រធានបទនេះតម្រូវឲ្យមានការសិក្សាស្រាវជ្រាវឲ្យបានច្បាស់លាស់ និង ធ្វើការសិក្សាលើរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាបន្ថែមទៀត។

តាមការយល់ឃើញខាងលើនេះទើប នាងខ្ញុំ សម្រេចចិត្តធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះក្នុងសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្ររបស់នាងខ្ញុំ ដើម្បី ជាទុនក្នុងការទទួលបានចំណេះដឹងបន្ថែមទៀតលើប្រធានបទនេះហើយក៏ជាចំណែកមួយ ក្នុង ការចូលរួមកសាងប្រទេសជាតិតាមរយៈការលើកស្ទួយអំណាននៃវិស័យយុត្តិធម៌នៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងគោលដៅចែករំលែកជា ចំណេះដឹង ជូនចំពោះសំណាក់មិត្តនិស្សិត មិត្តអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ រួមទាំងបងប្អូនជនរួមជាតិទាំងឡាយដែលមាន គោលបំណង និង ចំណាប់អារម្មណ៍សិក្សាបន្ថែមលើប្រធានបទនេះក្នុងកម្មវត្ថុ ដើម្បីទទួលបាន ចំណេះដឹង បទពិសោធន៍ សម្រាប់ជាទុនសិក្សាក្នុងបច្ចុប្បន្ន និង អនាគត។

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

ដើម្បីជាភាពងាយស្រួលក្នុងការសិក្សាលើប្រធានបទការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញានេះ យើងគួរគប្បី សិក្សាលើចំណុច សំខាន់ ៗ មួយចំនួនក្នុងប្រធានបទនេះ ។ ហើយចំណុចសំខាន់ក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាមានដូចជា:

- តើអ្វីទៅជាបណ្តឹងអាជ្ញានិងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី?
- តើមានមូលហេតុអ្វីខ្លះដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា?
- តើការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាមានអានុភាព និង នីតិវិធីយ៉ាងដូចម្តេច?

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រធានបទនេះគឺមានគោលបំណងយ៉ាងមោះមុតក្នុងការប្រើប្រាស់ ដើម្បី ក្លាយជាផលប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលគ្រប់រូបដែលមានគោលបំណងសិក្សា ឬ យកទៅអនុវត្តក្នុងនីតិវិធីនៃប្រព័ន្ធតុលាការពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ។ នាងខ្ញុំ មានក្តីរំពឹងថាប្រធានបទនេះនឹងអាចឲ្យអ្នកសិក្សា និង បុគ្គលដែលចង់សិក្សាពីការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ហើយមានចម្ងល់ពាក់ព័ន្ធពីមូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា នីតិវិធី និង អានុភាពនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញារួមទាំងហេតុផលដែលប្រទេសកម្ពុជាសម្រេចអនុវត្តប្រព័ន្ធច្បាប់ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញានេះ ។ ប្រធានបទខាងលើធ្វើឲ្យ នាងខ្ញុំ សង្ឃឹមថានឹងជួយជាគន្លឹះសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តច្បាប់នៃប្រទេសកម្ពុជារួមទាំងជួយដល់ប្រជាជនឲ្យយល់កាន់តែច្បាស់ពីការអនុវត្ត និង នីតិវិធីនៃការអនុវត្តច្បាប់ក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

៤. ទំហំនិងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ

ទំហំ និង ដែនកំណត់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៃប្រធានបទសារណាខាងលើនេះនាងខ្ញុំនឹងបង្ហាញពីសញ្ញាណទូទៅនៃបណ្តឹងអាជ្ញា ដែលជា មូលដ្ឋានគ្រឹះក្នុងការស្វែងយល់ពី ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា អានុភាព និង នីតិវិធីការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលបានអនុវត្តក្នុងករណីបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ក្នុងដំណាក់កាលអយ្យការ ឬ ដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ ។ ចំពោះការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះនាងខ្ញុំនឹងផ្តោតសំខាន់ លើ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលស្ថិតនៅក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចយុត្តាធិការសាលាដំបូងតែប៉ុណ្ណោះ ។

សម្រាប់ឯកសារគោលនាងខ្ញុំសិក្សាដោយផ្អែកលើ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា និង បទដ្ឋានគតិយុត្តជាតិ និងអន្តរជាតិមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទនេះរួមទាំងឯកសារសំខាន់ ៗ ផ្សេងទៀត ដូចជា សៀវភៅដែលរៀងរៀងដោយសាស្ត្រាចារ្យ អត្ថបទច្បាប់ផ្សេងៗ និង ការសាកសួរពីសាស្ត្រាចារ្យ បុគ្គលមានបទពិសោធន៍ និង ចំណេះដឹងនៅក្នុងវិស័យច្បាប់ផងដែរ។

៥. សារៈសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវ

កិច្ចការស្រាវជ្រាវ ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាមានគុណតម្លៃដោយផ្តល់នូវចំណេះដឹង និង ពុទ្ធិ ចំពោះនិស្សិត និង អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវជំនាន់ក្រោយឲ្យយល់កាន់តែច្បាស់នូវបណ្តឹងអាជ្ញា ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា អានុភាព និង នីតិវិធីនៃបណ្តឹងអាជ្ញា និង ទិដ្ឋភាពជាក់ស្តែងដែលកើតមានឡើងក្នុងការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា។ លើសពីនេះទៅទៀតការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះបានផ្តល់នូវការអភិវឌ្ឍន៍ចំណេះដឹង ដល់នាង

ខ្ញុំឲ្យយល់កាន់តែច្បាស់លើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌដែលរួមទាំងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និង ក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលបានជួយឲ្យនាងខ្ញុំបានសិក្សាបន្ថែមយ៉ាងស៊ីជម្រៅលើសពីការសិក្សានៅក្នុងសាកលវិទ្យាល័យ ។ ថ្វីត្បិតតែការសិក្សានេះមានប្រធានបទពាក់ព័ន្ធនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និង ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌជាគោលចម្បង ប៉ុន្តែបានធ្វើឲ្យនាងខ្ញុំព្យាយាមសិក្សាបន្ថែមលើច្បាប់ដោយឡែក ដើម្បី ស្វែងយល់ពីរបបគតិយុត្តដែលបានកំណត់ក្នុងច្បាប់ ជាការឆ្លុះបញ្ចាំងការអនុវត្តនៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និង ច្បាប់ដោយឡែកដែលជារបបគតិយុត្តមានឋានានុក្រមក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលត្រូវបានអនុវត្តក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ហេតុនេះសាធារណជននឹងបានស្វែងយល់យ៉ាងស៊ីជម្រៅពីគោលការណ៍នៃបណ្តឹងអាជ្ញា និង ការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាដែលមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលនាំឲ្យក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និង ច្បាប់ដោយឡែកត្រូវអនុលោមតាមច្បាប់កំពូលនៃប្រទេសកម្ពុជា។

៦. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

ខ្លឹមសារ និង ឯកសាររួមទាំងព័ត៌មានទាំងឡាយដែលយកមកចងក្រងសារណានេះឆ្លងកាត់តាមការស្រាវជ្រាវដូចខាងក្រោម:

- ការស្រាវជ្រាវសៀវភៅច្បាប់ដែលខ្លួនមានតាមបណ្ណាល័យ និង ប្រព័ន្ធអ៊ីនធើណិត
- ការស្រាវជ្រាវពីច្បាប់ដូចជា រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៩៣ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ ច្បាប់ជាតិ និង ច្បាប់អន្តរជាតិជាច្រើនដូចមានក្នុងផ្នែកឯកសារយោងស្រាប់ ។
- សិក្សាស្រាវជ្រាវពីសៀវភៅ និង ឯកសារដែលរៀបរៀងដោយសាស្ត្រាចារ្យច្បាប់ និង អ្នកមានវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ដូចជាមេធាវី ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា សារណារបស់សិស្សច្បង។ ជាពិសេសសិក្សាពីសៀវភៅ និង ឯកសារជាច្រើនទៀតដែលរៀបរៀងពីសំណាក់បុគ្គលជាទីគោរពជាច្រើនរូបទៀត ដែល សុទ្ធសឹងតែជាបុគ្គលគំរូ និង កសាងសមិទ្ធផលជាច្រើនក្នុងវិស័យគតិយុត្តនៅកម្ពុជាក្នុងការចងក្រង សៀវភៅ និង ឯកសារច្បាប់ជាច្រើនជាក់ស្តែងដូចជា ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត ជាដើម។
- ការសាកសួរដោយផ្ទាល់ពីសាស្ត្រាចារ្យផ្នែកច្បាប់ និង អ្នកមានបទពិសោធន៍ក្នុងវិស័យច្បាប់ ។

៧. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ

ខ្លឹមសារនៃការស្រាវជ្រាវត្រូវបានបែងចែកជាបីជំពូកមានដូចខាងក្រោម:

- **សេចក្តីផ្តើម**

- **ជំពូកទី១ សញ្ញាណទូទៅនៃបណ្តឹងអាជ្ញា**
- **ជំពូកទី២ មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា**
- **ជំពូកទី៣ អានុភាពនិងនីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា**

ជំពូកទី១: សញ្ញាណទូទៅនៃបណ្ដឹងអាជ្ញា

ផ្នែកទី១៖សញ្ញាណទូទៅនៃបណ្ដឹងអាជ្ញា

នៅពេលមានបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌកើតឡើងនាំឲ្យកើតមាននូវបណ្ដឹងអាជ្ញា ដែលមានអង្គការអយ្យការជាម្ចាស់នៃបណ្ដឹងអាជ្ញា ។ បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌគឺជា អំពើខ្លះរបស់រូបវន្តបុគ្គល ឬ នីតិបុគ្គលដែលបង្កចលាចលដល់សង្គម ។ បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានចាត់ថ្នាក់ជាបីគឺ បទឧក្រិដ្ឋ បទមជ្ឈិម និង បទលហុ។[1] ដើម្បីអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើបុគ្គលណាម្នាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌក៏ត្រូវពិនិត្យទៅលើ កត្តារួមផ្សំនៃបទល្មើសដែលជាសំអាងផ្នែកនៃគតិយុត្តសម្រាប់ធ្វើការចោទប្រកាន់ដែល រួមមាន នីត្យានុកូលភាពនៃទោស ធាតុសត្យានុម័តនៃបទល្មើស ធាតុអត្តនោម័តនៃបទល្មើស ។[2] ហេតុនេះក្នុងការចោទប្រកាន់បុគ្គលណាម្នាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌត្រូវពិនិត្យទៅលើ ធាតុនីត្យានុកូលនៃទោសដែលសំដៅលើបទល្មើសនោះ មានចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌជាធរមាន ។ ចំពោះធាតុសត្យានុម័តនៃបទល្មើសគឺជាផ្នែកខាងក្រៅនៃបទល្មើសរួមមានបណ្ដាសញ្ញាដែលជានិមិត្តរូបនៃបទល្មើសហើយបានស្ដែងចេញមកក្នុងលោកសម្ភារៈ ។ ចំណែកឯធាតុអត្តនោម័តនៃបទល្មើស គឺ សំដៅទៅលើកិរិយាផ្លូវចិត្តរបស់ជនល្មើសដែលសំដៅលើចេតនាក្នុងប្រព្រឹត្តអំពើបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គម ។ ដើម្បីកំណត់បានថាបុគ្គលម្នាក់បានប្រព្រឹត្តបទល្មើសឬទេ ហើយអំពើនោះប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនា ឬ អចេតនា គឺទាល់តែការពិនិត្យទៅលើអត្ថិភាពនៃបទល្មើសដែលត្រូវចាប់ផ្ដើមឡើងតាមរយៈបណ្ដឹងអាជ្ញា និង បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី។ តើអ្វីទៅជាបណ្ដឹងអាជ្ញា ? តើអ្វីទៅជាបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ?

១.១ និយមន័យបណ្ដឹងអាជ្ញា

អ្វីទៅជាបណ្ដឹងអាជ្ញា?

បណ្ដឹងអាជ្ញា និង បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីជាបណ្ដឹងពីរផ្សេងគ្នា ។

បណ្ដឹងអាជ្ញា គឺជា បណ្ដឹងមួយដែលមានគោលបំណងដ៏សំខាន់ក្នុងការពិនិត្យអត្ថិភាពនៃបទល្មើស និង បង្ហាញឲ្យឃើញពិរុទ្ធភាពនៃជនល្មើស និង ផ្ដន្ទាទោសជនល្មើសស្របតាមច្បាប់កំណត់ ។ ហើយអង្គអយ្យការគឺជាម្ចាស់បណ្ដឹងអាជ្ញា[3] ។ បណ្ដឹងអាជ្ញា គឺជា បណ្ដឹងមួយដែលត្រូវបានអនុវត្តលើគ្រប់រូបវន្តបុគ្គល នីតិបុគ្គល

[1] មាត្រា២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[2] លោកមេធាវី មួន សៀងលី, វិទ្យាសាស្ត្រគតិយុត្តក្នុងការកំណត់បទល្មើស, រាជធានីភ្នំពេញ, ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥

[3] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធនិងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, វាក្យសព្ទគតិយុត្តក្នុងនីតិព្រហ្មទណ្ឌ (ដកស្រង់ចេញពីនីតិព្រហ្មទណ្ឌនិងនីតិគ្រួសារ) ឆ្នាំ២០១៧

ដោយឥតប្រកាន់នូវ ពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ដើមកំណើតជាតិ ឋានៈសង្គម ធនធាន និង ស្ថានភាពផ្សេងទៀត ។[4] ពាក្យថារូបវន្តបុគ្គល គឺជា ពលរដ្ឋម្នាក់ ៗ ដែលមានសមត្ថភាពក្នុងការទទួលសិទ្ធិនិងកាតព្វកិច្ច ។ ចំណែកពាក្យនីតិបុគ្គល គឺជា បុគ្គលដែលបានកើតឡើងដោយសារការរួមប្រមូលផ្តុំនៃរូបវន្តបុគ្គល ឬ ជារូបវន្តបុគ្គលរួមក្រុមដែលបង្កើតបានជាអង្គការសង្គមណាមួយដូចជា ក្រុមហ៊ុន សមាគម ក្នុងទិសដៅអ្វីមួយ ។[5] ហេតុនេះមានន័យថា បណ្តឹងអាជ្ញាអាចត្រូវបានអនុវត្តលើគ្រប់បុគ្គល ទាំងបុគ្គលនោះប្រព្រឹត្តឡើងដោយខ្លួនឯង ឬ ប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងនាមតំណាងស្ថាប័នណាមួយគឺត្រូវតែទទួលខុសត្រូវលើអំពើល្មើសនោះដោយមិនអាចលើកលែងបានដោយសារតែស្ថានភាព ឬ ឋានៈសង្គមនោះឡើយ ។ គោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌត្រូវធ្វើឡើងលុះត្រា បុគ្គលនោះបានប្រព្រឹត្តអំពើល្មើសដោយផ្ទាល់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ ។ ពោលគឺ បុគ្គលម្នាក់មិនត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដោយសារទង្វើរបស់អ្នកដទៃ ឬ ទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជំនួសបុគ្គលផ្សេងឡើយ នេះជាគោលការណ៍ឯកត្តកម្មនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ។[6] ចំណែកនីតិបុគ្គលត្រូវតែទទួលខុសត្រូវបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដែលបានប្រព្រឹត្តលើកលែងតែរដ្ឋចេញអាចត្រូវបានប្រកាសថា ត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌពីបទល្មើសដែលប្រព្រឹត្តដោយអង្គការ ឬ អ្នកតំណាងរបស់ខ្លួនដើម្បីជាផលប្រយោជន៍របស់នីតិបុគ្គលនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គលនោះរួចហើយ មិនមែនលើកលែងនូវការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់រូបវន្តបុគ្គលក្នុងអំពើដដែលនោះទេ។[7]

ដូចនេះបណ្តឹងអាជ្ញា គឺ មានតំណាងអយ្យការដែលជាម្ចាស់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ឬ មានសមត្ថកិច្ចលើបណ្តឹងអាជ្ញានោះហើយបណ្តឹងអាជ្ញាកើតមានឡើង ដើម្បី ពិនិត្យអត្ថិភាពនៃបទល្មើសដែលអ្នកទទួលខុសត្រូវបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌអាចជារូបវន្តបុគ្គល ឬជា នីតិបុគ្គល។

១. ២ និយមន័យបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

តើអ្វីទៅជាបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី?

បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីគឺជាបណ្តឹងមួយ ដែលធ្វើឡើងដោយជនរងគ្រោះក្នុងគោលបំណងឲ្យមានការជួសជុលខូចខាតដែលបានបណ្តាលមកពីអំពើល្មើសដល់ ភាគីរងគ្រោះ ហើយក្នុងកម្មវត្ថុធ្វើឲ្យអ្នករងគ្រោះបានទទួល

[4] មាត្រា៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[5] លោកសាស្ត្រាចារ្យ អម សុផាណារ៉ាត, នីតិរដ្ឋប្បវេណី នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ឆ្នាំសិក្សា២០១៨ ដល់២០១៩

[6] មាត្រា២៤នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩

[7] មាត្រា៤២នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩

សំណងជម្ងឺចិត្តធូនល្មមនឹងព្យសនកម្មដែលខ្លួនបានទទួល ។[8] នៅពេលមានបទល្មើសកើតឡើងដែលអាចបង្ក ជាព្យសនកម្មដល់អ្នករងគ្រោះ ហើយអ្នករងគ្រោះអាចដាក់ពាក្យប្ដឹងសាមញ្ញបាន ប៉ុន្តែ បណ្ដឹងសាមញ្ញនោះគ្មាន អានុភាពនាំឲ្យមានការចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌនោះឡើយ ។ ម្យ៉ាងទៀតប្រសិនបើការដាក់ពាក្យបណ្ដឹង មិនមានចម្លើយ ឬ ត្រូវបានតម្កល់ទុកឥតចាត់ការដោយព្រះរាជអាជ្ញា ជនរងគ្រោះអាចធ្វើការប្ដឹងទៅកាន់ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍បានក្នុងកំឡុងពេល ២ខែ គិតចាប់ពីថ្ងៃដែលបានទទួលដំណឹងពីព្រះរាជ អាជ្ញាក្នុងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។[9]

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានអនុញ្ញាតឲ្យជនរងគ្រោះនៃបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទ មជ្ឈិមអាចដាក់ពាក្យប្ដឹងដោយតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរ ។ ពាក្យបណ្ដឹង នេះដោយមានការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីមានអានុភាពប្ដឹងដល់ចៅក្រមស៊ើបសួរអំពីបណ្ដឹងអាជ្ញាក្នុង លក្ខខណ្ឌដែលបញ្ញត្តិដោយមាត្រា ១៣៩ (បានបញ្ជូនបណ្ដឹងទៅព្រះរាជអាជ្ញា) និងមាត្រា១៤០ (ការបង់ប្រាក់ តម្កល់ទុក)។ ក្នុងនោះយុត្តាធិការព្រហ្មទណ្ឌក៏អាចទទួលពាក្យបណ្ដឹងពី មន្ត្រីរាជការ ឬ ភ្នាក់ងារសាធារណៈដទៃ ទៀតដែលច្បាប់ដោយឡែកបានប្រគល់អំណាចឲ្យផងដែរ ។[10]

ក្រោយពីព្រះរាជអាជ្ញាបានឃើញពាក្យប្ដឹងដោយមានការតាំងខ្លួនជា ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវប្ដឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរតាមដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ។ ហើយដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងនេះ អាចធ្វើឡើងប្រឆាំងនឹងអញ្ញាតជន ទោះបីជា បណ្ដឹងមានការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលចោទទៅ លើឈ្មោះបុគ្គលម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់ក៏ដោយ ។[11] ជនរងគ្រោះនៃបទល្មើសអាចជួសជុលព្យសនកម្មទាល់តែជា ផលវិបាកនៃបទល្មើស ជាព្យសនកម្មផ្ទាល់ខ្លួន បានកើតឡើង និង នៅក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ។ ព្យសនកម្មអាចជា ព្យសនកម្មខាងសម្ភារៈ ខាងរូបកាយ ខាងផ្លូវចិត្ត ។[12]

ដូចនេះបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី គឺជា បណ្ដឹងមួយដែលជនរងគ្រោះនៃបទឧក្រិដ្ឋ និង បទមជ្ឈិម ធ្វើឡើងដើម្បី ទាមទារឲ្យមានការជួសជុលព្យសនកម្មដែលធ្វើឡើងចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរដោយតាំងខ្លួនជា ដើមបណ្ដឹង រដ្ឋប្បវេណី ឬ ជនរងគ្រោះអាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងសាមញ្ញដែលមិនមានអានុភាពចោទប្រកាន់ជាបទល្មើស

---

[8] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំសិក្សា២០១៣ដល់២០១៤

[9] រៀបរៀងដោយលោកស្រី ឌី លីឡានិងលោក ខាន់ សុខា , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[10] មាត្រា៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[11] មាត្រា១៣៩នៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[12] មាត្រា១៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ព្រហ្មទណ្ឌទេ ។ ហើយបណ្ដឹងនេះអាចធ្វើឡើងបានដោយអ្នកតំណាងស្របច្បាប់ដែលបានកំណត់ ។ ហើយជនរងគ្រោះអាចទាមទារឲ្យមានការជួសជុលព្យសនកម្មបានទាល់តែអំពើនោះស្របតាមលក្ខខណ្ឌនៃ មាត្រា ១៣ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

១. ៣ ការប្រៀបធៀបបណ្ដឹងអាជ្ញានិងបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

បណ្ដឹងអាជ្ញា និង បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីកើតចេញពីអង្គហេតុតែមួយដូចគ្នា ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាអំពើខ្លះនាំឲ្យកើតបណ្ដឹងអាជ្ញាតែប៉ុណ្ណោះ ហើយក៏មិននាំឲ្យកើតជាបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ ផ្ទុយមកវិញអំពើខ្លះនាំឲ្យកើតបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីតែប៉ុណ្ណោះ ។ យ៉ាងណាក៏ហុសជាមូលដ្ឋាននាំឲ្យកើត បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី និង បណ្ដឹងអាជ្ញា ។ [13] បណ្ដឹងអាជ្ញា និង បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី អាចត្រូវបានធ្វើឡើងចំពោះមុខសាលាជម្រះក្ដីព្រហ្មទណ្ឌក្នុងពេលជាមួយគ្នា ។ បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីក៏អាចត្រូវធ្វើចំពោះមុខសាលាជម្រះក្ដីរដ្ឋប្បវេណី ក្នុងករណីដែលបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវបានព្យួរទុកសិន ដរាបណាមិនទាន់មានសេចក្ដីសម្រេចជាស្ថាពរត្រូវបានប្រកាសលើបណ្ដឹងអាជ្ញា ។[14] ការជួសជុលព្យសនកម្មនៃបទល្មើស ចំពោះ ជនរងគ្រោះបានទាល់តែពិនិត្យជាមុនសិន ចំពោះធាតុផ្សំនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌហើយត្រូវបានប្រកាសថា ជនជាប់ចោទត្រូវមានពិរុទ្ធភាពជាមុនសិន ។[15]

បណ្ដឹងអាជ្ញា និង បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីជាបណ្ដឹងពីរផ្សេងគ្នាដែលអាចធ្វើការកត់សម្គាល់ភាពខុសគ្នាដោយមើលទៅលើ គោលបំណង មូលដ្ឋានច្បាប់ ប្រភេទ ទណ្ឌកម្ម ភាគីនៃបណ្ដឹង ។[16]

- គោលបំណង: បណ្ដឹងអាជ្ញាមានបំណងជួសជុលការខូចខាតសណ្ដាប់ធ្នាប់សង្គម និង ផ្ដន្ទាទោសរាល់ការរំលោភលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ។ ចំណែកបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីវិញ ជាបណ្ដឹងដែលមានបំណងត្រឹមការជួសជុលព្យសនកម្មផ្ទាល់ខ្លួនដែលបានកើតឡើងចំពោះជនរងគ្រោះ ។
- មូលដ្ឋានផ្អែកច្បាប់:បណ្ដឹងអាជ្ញាមានមូលដ្ឋានផ្អែកច្បាប់ផ្អែកលើក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៩ ស្របតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៃទោស និង បទល្មើស ។

[13] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ សិក្សា២០១៣ដល់២០១៤

[14] មាត្រា២២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[15] មាត្រា២៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[16] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំសិក្សា២០១៣ដល់២០១៤ ទំព័រទី២ដល់ទំព័រទី៣

ចំណែកបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមានមូលដ្ឋានលើក្រមរដ្ឋប្បវេណីដែលមានចែងពីអំពើអនីត្យានុកូលត្រង់គន្ថីទី៥ កិច្ចសន្យាសំខាន់ៗ និង អំពើអនីត្យានុកូល ត្រង់ជំពូកទី ១៦ ដែលចែងពីអំពើអនីត្យានុកូលនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។[17] អំពើអនីត្យានុកូលគឺជាអំពើដែលបំពានដោយខុសច្បាប់លើសិទ្ធិ ឬ ផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃដោយកំហុសចេតនា ឬ អចេតនា។[18]

- ប្រភេទៈ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចែងថា មានតែអង្គការអយ្យការទេ ដែលមានសិទ្ធិធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញា ។[19] ហេតុនេះហើយ អង្គការអយ្យការជាម្ចាស់បណ្តឹងអាជ្ញា ដែលនាំឲ្យ បណ្តឹងអាជ្ញាមិនអាចធ្វើការលះបង់ដោយការដកពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះនោះទេ ។ ការដកពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះមិនអាចបញ្ឈប់ ឬ ព្យួរការអនុវត្តនៃបណ្តឹងអាជ្ញាបានទេ ។ ប៉ុន្តែលើកលែងក្នុងករណីបណ្តឹងអាជ្ញានោះ ដែលជា លក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃការចោទប្រកាន់ជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ [20] ។ ចំណែកឯបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គឺជា បណ្តឹងដែលស្ថិតនៅក្នុងនីតិបេតិកភណ្ឌឯកជនរបស់ជនរងគ្រោះដែលអាចលះបង់ ឬ ដកពាក្យបណ្តឹងបានដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ២៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលចែងពីការលះបង់ និង ការដកពាក្យប្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ[21] ។
- ទណ្ឌកម្ម: បណ្តឹងអាជ្ញានាំមកនូវការដាក់ពិន័យជាប្រាក់ និង ដាក់ពន្ធនាគារដែលសមស្របទៅតាមភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃកំហុស ។រីឯ បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីវិញអាចឈានទៅដល់ការបង់សងជម្ងឺចិត្តដោយពុំគិតពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃកំហុសតែគិតពីព្យសនកម្មដែលកើតមានឡើងទៅវិញ ។
- ភាគីនៃបណ្តឹង: នៅក្នុងបណ្តឹងអាជ្ញាភាគីនៃបណ្តឹង គឺជា អយ្យការ ជនជាប់ចោទ ឬ ជនត្រូវចោទ ។ នៅក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជនរងគ្រោះជាអ្នកតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី រីឯ ភាគីម្ខាងទៀតជាជនជាប់ចោទ ឬ សន្តតិជននៃជនជាប់ចោទ ឬ អ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី។

ដូចនេះហើយបណ្តឹងអាជ្ញា ឬ បណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈខុសគ្នានឹងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមានដូចជាគោលបំណងនៃបណ្តឹង មូលដ្ឋានច្បាប់ ប្រភេទ ទណ្ឌកម្ម ភាគីនៃបណ្តឹង ។

[17] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៧គន្ថីទី៥ ជំពូកទី១៦ ទំព័រទី២៦២ដល់ទំព័រទី២៧១

[18] សទ្ធានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ទំព័រទី២៩

[19] មាត្រា១៣១ថ្មី(មាត្រា១១២ចាស់)នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ១៩៩៣

[20] មាត្រា៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[21] មាត្រា២៥នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ផ្នែកទី២៖លក្ខខណ្ឌនៃការដាក់ពាក្យបណ្ដឹង

២.១ បុគ្គល

ការដាក់ពាក្យបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌទៅកាន់ស្ថាប័នតុលាការចាំបាច់ត្រូវការលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដែលតម្រូវឲ្យគោរពតាម ដើម្បី ឲ្យបណ្ដឹងនោះត្រូវបានទទួលយកហើយស្របច្បាប់ក្នុងការឲ្យតុលាការយករឿងក្ដីយកមកដោះស្រាយ ។ ក្នុងនោះដែលវត្តមាននៃបុគ្គល គឺជា លក្ខខណ្ឌចាំបាច់គឺត្រូវមានបុគ្គលដែលដាក់ពាក្យបណ្ដឹង និង បុគ្គលដែលត្រូវបានគេធ្វើការចោទប្រកាន់ ។[22] ជនដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើស និង ជនរងគ្រោះអាចជានីតិបុគ្គល ឬ អាចជារូបវន្តបុគ្គល ។ រូបវន្តបុគ្គលគឺជា បុគ្គលដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិអាចក្លាយជាប្រធាននៃសិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ច ប៉ុន្តែ នីតិបុគ្គលក៏មានសិទ្ធិនេះដែរ ។ ស្របតាមច្បាប់បុគ្គលម្នាក់មានសមត្ថភាពក្នុងការទទួលសិទ្ធិនៅពេលចាប់កំណើតហើយបាត់បង់សិទ្ធិនេះនៅពេលទទួលមរណភាព ។ ផ្ទុយមកវិញច្បាប់ក៏បានចែងពីការផ្ដល់ឲ្យទារកដែលមានកំណើតមានសមត្ថភាពទទួលបាននូវសិទ្ធិមួយចំនួន ក្នុងការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដែលកើតចេញពីអំពើអនីត្យានុកូលបានក្រោយពីខ្លួនបានចាប់កំណើត ។ មានន័យថាទារកអាចអនុវត្តនូវសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្រោយពីពេលដែលខ្លួនបានចាប់កំណើតក្នុងការទាមទារខូចខាតនោះ ដែលជាសំណងរដ្ឋប្បវេណីតាមរយៈអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ។[23]

យ៉ាងណាវិញក៏មានលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដែលបុគ្គលមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដែលរួមមាន អនីតិជនដែលមានអាយុក្រោម ១៤ឆ្នាំ បុគ្គលដែលកើតមានវិបល្លាសស្មារតី ការអនុញ្ញាតដោយច្បាប់ ឬ អាជ្ញាធរ ការការពារស្របច្បាប់ ស្ថានភាពចាំបាច់ អានុភាពនៃកម្លាំង ឬ ការបង្ខំ។[24]

២.២ អត្ថិភាពនៃបទល្មើស

ប្រសិនបើមិនមានបទល្មើសនាំឲ្យមិនមានបណ្ដឹងអាជ្ញាកើតឡើងនោះទេ។តាមគោលការណ៍អនីត្យានុកូល គឺមានតែអំពើដែលមានចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចផ្ដន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌបាន ។ ហើយមានតែទោសចែងក្នុងបទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌប៉ុណ្ណោះ ទើបត្រូវបានផ្ដន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌ [25] ។ គោលការណ៍នេះ

---

[22] និស្សិត ឃន ប៉េងឡុងនិង ឈឺន សុវណ្ណនារាជ សាស្រ្តាចារ្យណែនាំ លោក ជួន ប៊ុនធី , សារណាបញ្ចប់ការសិក្សាលំហូរនីតិវិធីនៃបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០២១

[23] សៀវភៅក្រមរដ្ឋប្បវេណីភាគ ១ បោះពុម្ពនៅក្នុងខែមីនាឆ្នាំ ២០១២ ទំព័រទី ១៥ និងទំព័រទី ១៦

[24] ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ សិក្ខាសាលាស្ដីពីការផ្សព្វផ្សាយក្រមព្រហ្មទណ្ឌប្រធានបទគោលការណ៍ទូទៅទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ

[25] មាត្រា៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ហៅថា គ្មានបទល្មើស គ្មានទោសបើគ្មានច្បាប់ចែង ។ ម្យ៉ាងទៀតការកើតមាននូវអត្ថិភាពបទល្មើសទាល់តែអំពើនោះត្រូវបានស្តែងឡើងមកខាងក្រៅ ប្រសិនបើគ្រាន់តែជាបំណងដែលស្ថិតនៅក្នុងអារម្មណ៍របស់ពួកគេនៅឡើយបំណងនោះមិនអាចបង្កជាអន្តរាយណាមួយដល់សង្គមឡើយ ។ បទល្មើសគឺជា អំពើរបស់មនុស្សជាអង្គមានលក្ខណៈឯកភាពគ្មានរវាងការវិវឌ្ឍន៍ផ្លូវចិត្តនៃជនដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើល្មើស និង រួមផ្សំបណ្តាលកត្តាស្តែងឡើងខាងក្រៅដែលអាចដឹងតាមរយៈវិញ្ញាណ ។ អំពើបទល្មើសជាក់ស្តែងតែងតែចាប់ផ្តើមពីផ្នែកសត្យានុម័តនៅពេលកំណត់បានថាអំពើនោះមានសញ្ញានៃផ្លូវចិត្តសិក្សាលើផ្នែកកិរិយាផ្លូវចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ។[26]

២.៣ ព្យសនកម្មនៃបទល្មើស

ជនល្មើសត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់ខ្លួនដែលបានបង្កជាព្យសនកម្មដល់ជនរងគ្រោះ ។ ព្យសនកម្មអាចជាព្យសនកម្មផ្នែកសម្ភារៈ ខាងរូបកាយ ឬ ខាងផ្លូវចិត្ត[27]។ ព្យសនកម្មផ្នែកសម្ភារៈរួមបញ្ចូលទាំងការខាតបង់ទ្រព្យសម្បត្តិ និង ចំណូល ។ ព្យសនកម្មរូបកាយ គឺជា ការខូតខាត ឬ ធ្វើឲ្យមានរបួសស្នាម ធ្វើឲ្យបាក់ខូតរាងកាយមនុស្សទោះជាស្រាល ឬ ធ្ងន់ក៏ដោយ ។ ព្យសនកម្មនេះគេអាចវាយតម្លៃតាមរយៈភ្ជាប់ជាមួយថ្លៃឯកសារថ្លៃចំណាយនានា ឬ លិខិតបញ្ជាក់ពីអ្នកជំនាញបានដើម្បីឲ្យតុលាការធ្វើការវាយតម្លៃបាន ។ ព្យសនកម្មផ្លូវចិត្តអាចរួមបញ្ចូលទាំងវិបល្លាសស្មារតី ឬ ជម្ងឺផ្លូវចិត្ត ឬ សតិអារម្មណ៍លើផ្លូវចិត្តរបស់ជនរងគ្រោះ ដូចជា ជម្ងឺបាក់ស្បាតជាដើម ។

ផ្នែកទី៣៖ បណ្តឹងអាជ្ញា

៣.១ ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងឲ្យមានចលនា

ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងឲ្យមានចលនា គឺជា ការចោទប្រកាន់បទល្មើស ។ ការចោទប្រកាន់ពីបទព្រហ្មទណ្ឌនិង សុំឲ្យអនុវត្តច្បាប់ចំពោះមុខយុត្តាធិការស៊ើបសួរ និង យុត្តាធិការជំនុំជម្រះ ។ ហើយបណ្តឹងអាជ្ញានេះត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយ អង្គការអយ្យការ ជនរងគ្រោះដែលជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬ ដោយមន្ត្រីរាជការ ឬ ភ្នាក់ងារសាធារណៈ។

---

[26] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, សៀវភៅនីតិព្រហ្មទណ្ឌទំព័រទី ៥៧

[27] អ៊ីណូម៉ាកា , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌស្តីពីការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីតាមផ្លូវអន្តរាគមន៍ (ការផ្សព្វផ្សាយរបស់សមាគមត្រាជូ) ខែ សីហា ២០១៦

៣.១.១ អយ្យការ

តំណាងអយ្យការ គឺជា ស្ថាប័នគោលដែលអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យមានចលនាបាន ។ បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានអនុវត្តក្នុងនាមជាផលប្រយោជន៍ទូទៅដោយអយ្យការ។[28]

ព្រះរាជអាជ្ញាមានអំណាចក្នុងដឹកនាំ និង សម្របសម្រួលសកម្មភាពរបស់មន្ត្រី និង ភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌ទាំងអស់នៅក្នុងសមត្ថកិច្ចនៃដែនដីរបស់ខ្លួន ហើយម្យ៉ាងទៀត ព្រះរាជអាជ្ញាអាចប្រើប្រាស់អំណាចទាំងនោះឲ្យដល់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ក្នុងការស៊ើបអង្កេត ។[29] លក្ខខណ្ឌក្នុងការចោទប្រកាន់ព្រះរាជអាជ្ញាមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បានទេ ប្រសិនបើយល់ឃើញថាពុំទាន់មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចោទប្រកាន់នៅឡើយ ។ [30] ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសម្រេចធ្វើការចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ក្រោយពីពេលដែលមានការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬ បង្គាប់ឲ្យមានការស្រាវជ្រាវបន្ថែម ។[31]

៣.១. ២ ជនរងគ្រោះ

ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យមានចលនាដោយជនរងគ្រោះក្នុងនាមជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវបានចែងក្នុងមាត្រា ៥ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៅចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរ ហើយ បណ្តឹងនោះមានអានុភាពចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរទាល់មាន ការបញ្ជូនបណ្តឹងទៅព្រះរាជអាជ្ញាតាមមាត្រា ១៣៩ និង ការបង់ប្រាក់តម្កល់ទុកក្នុងមាត្រា ១៤០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ [32] ក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពី ជនរងគ្រោះអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងសាមញ្ញផងដែរ ។

ការធ្វើបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចាំបាច់ត្រូវមានអ្នកតំណាងស្របច្បាប់កាលណាបើជនរងគ្រោះ គឺជា អនីតិជន ឬ ជនស្ថិតនៅក្រោមរបបច្បាប់ការពារដែលរួមមានជនស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ឬ ជនស្ថិតនៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ។[33] ដោយឡែកក្នុងករណីដែលជនរងគ្រោះបានបាត់បង់ជីវិតនោះសិទ្ធិវន្តនៃជនរងគ្រោះអាចផ្តើមធ្វើ ឬ បន្តនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបាន ។[34]

---

[28] មាត្រា៤នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[29] មាត្រា៣៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧ កថាខណ្ឌទី១និងទី២

[30] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ឆ្នាំសិក្សា ២០១៣ ដល់ ២០១៤ ទំព័រទី២៥

[31] មាត្រា៤០នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧កថាខណ្ឌទី២

[32] មាត្រា៥នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[33] មាត្រា១៥នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[34] មាត្រា១៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

ក្រៅពីបុគ្គលដែលកំណត់ខាងលើ ហើយច្បាប់ក៏បានអនុញ្ញាតសកម្មភាពបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជំនួសជនរងគ្រោះបានដែលរួមមាន :

- សមាគមប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងអំពើហិង្សាខាងផ្លូវភេទ អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ អំពើហិង្សាប្រឆាំងនឹងកុមារ ។[35]
- សមាគមប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងការចាប់ពង្រត់ ការជួញដូរមនុស្ស និង ការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទ។[36]
- សមាគមប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងការប្រកាន់ពូជសាសន៍ និង ការរើសអើង។[37]

ចុងចម្លើយនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចធ្វើការប្រឆាំងនឹងជនទាំងអស់ដែលត្រូវជួសជុលព្យសនកម្មដែលមកពីបទល្មើស រួមមាន ចារី សហចារីនៃបទល្មើស អ្នកផ្តើមគំនិត អ្នកសមគំនិត អ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី ។[38]

៣.១.៣ ដោយមន្ត្រីរាជការឬភ្នាក់ងារសាធារណៈ

មន្ត្រីរាជការ ឬ ភ្នាក់ងារសាធារណៈអាចធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាបានដែលច្បាប់ដោយឡែកបានប្រគល់អំណាចឲ្យ។[39] ជាក់ស្តែងនៅក្នុងមាត្រា ១៣៤ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពើពន្ធ អំណាចក្នុងការចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌបានកំណត់ពីការប្តឹងចោទប្រកាន់ និង ការទាមទារដាក់ទោសចំពោះបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌលើបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីពន្ធដារត្រូវធ្វើឡើងដោយអគ្គនាយកនៃអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធដារដោយមានការយល់ព្រមពីរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ។[40]

ដូចនេះហើយបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានដាក់ឲ្យមានចលនាដោយអយ្យការ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មន្ត្រីរាជការ ឬ ភ្នាក់ងារសាធារណៈ។

គួរឲ្យកត់សម្គាល់បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានទទួលព័ត៌មានតាមពីររូបភាពគឺ[41]:

- បណ្តឹងទាមទារដែលទទួលបានពីជនរងគ្រោះនៅក្នុងមាត្រា ៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។
- បណ្តឹងបរិហាដែលបានដឹងតាមរយៈតតិយជនក្រៅពីជនរងគ្រោះ ។ ហើយបណ្តឹងបរិហារនេះអាចកើតឡើងដោយការបំពេញកាតព្វកិច្ចដែលត្រូវប្តឹង ដូចជា អាជ្ញាធរសារធារណៈ ឬ មន្ត្រីគ្រប់រូបនៅពេល

---

[35] មាត្រា១៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[36] មាត្រា១៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[37] មាត្រា១៩នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[38] មាត្រា២១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[39] មាត្រា៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[40] មាត្រា១៣៤នៃច្បាប់ស្តីពីសារពើពន្ធឆ្នាំ១៩៩៧

[41] ចក សម្បត្តិ អនុប្រធានសមាគមត្រាជូ , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា(សាលាត្រាជូ)

បំពេញមុខងាររបស់ខ្លួន ។[42] ហើយបណ្តឹងបរិហារនេះក៏អាចកើតចេញពីតតិយជនដែលមានដូចជា សារព័ត៌មាន ឬ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ ។[43]

៣. ២. ជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់

ព្រះរាជអាជ្ញាមានជម្រើសមធ្យោបាយនៃការចោទប្រកាន់អាស្រ័យលើសំណុំរឿង នីតិវិធីដែលរួចរាល់ អាចបញ្ជូនទៅយុត្តាធិការជំនុំជម្រះ ឬ ផ្ទុយមកវិញអាចធ្វើការស៊ើបសួរយ៉ាងទូលំទូលាយពោល គឺ អាចប្តឹងទៅយុត្តាធិការជំនុំជម្រះ ឬ យុត្តាធិការស៊ើបសួរ ។ ការចោទប្រកាន់អាចធ្វើឡើងតាមមធ្យោបាយដូចជា[44]:

- ការបើកធ្វើការស៊ើបសួរ
- ការបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់
- តាមនីតិវិធីបង្គាប់ឲ្យចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម។

៣.៣ ការបើកការស៊ើបសួរ

ក្នុងការវាយតម្លៃស្ថានភាពសំណុំរឿងនីតិវិធីធ្វើឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាយល់ពីភាពចាំបាច់ក្នុងការស្រាវជ្រាវបន្ថែមដើម្បី ទទួលបានភស្តុតាងដែលអនុញ្ញាតឲ្យអនុវត្តបណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យសមហេតុផល ។ ព្រះរាជអាជ្ញាមានជម្រើសពីរ គឺ បន្តធ្វើការស៊ើបអង្កេត ឬ ប្តឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរតាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែបើកការស៊ើបសួរជាដាច់ខាតចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ។[45] ការបើកការស៊ើបសួរអាចបើកប្រឆាំងនឹងបុគ្គលម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់ដោយមានចង្អុលប្រាប់ឈ្មោះ ឬ ប្រឆាំងទៅលើអញ្ញាតជន។

ក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររួមមាន សេចក្តីសង្ខេបនៃអង្គហេតុ ការកំណត់ឈ្មោះនៃបទល្មើស ការបង្ហាញពីអត្ថបទច្បាប់ដែលកំណត់ និង បង្ក្រាបបទល្មើសរួមទាំងឈ្មោះបុគ្គលដែលត្រូវរងការចោទប្រកាន់ ប្រសិនបើអាចកំណត់អត្តសញ្ញាណបាន ។ ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរនោះត្រូវចុះកាលបរិច្ឆេទ និង ការចុះហត្ថលេខា។

ដូចនេះហើយព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការស៊ើបសួរតាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរទៅកាន់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ បន្តការស៊ើបអង្កេត។

---

[42] មាត្រា៤២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[43] មាត្រា២៩នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[44] មាត្រា៤៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[45] មាត្រា៤៤នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

៣.៤ ការបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់

ព្រះរាជអាជ្ញាយល់ឃើញ ថា សំណុំរឿងអាចបញ្ជូនទៅតុលាការដោយពុំចាំបាច់មានការស្រាវជ្រាវផ្សេងទៀតឡើយ ។ គេសង្ស័យទៅលើបុគ្គលម្នាក់ដែលបានកំណត់នូវអត្តសញ្ញាណហើយបុគ្គលនោះត្រូវបានស្តីបន្ទោសពីបទល្មើសមួយ ឬ ច្រើនដែលជាបទមជ្ឈិម ឬ បទលហុ ។ ការប្តឹងទៅយុត្តាធិការជំនុំជម្រះព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចឲ្យបុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធមកបង្ហាញខ្លួនចំពោះមុខ ដើម្បី ធ្វើការចោទប្រកាន់ភ្លាម ៗ តាមរយៈមធ្យោបាយពីរ គឺ ការចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម និង ដីកាបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ប៉ុន្តែមិនត្រូវអនុវត្តចំពោះបទឧក្រិដ្ឋទេ ។[46] ការបញ្ជូនជនជាប់ចោទទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់នៅមុខតុលាការជាន់ដំបូងត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈ ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ ។[47] ក្នុងដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ គឺជា បញ្ជាឲ្យជនជាប់ចោទចូលទៅបង្ហាញខ្លួននៅមុខតុលាការជាន់ដំបូង ។ ក្នុងដីកាកោះហៅបញ្ជូនជម្រះផ្ទាល់មានរួមបញ្ចូលដូចជា អត្តសញ្ញាណនៃជនជាប់ចោទ សេចក្តីសង្ខេបអង្គហេតុ ឈ្មោះនៃបទល្មើស អត្ថបទច្បាប់ដែលបានកំណត់ និង បង្ក្រាបបទល្មើស ។ ដីកានេះបង្ហាញប្រាប់ពី តុលាការ ទីកន្លែង កាលបរិច្ឆេទ និង ម៉ោងពេលសវនាការ ។ ជនជាប់ចោទអាចពឹងមេធាវីឲ្យអមខ្លួនបាន ។[48] ការកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃសវនាការត្រូវបានធ្វើឡើងដោយប្រធានតុលាការលើកលែងតែក្នុងករណីនៃនីតិវិធីចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម ។[49] រយៈពេលដែលត្រូវគោរពរវាងការប្រគល់ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ឲ្យដល់ជនជាប់ចោទ និង ថ្ងៃកំណត់ឲ្យចូលបង្ហាញខ្លួននៅមុខតុលាការត្រូវមានកំណត់ដូចជា[50]:

- ១៥ ថ្ងៃប្រសិនបើជនជាប់ចោទរស់នៅក្នុងដែនដីនៃទីស្នាក់ការរបស់សាលាជាន់ដំបូង
- ២០ ថ្ងៃប្រសិនបើជនជាប់ចោទរស់នៅក្នុងទីកន្លែងមួយផ្សេងទៀតក្នុងដែនដីកម្ពុជា
- ២ ខែប្រសិនបើជនជាប់ចោទរស់នៅក្នុងរដ្ឋមួយជាប់ព្រំដែនព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
- ៣ ខែប្រសិនបើជនជាប់ចោទនៅទីកន្លែងផ្សេងទៀត។

ការប្រគល់ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះអាចត្រូវបានប្រគល់ឡើងតាមមធ្យោបាយដូចជា:

- ការប្រគល់ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ដោយព្រះរាជអាជ្ញា[51]

---

[46] រៀបរៀងដោយលោកស្រី ឌី លីឡាទិងលោក ខាន់ សុខា , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[47] មាត្រា៤៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[48] មាត្រា៤៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[49] មាត្រា២៩២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[50] មាត្រា៤៥៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[51] មាត្រា៤៥៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

- ការប្រគល់ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ដោយអាជ្ញាសាលា[52]
- ការប្រគល់ចុងដីកាកោះហៅដោយអាជ្ញាសាលាដល់ជនជាប់ចោទ[53]
- ការប្រគល់ចុងដីកាកោះហៅដោយអាជ្ញាសាលាក្នុងករណីជនជាប់ចោទអវត្តមាន[54]
- ការប្រគល់ចុងដីកាកោះហៅដោយអាជ្ញាសាលាដល់មេឃុំ ឬ ចៅសង្កាត់[55]
- ដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ក៏អាចត្រូវបានប្រគល់ដោយក្រឡាបញ្ជី ឬ តាមផ្លូវរដ្ឋបាល ឬ ដោយប្រធានពន្ធនាគារ ឬ មណ្ឌលឃុំខ្លួន ប្រសិនបើជនជាប់ចោទត្រូវឃុំខ្លួនពីបទល្មើសផ្សេងទៀត ឬ តាមរយៈអង្គការនរគបាល ឬ កងរាជអាវុធហត្ថ ។ [56]

ដូចនេះ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការបញ្ជូនជនជាប់ចោទទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់នៅមុខតុលាការជាន់ដំបូងចំពោះបទមជ្ឈិម ឬ បទលហុតាមរយៈដីកាកោះហៅបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ ។

៣.៥ នីតិវិធីចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម

ការបង្ហាញខ្លួនភ្លាមត្រូវបានបង្គាប់ដោយ ព្រះរាជអាជ្ញាឲ្យនាំខ្លួនជនជាប់ចោទចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាមនៅចំពោះមុខតុលាការជាន់ដំបូងក្នុងករណីដែលមានគ្រប់លក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម[57]:

- បទល្មើសជាក់ស្តែងដែលអាចជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិមជាក់ស្តែង និង បទល្មើសដែលចាត់ទុកដូចបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទល្មើសជាក់ស្តែង។
- បទល្មើសដែលត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារយ៉ាងតិច ១ឆ្នាំ និង យ៉ាងច្រើន ៥ឆ្នាំ។
- ជនជាប់ចោទជានីតិជន
- រឿងក្តីមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ល្មមជំនុំជម្រះបាន។

លក្ខខណ្ឌទម្រង់[58]

- ពិនិត្យអត្តសញ្ញាណបុគ្គលដែលគេបញ្ជូនមកឲ្យខ្លួន
- ប្រាប់ពីរឿងរ៉ាវដែលត្រូវចោទប្រកាន់ និង ឈ្មោះបទល្មើស

---

[52] មាត្រា៤៥៩នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[53] មាត្រា៤៦០នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[54] មាត្រា៤៦១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[55] មាត្រា៤៦២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[56] មាត្រា៤៦៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[57] មាត្រា៤៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

[58] មាត្រា៤៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

- ទទួលចម្លើយរបស់បុគ្គលនោះប្រសិនបើសាមីខ្លួនចង់និយាយ
- ធ្វើកំណត់ហេតុស្តីពីការបង្គាប់ឲ្យចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាម។
- ប្រាប់ជនជាប់ចោទពីសិទ្ធិពឹងមេធាវី
- ជនជាប់ចោទត្រូវបានបង្ខាំងខ្លួនទុកដោយកងកម្លាំងការពារ
- ជនជាប់ចោទមានរយៈពេលក្នុងការរៀបចំការពារខ្លួន
- សាលក្រមត្រូវប្រកាសក្នុងរយៈពេលដែលមិនអាចលើស២សប្តាហ៍។

ភាគីដែលកោះហៅក្នុងករណីចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាមព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវកោះហៅឲ្យចូលក្នុងសវនាការមានដូចជា[59]:

- ជនរងគ្រោះ
- សាក្សី
- អ្នកបកប្រែ
- អ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណីតាមព័ត៌មានដែលផ្តល់ដោយជនជាប់ចោទ ឬ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។

ការកោះហៅឲ្យចូលរួមក្នុងពេលសវនាការត្រូវធ្វើដូចបានចែងក្នុងមាតិកាទី ១ គន្ថីទី ៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើក្នុងករណីបន្ទាន់ព្រះរាជអាជ្ញាអាចកោះហៅ ជនរងគ្រោះ សាក្សី អ្នកបកប្រែ និង អ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណីតាមគ្រប់មធ្យោបាយទោះបីផ្ទាល់មាត់ក៏ដោយ។

ដូចនេះហើយ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចបង្គាប់ឲ្យជនជាប់ចោទបង្ហាញខ្លួនភ្លាមចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិមជាក់ស្តែង និង ការចាត់ទុកដូចជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិមជាក់ស្តែងចំពោះមុខតុលាការជាន់ដំបូងប្រសិនគ្រប់លក្ខខណ្ឌដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់។

៣.៦. សេចក្តីសម្រេចព្រះរាជអាជ្ញានៃចំណាត់ការ(គោលការណ៍ភាពឆន្ទានុសិទ្ធិភាពនៃការចោទប្រកាន់)

ក្រមនិតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៧ បានលើកឡើងពី គោលការណ៍នៃការចោទប្រកាន់មកអនុវត្ត ។ គោលការណ៍នេះត្រូវបានផ្តល់ឲ្យស្ថាប័នចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានផ្តល់អំណាចក្នុងការជ្រើសរើសក្នុងការចោទប្រកាន់ ទោះបីជា អង្គហេតុនោះមានលក្ខណៈជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក៏ដោយ ។[60] គោលការណ៍នេះខុសពីគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពនៃការចោទប្រកាន់ដែលស្ថាប័នទទួលបន្ទុកចោទប្រកាន់រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌត្រង់ មិនចាប់បង្ខំដោយនីតិឲ្យធ្វើការចោទប្រកាន់គ្រប់រឿងក្តីនោះទេ ដែលបានគិត

[59] មាត្រា២៩៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[60] រៀបរៀងដោយលោកស្រី ឌី លីឡានិងលោក ខាន់ សុខា , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

ពីស្ថានភាពនៃបទល្មើស ឬ បរិបទសង្គម ឬ មនុស្សធម៌ ។ មាត្រា៤០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពីជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់របស់ព្រះរាជអាជ្ញា ។ ចំពោះការពិនិត្យទៅលើកាលានុវត្តភាពនៃការចោទប្រកាន់ជាដំបូងព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវពិនិត្យទៅលើធាតុផ្សំនៃបទល្មើស ដូចជា ធាតុផ្សំនីត្យានុកូល ធាតុផ្សំសត្យានុម័ត និង ធាតុផ្សំអត្តនោម័ត ហើយព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវធ្វើការពិនិត្យលើករណីនៃបទល្មើសនោះមានអភ័យឯកសិទ្ធិដែរ ឬទេ ហើយត្រូវចោទក្នុងនាមអ្វី ។ ម្យ៉ាងទៀតព្រះរាជអាជ្ញាក៏ត្រូវពិនិត្យទៅលើទម្រង់ដូចជា ករណីរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា បញ្ហាសមត្ថកិច្ច និង ករណីនោះមានជនរងគ្រោះដែរឬទេ ។[61] ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវពិនិត្យមើលផងដែរ ចំពោះករណីជនល្មើសជា អនីតិជនដែរឬទេ ព្រោះ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជនបានកំណត់ពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានកំណត់ចាប់ពីអាយុ ១៨ឆ្នាំឡើងទៅ ។[62] ប៉ុន្តែអាចប្រកាសទណ្ឌកម្មទៅលើអនីតិជន ចាប់ពីអាយុ ១៤ឆ្នាំ ឡើងទៅប្រសិនបើកាលៈទេសៈនៃបទល្មើស ឬ បុគ្គលិកលក្ខណៈនៃអនីតិជននោះតម្រូវលើកលែងតែមានច្បាប់ពិសេសចែង ។

៣.៧. ការដាក់បណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យមានចលនាដោយជនរងគ្រោះ

ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងចំពោះមុខ ចៅក្រមស៊ើបសួរតាមមាត្រា ៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលជាករណីអញ្ញត្រកម្ម ។ ការប្តឹងនេះជាសេរីភាពឆន្ទៈបុគ្គលឯកជន ។ ជនរងគ្រោះជានិច្ចកាលត្រូវពិចារណាឲ្យបានល្អិតល្អន់ ដោយហេតុថា បណ្តឹងនេះអាចត្រូវបានប្រតិកម្មតបត្រលប់មកវិញដោយអ្នកប្តឹងមានហានិភ័យក្នុងការប្រឈមមុខនឹងការពិន័យរដ្ឋប្បវេណី និងឲ្យជួសជុលការខូចខាតភាគីម្ខាងទៀតប្រសិនបើបណ្តឹងនោះជាបណ្តឹងរំលោភបំពាន ឬ អូសបន្លាយពេលវេលា ។[63] យោងតាមហេតុផលនេះគេយល់ឃើញថាបណ្តឹងនេះជាជម្រើសបណ្តឹងចុងក្រោយរបស់ជនរងគ្រោះ ឬ ភាគច្រើនជនរងគ្រោះធ្វើបណ្តឹងនេះក្រោយពីពេលដែលព្រះរាជអាជ្ញា ឬ អគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍ សម្រេចសេចក្តីតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាដំបូងហើយជនរងគ្រោះយល់ឃើញ ថា ខ្លួនទទួលរងការបំពានពីអំពើនោះហើយយល់ថា អំពើនោះមានចរិតលក្ខណៈជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។[64] ក្រោយពីទទួលបានពាក្យបណ្តឹងនោះពីចៅក្រមស៊ើបសួររួចហើយព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវធ្វើការប្តឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរតាមរយៈដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ។ ម្យ៉ាងទៀតព្រះរាជអាជ្ញាអាចស្នើ

---

[61] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំសិក្សា២០១៣ដល់២០១៤ ទំព័រទី២៦

[62] មាត្រា៧នៃច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជនឆ្នាំ២០១៦

[63] មាត្រា១៤២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

រៀបរៀងដោយលោកស្រី ឌី លីឡា និង លោក ខាន់ សុខា , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌទំព័រទី៥៧

សុំចៅក្រមស៊ើបសួរមិនធ្វើការស៊ើបសួរ ក្នុង ករណីបណ្ដឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ និង មិនមែនជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។

ជំពូកទី២: មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

ផ្នែកទី១៖មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅ

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពីការចាប់ផ្តើមបណ្តឹងអាជ្ញា ហើយក៏មានចែងពីការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាផងដែរ ។ បណ្តឹងអាជ្ញាអាចត្រូវបានរលត់នៅមុនពេលចាប់ផ្តើមនៃបណ្តឹងអាជ្ញា ឬ ស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលការពិនិត្យអត្ថិភាពនៃបទល្មើសរបស់តំណាងអយ្យការលើពាក្យបណ្តឹង ឬ ត្រូវបានរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះដោយសារមូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា ៧ ។ ស្របតាមបញ្ញត្តិច្បាប់ព្រះរាជអាជ្ញាជាម្ចាស់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ។ ជាទូទៅបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ដោយសារតែការអនុវត្តការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ដែលស្ថិត នៅក្នុងដំណាក់កាលអយ្យការដែលជាតួនាទីរបស់អយ្យការក្នុងការចោទប្រកាន់ ។ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាជាមូលហេតុមួយក្នុងចំណោមមូលហេតុផ្សេងទៀតដែលធ្វើឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ហើយមូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅមានចែងក្នុងមាត្រា ៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានដូចជា មរណភាពនៃជនល្មើស ការផុតអាជ្ញាយុកាល ការលើកលែងទោសជាទូទៅ និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ អាជ្ញាអស់ជំនុំ ។

១.១. មរណភាពនៃជនល្មើស

តើអ្វីជានិយមន័យមរណភាព?

ពាក្យមរណភាពត្រូវបានត្រូវបានបើកចំហក្នុងការបកស្រាយតាមការអនុវត្តនៅកម្ពុជា ។ យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃប្រទេសជប៉ុនបានឲ្យន័យពាក្យមរណភាព គឺជា ពេលដែលសួត និង បេះដូង ខួរក្បាលឈប់មានដំណើរការហើយមានបញ្ជាក់មរណភាពដោយពិនិត្យលើការអស់ដង្ហើម បេះដូងបានឈប់លោត និង ការរីកប្រស្រីភ្នែកហើយព្រមទាំងមិនមានការប្រតិកម្មនៃពន្លឺ។[65]

មរណភាពនៃជនល្មើសជាមូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដោយហេតុថា មរណភាពរបស់ជនល្មើសប្រៀបបីដូចជាការរលត់នៃការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនល្មើសក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ។ម្យ៉ាងទៀតតាមគោលការណ៍ឯកត្តកម្មនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានមកអនុវត្តនៅក្នុងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ២៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ។[66] បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានទទួលខុសត្រូវនៅអំពើដែលខ្លួន

[65] សៀវភៅក្រមរដ្ឋប្បវេណីភាគ១បោះពុម្ពនៅក្នុងខែមីនាឆ្នាំ២០១២ទំព័រទី១៤

[66] មាត្រា២៤នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ២០០៩

បានប្រព្រឹត្តផ្ទាល់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះពោល គឺ សិទ្ធិវន្តរបស់ជនល្មើស ឬ បុគ្គលផ្សេងមិនអាចទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជំនួសជនល្មើសដែលទទួលមរណភាពក្នុងការផ្តន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ។

ជាក់ស្តែងជនជាប់ចោទ លោក អៀង សារី បានទទួលមរណភាពនៅក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការនីតិវិធីនៃរឿងក្តីនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា (អ.វ.ត.ក) ។លោកស្រី ជា លាង ដែលជាសហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិបានលើកឡើងក្នុងសន្និសីទកាសែតពីការផុតរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាដែលធ្វើឡើងប្រឆាំងនឹង លោក អៀង សារី ស្របតាមមាត្រា ៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលចែងពីមូលហេតុនាំឲ្យរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា។[67]

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ចែងពី ជនរងគ្រោះនៅតែអាចស្នើសុំឲ្យមានការជួសជុលព្យសនកម្មពីសិទ្ធិវន្តនៃជនជាប់ចោទបាន នៅពេលដែលជនជាប់ចោទបានទទួលមរណភាពក្នុងកំឡុងពេលដំណើរការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ហើយ តុលាការនៅតែមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការសម្រេចលើបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលធ្វើឡើងក្នុងការប្រឆាំងសិទ្ធិវន្តរបស់ជនជាប់ចោទ ។[68]

ដូចនេះមរណភាពនៃជនល្មើសនាំឲ្យមានអានុភាពក្នុងការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ហើយ អានុភាពនោះមិននាំឲ្យរលត់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ។

១.២. ការផុតអាជ្ញាយុកាល

ការផុតអាជ្ញាយុកាលក៏ជា មូលហេតុនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាផងដែរ ។ការផុតអាជ្ញាយុកាល គឺជា អវត្តមាននៃការដាក់បណ្តឹងអាជ្ញាឲ្យមានចលនាក្នុងអំឡុងពេលគិតចាប់ពីពេលប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឬ អវត្តមាននៃការអនុវត្តបណ្តឹងអាជ្ញា។ [69]

១.២.១ ប្រភេទនៃអាជ្ញាយុកាល

អាជ្ញាយុកាលមាន ២ គឺ អាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស និង អាជ្ញាយុកាលនៃទោស ។ ហើយអាជ្ញាយុកាលទាំង ២ មានលក្ខណៈដូចខាងក្រោមៈ

១.២.១.១.អាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមានចែងក្នុង មាត្រា ១០ ដែលមានថិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលនៃបណ្តឹងអាជ្ញាមានដូចជាៈ[70]

---

[67] គេហទំព័រ ជនជាប់ចោទអៀង សារីទទួលមរណភាព-បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវរលត់ (rfi.fr) ចូលទស្សនាថ្ងៃទី១១ខែមិថុនាឆ្នាំ២០២២

[68] មាត្រា២៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[69] ចក សម្បត្តិ អនុប្រធានសមាគមត្រាជូ , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា(សាលាត្រាជូ)

[70] មាត្រា១០នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

- បទឧក្រិដ្ឋមានរយៈពេល១៥ឆ្នាំ
- បទមជ្ឈិមមានរយៈពេល៥ឆ្នាំ។

ប៉ុន្តែក្នុងបទល្មើសបទប្តឹងបរិហារបង្កាច់កេរ្តិ៍ក្នុងមាត្រា ៣១១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបាន ចែងពី បណ្តឹងអាជ្ញានៃបទល្មើសមានរយៈពេល ១ឆ្នាំ ។ ហើយចិរវេលានេះត្រូវចាប់ផ្តើមគិតពីថ្ងៃដែលបណ្តឹងបរិហារបានមកដល់ ឬ ថ្ងៃដែលពាក្យបណ្តឹងបានដាក់ដល់អាជ្ញាធរដែលមានសមត្ថកិច្ច។ [71]

- បទលហុរយៈពេល១ឆ្នាំ

ម៉្យាងទៀតចិរវេលាអាជ្ញាយុកាលនេះចាប់ផ្តើមគិតពីពេលប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ អាជ្ញាយុកាលនេះត្រូវបានផ្តាច់ដោយសារតែការចោទប្រកាន់ ឬ ដោយសារតែកិច្ចស៊ើបសួរ ។ ការបញ្ចប់កិច្ចស៊ើបសួរ ឬ កិច្ចចោទប្រកាន់នាំឲ្យចាប់ផ្តើមគិតចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលសារជាថ្មី ហើយចិរវេលាថ្មីនេះអាចយកទៅជំទាស់បានចំពោះជនគ្រប់រូបដែលមានការទាក់ទងនៅក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌនេះ ។[72]

១.២.១.២ អាជ្ញាយុកាលនៃទោស

អាជ្ញាយុកាលនៃទោស គឺជា ការមិនអាចអនុវត្តបានទៀតនោះឡើយ ។ ចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលនៃទោសមានដូចជា[73]:

- បទឧក្រិដ្ឋមានរយៈពេល១៥ឆ្នាំ
- បទមជ្ឈិមមានរយៈពេល៥ឆ្នាំ។
- បទលហុរយៈពេល១ឆ្នាំ

អាជ្ញាយុកាលនៃទោសត្រូវបានគិតចិរវេលាចាប់ពីថ្ងៃដែលសេចក្តីសម្រេចផ្តន្ទាទោសបានក្លាយជាស្ថាពរ ។[74]

១.២.២ បទល្មើសដែលមិនអាចរួចផុតពីអាជ្ញាយុកាល

នៅក្នុង ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានចែងពី បទឧក្រិដ្ឋដែលគ្មានអាជ្ញាយុកាលកំណត់ដែលរួមមាន បទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ បទឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាម ដែលមិនអាចរួចផុតអាជ្ញាយុកាលបានទេ ។[75] ហើយនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ក៏បានចែងពីភាព

---

[71] មាត្រា៣១២នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[72] មាត្រា១១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[73] មាត្រា ១៤៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

[74] មាត្រា១៤៨នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

[75] មាត្រា៩នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

មិនអាចផុតអាជ្ញាយុកាលនៃទោសមួយចំនួន ដូចជា បទឧក្រិដ្ឋដែលមានខាងលើក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ហើយ ច្បាប់ពិសេសក៏អាចធ្វើការកំណត់បទល្មើសផ្សេងទៀតភាពមិនអាចរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៃអាជ្ញាយុកាលផងដែរ[76]។

១.២.២.១ បទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបាន ចែងពី បទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជា អំពើដែលមានគោលបំណងបំផ្លាញទាំងមូល ឬ ផ្នែកនៃក្រុមជាតិ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬ សាសនា តាមរយៈអំពើណាមួយដូចជាខាងក្រោមៈ[77]

១. ឃាតកម្មលើសមាជិកក្រុម

២. ការប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើបូរណភាពខាងរូបកាយ ឬ សតិបញ្ញារបស់សមាជិកនៃក្រុម ។

៣. ការដាក់ឲ្យសមាជិកនៃក្រុមរស់នៅក្នុងលក្ខខណ្ឌ ដែលនាំឲ្យវិនាសអន្តរាយទាំងស្រុង ឬ មួយផ្នែកនៃក្រុម ។

៤. វិធានការដោយបង្ខំ ឬ មធ្យោបាយដោយមិនបង្ខំ សំដៅរារាំងកំណើតទារកនៅក្នុងក្រុម ។

៥. ជម្លៀសដោយបង្ខំនូវកុមារពីក្រុមមួយទៅក្រុមមួយផ្សេងទៀត ។

១.២.២.២ បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចែងពី បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺជា អំពើត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការវាយលុកជាទូទៅ ឬ ជាប្រព័ន្ធសំដៅប្រឆាំងជនស៊ីវិលតាមរយៈអំពើណាមួយដូចជាខាងក្រោម[78]:

១. ឃាតកម្ម

២. ការសម្លាប់រង្គាល

៣. ការធ្វើឲ្យទៅជាទាសករ

៤. ការនិរទេស ឬ ជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំ

[76] មាត្រា១៨៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

[77] មាត្រា១៨៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

[78] មាត្រា១៨៨នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

៥. ការដាក់ពន្ធនាគារ ឬ គ្រប់រូបភាពដទៃទៀតនៃការដកហូតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនូវសេរីភាពដោយបំពានទៅលើបទប្បញ្ញត្តិគ្រឹះនៃនីតិអន្តរជាតិ ។

៦. ការធ្វើទារុណកម្ម

៧. ការចាប់បង្ខំដោយសេពសន្ថវៈ ការធ្វើទាសកម្មតាមផ្លូវភេទ ពេស្យាដោយបង្ខំ ការមានគភ៌ដោយបង្ខំ វណ្ណកម្មដោយបង្ខំ និង គ្រប់រូបភាពផ្សេងទៀតនៃអំពើហិង្សាខាងផ្លូវភេទ ដែលមានទម្ងន់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ។

៨. ការធ្វើទុកបុកម្នេញលើក្រុម ឬ សមូហភាពដោយមូលហេតុ នយោបាយ ពូជសាសន៍ ក្រុមជាតិពន្ធុ វប្បធម៌ សាសនា ឬ ភេទ។

៩. ការធ្វើឲ្យបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ

១០. ការអនុវត្តនយោបាយប្រកាន់ពូជសាសន៍ជាប្រព័ន្ធតាមបែបអាប៉ាថេដ ។

១១. គ្រប់អំពើមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ដែលបង្កឲ្យមានការឈឺចាប់យ៉ាងខ្លាំង ឬ ការប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើបូរណភាពរូបកាយ ។

១.២.២.៣ បទឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាម

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចែងពី បទឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាម គឺជា អំពើដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តប្រឆាំងនឹងបុគ្គល ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលត្រូវបានការពារដោយអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវចុះថ្ងៃទី ១២ ខែសីហា ឆ្នាំ ១៩៤៩ តាមរយៈអំពើណាមួយដូចជាខាងក្រោម[79]:

១. ឃាតកម្ម

២. ទារុណកម្ម ឬ គ្រប់អំពើអមនុស្សធម៌រួមទាំងការពិសោធន៍ជីវសាស្ត្រ។

៣. អំពើបង្កដោយចេតនានៃការឈឺចាប់ ឬ ប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់បូរណភាពខាងរូបកាយឬ សុខភាព។

៤. ការបំផ្លាញ ឬ ធ្វើឲ្យខូចខាតធ្ងន់ធ្ងរលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយគ្មានហេតុផលចាំបាច់ខាងយោធា និង ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំដោយខុសច្បាប់និងតាមទំនើងចិត្ត។

៥. អំពើបង្ខំឈ្លើយសឹក ឬ ជនស៊ីវិលឲ្យបម្រើក្នុងកងប្រដាប់អាវុធរបស់សត្រូវ

៦. អំពើដកហូតសិទ្ធិរបស់ឈ្លើយសឹក ឬ ជនស៊ីវិល ក្នុងការទទួលការវិនិច្ឆ័យដោយត្រឹមត្រូវ និងឥតលំអៀង ។

---

[79] មាត្រា១៩៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៩

៧. ជម្លៀស ការជញ្ជូន ឬ ការឃុំឃាំងជនស៊ីវិលដោយខុសច្បាប់ ។

៨. ការចាប់ជនស៊ីវិលជាចំណាប់ខ្មាំង ។

១.២.៣ អាជ្ញាយុកាលនៃបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលកើតឡើងពីការទាមទារឲ្យជួសជុលព្យសនកម្មពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះមិនអាចធ្វើឡើងនៅចំពោះមុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌក្រោយផុតចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលរបស់បណ្ដឹងអាជ្ញា ។ បណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនេះត្រូវផុតអាជ្ញាយុកាលតាមវិធាននៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។[80]

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានចែងពី អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់សិទ្ធិលើការទាមទារសំណងនៃការខូតខាតដែលបណ្ដាលមកពី អំពើអនីត្យានុកូលត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាលកំឡុងពេល ៣ឆ្នាំ បានកន្លងហួសបន្ទាប់ពីពេលដែល ជនរងគ្រោះ ឬ តំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់របស់ជនរងគ្រោះបានដឹងថា អាចទាមទារសំណងការខូតខាតចំពោះ អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ឬ បើអំឡុងពេល ១០ឆ្នាំ បានកន្លងហួសបន្ទាប់ពីអំពើអនីត្យានុកូលនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង[81]។

ដូចនេះអាជ្ញាយុកាលនៃបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវគិតតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើបណ្ដឹងអាជ្ញាបានរលត់រួចហើយបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះមិនអាចធ្វើការទាមទារចំពោះមុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ។

១.៣ ការលើកលែងទោសជាទូទៅ

យោងតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបាន ចែងពី ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់មានព្រះរាជសិទ្ធិក្នុងការបន្ធូរបន្ថយទោស និង លើកលែងទោស ។[82] នៅក្នុងមាត្រា ៩០ (ពីរ) រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចែងពី រដ្ឋសភាអនុម័តច្បាប់ស្ដីពីការលើកលែងទោសជាទូទៅ ។[83] ការលើកលែងទោសជាទូទៅជាមូលហេតុមួយដែលនាំឲ្យរលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា តែក្នុងករណីដែលការលើកលែងទោសធ្វើឡើងមុនការផ្ដន្ទាទោសជាស្ថាពរលើជនល្មើសតែប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើការលើកលែងទោសជាទូទៅធ្វើឡើងក្រោយការផ្ដន្ទាទោសជាស្ថាពរ ឬ កំឡុងពេលអនុវត្តទោសនោះនាំឲ្យការលើកលែងទោសក្លាយជាមូលហេតុនៃការរលត់ទោសទៅវិញ[84] ។

[80] មាត្រា២៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[81] មាត្រា ៧៦៥ នៃ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៧

[82] មាត្រា២៧រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

[83] មាត្រា៩០(ពីរ)រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

[84] រៀបរៀងដោយ លោក ហាក់ សៀកលីម , ការរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា (ដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតព្រះរាជអាជ្ញា), ការផ្សាយរបស់សាលាត្រាជូ, ខែមិថុនាឆ្នាំ២០១៩

១.៣.១ និយមន័យនៃលើកលែងទោស

ការលើកលែងទោស គឺជា ការលើកចោលទាំងស្រុងឲ្យទៅទណ្ឌិតនូវសេរីភាពឡើងវិញហើយទណ្ឌកម្ម នោះមិនមានទណ្ឌកម្មតទៅទៀតនូវទោសនៃបទល្មើសដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តតាម ព្រះរាជក្រឹត្យលើកលែងទោស របស់ព្រះមហាក្សត្រដូចមានចែងក្នុង មាត្រា២៧នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[85]

១.៣.២ លក្ខខណ្ឌនៃការលើកលែងទោសរបស់ទណ្ឌិត

ការទទួលបានការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសមិនមែនជាសិទ្ធិរបស់ទណ្ឌិតនោះទេ ។ ហើយទណ្ឌិតដែលអាចបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌនៃព្រះរាជក្រឹត្យ ស្តីពី ការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសទើបអាចទទួលបានការអនុគ្រោះទោសជាការបន្ធូរបន្ថយទោស ឬ ជាការលើកលែងទោសបាន ។ ការបន្ធូរបន្ថយទោស ហើយនិង ការលើកលែងទោសអាចអនុវត្តបានតែចំពោះទណ្ឌិតដែលត្រូវបានផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារដោយសាលក្រម ឬ សាលដីកាស្ថាពរ។

១.៣.២.១ លក្ខខណ្ឌទូទៅនៃការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសចោល

ទណ្ឌិតដែលអាចទទួលបានការលើកលែងទោស និង បន្ធូរបន្ថយទោសទាល់តែទណ្ឌិតនោះអាចបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម[86]:

- ភ្ញាក់រលឹកខិតខំកែប្រែគំនិតមាយាទឲ្យក្លាយជាពលរដ្ឋសុចរិត ដើម្បី ចូលសមាហរកម្មចូលរួមរស់ក្នុងសង្គមវិញ
- គោរពប្រតិបត្តិបានយ៉ាងហ្មត់ចត់ និង ត្រឹមត្រូវតាមបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ពន្ធនាគារ និង ក្លាយជាគំរូល្អដល់ទណ្ឌិត និង ជនជាប់ឃុំដទៃទៀត
- ចូលរួមអនុវត្តយ៉ាងសកម្ម និង ទៀងទាត់នូវកម្មវិធីអប់រំកែប្រែ កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និង សមាហរណកម្ម
- គោរពប្រតិបត្តិបានហ្មត់ចត់ និង ត្រឹមត្រូវតាមសេចក្តីណែនាំផ្សេងទៀតរបស់ពន្ធនាគារ។

ក្នុងនោះប្រធានពន្ធនាគារជាអ្នកវាយតម្លៃ និង បញ្ជាក់អំពីការបំពេញលក្ខខណ្ឌខាងលើរបស់ទណ្ឌិតដោយត្រូវបញ្ចូលឈ្មោះក្នុងបញ្ជីទណ្ឌិតដែលត្រូវសុំទៅគណៈកម្មាការរាជធានីខេត្ត និង គណកម្មការក្រសួងមហាផ្ទៃដើម្បីពិនិត្យ និង ការវាយតម្លៃពីកម្រិតនៃការកែប្រែរបស់ទណ្ឌិត។

[85] លោក សេង ស៊ីវុត្ថា (ចៅក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍), ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

[86] មាត្រា៥ នៃព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសឆ្នាំ២០២១

១.៣.២.២ ការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសដោយសារតែហេតុផលមនុស្សធម៌

ចំពោះទណ្ឌិតដែលមាន វ័យចំណាស់ ស្ត្រីដែលមានគភ៌ ឬ មានជម្ងឺរ៉ាំរ៉ៃធ្ងន់ធ្ងរ វិបល្លាសស្មារតី ឬ ពិការភាព ដោយមាន លិខិតបញ្ជាក់ពីគ្រូពេទ្យដែលទទួលស្គាល់ពីក្រសួងមានសមត្ថកិច្ចអាចធ្វើការអនុវត្តការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោស[87] ។

ប្រធានពន្ធនាគារត្រូវធ្វើការបញ្ជាក់អំពីការបំពេញលក្ខខណ្ឌតាមស្ថានភាពនីមួយ ៗ របស់ទណ្ឌិត ដូចមានចែងក្នុងហេតុផលមនុស្សធម៌ខាងលើ ដើម្បី រៀបចំបញ្ជីឈ្មោះទណ្ឌិតដែលត្រូវស្នើសុំទៅគណៈកម្មាធិការរាជធានី ខេត្ត និង គណកម្មការក្រសួងមហាផ្ទៃ ។

១.៣.២.៣ លក្ខខណ្ឌដោយឡែកនៃការលើកលែងទោសចោល

ចំពោះទណ្ឌិតដែលបានបំពេញលក្ខខណ្ឌតាមបញ្ញត្តិនៃ មាត្រា ៥ នៃព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសក្នុងករណីដែលទណ្ឌិតទទួលរងទោសដាក់ពន្ធនាគារ[88]:

- ចំនួនពីរភាគបីនៃទោស។
- ទណ្ឌិតដែលត្រូវទទួលទោស ដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតអាចទទួលបាន ការលើកលែងទោស ប្រសិនបើទណ្ឌិតអាចអនុវត្តទោសបានយ៉ាងតិចសាមសិបឆ្នាំ ឬ ២០ឆ្នាំ ក្នុងករណីដែលមានការបន្ធូរបន្ថយទោស។

១.៣.៣ ពិធីបុណ្យដែលអាចស្នើសុំការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោស

ពិធីបុណ្យដែលអាចធ្វើការស្នើសុំការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសចំពោះទណ្ឌិតកំណត់ ៥ ដងក្នុងមួយឆ្នាំដែលមានដូចខាងក្រោម[89]:

- ទិវាជ័យជម្នះលើរបបប្រល័យពូជសាសន៍
- ពិធីបុណ្យចូលឆ្នាំថ្មីប្រពៃណីជាតិ
- ពិធីបុណ្យពិសាខបូជា
- ពិធីបុណ្យឯករាជ្យជាតិ ។
- ព្រះរាជពិធីបុណ្យអុំទូក បណ្តែតប្រទីប និង សំពះខែ អកអំបុក។

[87] មាត្រា៦នៃព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសឆ្នាំ២០២១

[88] មាត្រា១០នៃព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសឆ្នាំ២០២១

[89] មាត្រា៣នៃព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសឆ្នាំ២០២១

ចំពោះការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសក៏អាចធ្វើសម្រាប់ពិធីបុណ្យនីមួយៗខាងលើដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ឬ រួមគ្នា ។ ការបន្ធូរបន្ថយទោស និង ការលើកលែងទោសក៏អាចធ្វើបានដែរក្នុងពិធីបុណ្យជាតិ ឬ ព្រឹត្តិការណ៍ធំ ៗ របស់ជាតិ។

១.៣.៤ អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅ

អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅ គឺជា ការបំបាត់ចោលនូវទណ្ឌកម្មដែលពាក់ព័ន្ធនៃច្បាប់ស្ដីពីការលើកលែងទោសជាទូទៅ ។ អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅមានអានុភាព ដូចជា ទោសមិនអាចយកមកអនុវត្តទេ ។ ចំពោះទោសដែលកំពុងអនុវត្តត្រូវបានបញ្ចប់។

ចំពោះប្រាក់ពិន័យ និង ប្រាក់ប្រដាប់ក្ដីដែលបង់រួចហើយមិនអាច ទាមទារសំណងពីរដ្ឋវិញបានទេ [90] ។ ការលើកលែងទោសជាទូទៅ ក៏មានអានុភាពចំពោះ ករណីនៃការមិនរាលចាលដែលមិនត្រូវបានកត់ត្រាទុកនោះទេ ប្រសិនបើទោសដែលបានផ្ដន្ទាទោសជាស្ថាពរនោះត្រូវបានលើកលែងទៅតាមច្បាប់ស្ដីពីការលើកលែងទោសជាទូទៅដែលសភាបានអនុម័តនោះ ។

ដូចនេះហើយ ការលើកលែងទោសជាទូទៅអាចមានអនុភាពដល់បទល្មើសដែលមិនអាចយកអនុវត្តហើយមានអានុភាពបញ្ចប់ការផ្ដន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារនៃ ជនល្មើសហើយក៏មានអានុភាពដល់ការមិនយកទៅអនុវត្តអំពីករណីនៃភាពមិនរាងចាល និង លុបចេញពីបញ្ជីថ្កោលទោសហើយក៏មានអានុភាពធ្វើឲ្យរលត់នៃបណ្ដឹងអាជ្ញា។

១.៣.៥ អានុភាពនៃការលើកលែងទោសជាទូទៅ ចំពោះ ការទាមទារសំណងរបស់ជនរងគ្រោះ

ការលើកលែងទោសជាទូទៅមិនមែនជាឧបសគ្គ ដល់ សិទ្ធិរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការទាមទារសំណងនៃការជួសជុលការខូតខាតដែលបណ្ដាលមកពីបទល្មើសនោះឡើយ។[91]

ដូចនេះហើយ ការលើកលែងទោសជាទូទៅមានអានុភាពក្នុងការរលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា ប៉ុន្តែ មិនមែនជាឧបសគ្គរាំងនៃការទាមទារការខូតខាតរបស់ជនរងគ្រោះតាមរយៈបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី។

---

[90] មាត្រា១៩៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[91] មាត្រា១៥១នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

១.៤ និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ

និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ គឺជា ការលុបចោលនៃអង្គហេតុល្មើសដែលបានប្រព្រឹត្តមុន និង ក្រោយការចូលជាធរមាននៃច្បាប់ដែលត្រូវបាននិរាករណ៍ ។ ការនិរាករណ៍នៃច្បាប់នេះមានអានុភាពនាំឲ្យរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាស្របតាមមាត្រា ៧ នៃច្បាប់នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៩ ត្រង់មាត្រា ៦៧១ បានចែងពីនិរាករណ៍ និង អានុភាពនៃបទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌពីមុនដែលរួមមានដូចជា:

១. រាល់ប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌមុនឆ្នាំ១៩៩២

២. បទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌនៃបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីប្រព័ន្ធតុលាការ ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ និង នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់អនុវត្តនៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងសម័យអន្តរកាលចុះថ្ងៃទី១០ខែកញ្ញាឆ្នាំ១៩៩២។

៣. ច្បាប់ស្តីពីស្ថានទម្ងន់ទោសនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលត្រូវបានប្រកាសឲ្យប្រើដោយ ព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/ ០១០២ / ០០៤ចុះថ្ងៃទី ៧ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០០២។

ម្យ៉ាងទៀតចំពោះបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ផ្សេងទៀតដែលមានអានុភាពនៅពេលក្រមនេះត្រូវបានអនុវត្តហើយផ្ទុយនឹងបទប្បញ្ញត្តិនៃក្រមនេះ ត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានអានុភាពត្រឹមទំហំដែលផ្ទុយនឹងក្រមនេះចាប់ពីថ្ងៃដែលក្រមនេះត្រូវបានអនុវត្ត។

ជាក់ស្តែងនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៦៧ គឺ ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋមានទោសប្រហារជីវិតដោយត្រូវពិឃាតដោយបាញ់នឹងកាំភ្លើងលុះត្រាដល់ស្លាប់[92]។ ប៉ុន្តែទោសប្រហារជីវិតនេះមិនត្រូវបានអនុវត្តទៀតនោះដោយហេតុក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ បានចែងពីទោសប្រហារជីវិតមិនត្រូវមានឡើយ[93]។ ហើយនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពី ការនិរាករណ៍រាល់បទប្បញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌមុនឆ្នាំ ១៩៩២ នាំឲ្យក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៦៧ មិនអាចអនុវត្តបានទៀត ។ ហេតុនេះហើយទោសប្រហារជីវិតនៅកម្ពុជាមិនត្រូវបានអនុវត្តទៀតទេ។ ម្យ៉ាងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៩ មានត្រឹមតែផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ និង ទោសពិន័យហើយទោសដាក់ពន្ធនាគារធ្ងន់ធ្ងរបំផុតគឺទោសដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត។

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៦៧ ចាត់ទុកថាអំពើមួយចំនួនដែលចាត់ទុកថាជាអំពើល្មើសប៉ុន្តែនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៩ មិនមានចែងពីអំពើនោះជាបទល្មើសហើយច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌចាស់ត្រូវបាន

[92] របស់លោក ធរត សុត (សៀវភៅសិក្សាច្បាប់គ្រប់មាត្រាទាំងអស់ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, ក្រសួងយុត្តិធម៌) មាត្រា២៤-ថ្មីនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៦៧

[93] មាត្រា៣២កថាខណ្ឌទី២នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

និរាករណ៍នាំឲ្យមានអានុភាពរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ព្រោះថា អំពើនោះមិនមែនជាបទល្មើសនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩ ជាហេតុនាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចធ្វើការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងមាត្រា ៣៦៩-៩១ ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៦៧ ចែងថាជាអំពើល្មើសប្រសិនបើបុគ្គលណាដែលមិនធ្វើការប្តឹងរាជការឃុំដែលខ្លួនលែងនៅពីការផ្លាស់លំនៅនោះនិងមិនប្តឹងរាជការឃុំក្នុងឃុំថ្មីដែលខ្លួនចូលទៅនៅនោះទេ[94] ។ ផ្ទុយមកវិញអំពើនេះមិនមែនជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌក្នុង ឆ្នាំ២០០៩ នាំឲ្យអំពើនេះមិនត្រូវចាត់ទុកថាជាបទល្មើសព្រោះក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៦៧ត្រូវបាននិរាករណ៍។

ដូចនេះហើយការនិរាករណ៍ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ គឺ មានន័យថា ជាការលុបចោលនៃអង្គហេតុល្មើសដែលបានប្រព្រឹត្តមុន និង ក្រោយការចូលជាធរមាននៃច្បាប់ដែលត្រូវបាននិរាករណ៍នាំឲ្យមានអានុភាពរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដោយព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការបាន។

១.៥. អាជ្ញាអស់ជំនុំ

ជនណាដែលត្រូវបានតុលាការសម្រេចឲ្យរួចខ្លួនជាស្ថាពរហើយ ជននោះមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បានទៀតទេចំពោះអំពើដដែលទោះជាបានកំណត់ក្រោមឈ្មោះបទល្មើសថ្មីផ្សេងទៀតក៏ដោយ ព្រោះនេះជាគោលការណ៍អាជ្ញាអស់ជំនុំ ។[95] ម្យ៉ាងទៀតគេអាចហៅបានថា ជាគោលការណ៍គ្មានការកាត់ទោសពីរដងចំពោះបទល្មើសតែមួយ (ne bis indem)។ តាមគោលការណ៍នេះគ្មានជនណាម្នាក់អាចត្រូវបាន កាត់ទោសលើបទល្មើសដែលខ្លួនសម្រេចឲ្យជាប់ពិរុទ្ធភាព ឬ ត្រូវបានឲ្យរួចផុតពីការចោទប្រកាន់ហើយនោះទេ ។[96] អាជ្ញាអស់ជំនុំកើតមានតែចំពោះសាលក្រម ឬ សាលដីកាស្ថាពរដែលតុលាការជំនុំជម្រះសព្វគ្រប់ហើយនាំឲ្យអង្គហេតុនោះមិនត្រូវបានលើកយកមកជំនុំជម្រះសារជាថ្មីទៀតឡើយ ។ លើកលែងតែមានប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ចែង ជាក់ស្តែងដូចជាបណ្តឹងសើរើជាដើម ។ [97] បណ្តឹងសើរើគឺជា បណ្តឹងដែលជាផ្លូវតវ៉ាមួយប្រឆាំងនឹងសាលក្រមនិងសាលដីកាជាស្ថាពរហើយមានអាជ្ញាអស់ជំនុំ [98]។

---

[94] របស់លោក ឆេត សុត (សៀវភៅសិក្សាច្បាប់គ្រប់មាត្រាទាំងអស់ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, ក្រសួងយុត្តិធម៌) មាត្រា៣៦៩-៩១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៦៧

[95] មាត្រា១២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[96] មាត្រា១២នៃសេចក្តីពន្យល់នៃនីតិវិធីក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាចំពោះសេចក្តីពន្យល់ករណីយុត្តិសាស្ត្រអ.វ.ត.ក និងអន្តរជាតិសម្រាំង

[97] រៀបរៀងដោយ លោក ហាក់ សៀកលីម , ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា(ដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតព្រះរាជអាជ្ញា), ការផ្សាយរបស់សាលាត្រាជូ, ខែមិថុនាឆ្នាំ២០១៩

[98] មាត្រា៤៤៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ឧទាហរណ៍បុគ្គល ក ត្រូវ បានចោទប្រកាន់ពីបទឃាតកម្មតាមមាត្រា ១៩៩ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១០ឆ្នាំ ទៅ ១៥ឆ្នាំ ។ ដោយអំពើនេះតុលាការបានចេញសាលក្រមលើកលែងការចោទប្រកាន់រួចហើយនាំឲ្យអំពើនេះមានអាជ្ញាអស់ជំនុំដែលជាមូលហេតុរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា។

១.៥.១ ប្រភេទនៃអាជ្ញាអស់ជំនុំ

អាជ្ញាអស់ជំនុំមានពីរបែបគឺអាជ្ញាអស់ជំនុំដាច់ខាតនិងអាជ្ញាអស់ជំនុំមិនដាច់ខាត។[99]

នៅអាជ្ញាអស់ជំនុំ ត្រង់មាត្រា ១២ ជាអាជ្ញាអស់ជំនុំដាច់ខាតមានន័យថា ប្រសិនបើមានសាលក្រមណាមួយសម្រេចឲ្យរួចខ្លួនជាស្ថាពររួចហើយ ទោះបី ការសម្រេចនោះខុសក៏ដោយបានន័យថារឿងនោះទទួលបានអាជ្ញាអស់ជំនុំដាច់ខាត ដោយយោងទៅលើសាលក្រមសាលក្រមស្ថាពរ ឬ សាលដីកាស្ថាពរ។ ទោះជាថ្ងៃក្រោយត្រូវបានគេយកអង្គហេតុនេះទៅចោទបទល្មើសផ្សេងទៀត ក៏ដោយក៏គេមិនអាចយករឿងនោះមកធ្វើការកាត់ក្តីម្តងទៀតបាននោះដែរ ។ ចំពោះអាជ្ញាអស់ជំនុំដាច់ខាតនេះមិនត្រូវបានកើតឡើង ចំពោះដីកាតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការរបស់ព្រះរាជអាជ្ញានោះឡើយ ដរាបណាបណ្តឹងអាជ្ញាមិនទាន់ផុតនៅឡើយ បើសិនគេរកឃើញនៅភស្តុតាងដាក់បន្ទុកថ្មីនោះគេនឹងបើកការចោទប្រកាន់ និង ស៊ើបសួរសារជាថ្មីបានទៀត។

ដូចនេះអាជ្ញាអស់ជំនុំមានពីរគឺអាជ្ញាអស់ជំនុំដាច់ខាតនិងអាជ្ញាអស់ជំនុំមិនដាច់ខាត។

ផ្នែកទី២៖ មូលហេតុផ្សេងទៀតនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

ក្រៅពីមូលហេតុដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៧ ដែលធ្វើឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាខាងលើនេះ ។ ដោយឡែកក្នុងមាត្រា ៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌក៏មានចែងពីមូលហេតុផ្សេងទៀតដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលរួមមានដូចជា ការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ ការដកពាក្យបណ្តឹងនៅក្នុងករណីដែលពាក្យបណ្តឹងនេះជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃការចោទប្រកាន់ជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដោយការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុប ឬ ប្រាក់ពិន័យសម្របសម្រួល ។ ដោយមូលហេតុនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទាំងនេះបានចែងនៅក្នុងច្បាប់ដោយឡែក។

២.១ ការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ

ជាគោលការណ៍បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌមិនអាចធ្វើការសម្រុះសម្រួលបានឡើយ។ ប៉ុន្តែច្បាប់ពិសេស អាចអនុញ្ញាតឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាផងដែរ។ ខាងក្រោមនេះជាឧទាហរណ៍:

[99] ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ មេរៀនសង្ខេបស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ សម្រាប់បង្រៀននិស្សិតថ្នាក់ពិសេសនីតិសាស្ត្រភាសាបារាំងនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច អមដោយសាកលវិទ្យាល័យ លុយមីញ៉ៅលីយ៉ុង២(ប្រទេសបារាំង)

- ការពិន័យអន្តរកាល។
- បទល្មើសអំពើហិង្សាដែលមានចែងក្នុង មាត្រា២៦នៃច្បាប់ស្តីពី ការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និង កិច្ចការពារជនរងគ្រោះ ។[100]

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌចែងអំពី លទ្ធភាពក្នុងការដាក់ពិន័យសម្របសម្រួលដោយមិនបានកំណត់អំពីការដាក់ពិន័យនេះដាក់លាក់ណាមួយឡើយ ប៉ុន្តែវិធានបែបនេះត្រូវបានអាស្រ័យលើការទទួលស្គាល់ជាមុនដោយជនសង្ស័យអំពីការចូលរួមប្រព្រឹត្តរបស់ខ្លួន ហើយការព្រមព្រៀងនេះធ្វើឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ។ ការសម្របសម្រួលនោះរួមមាន[101]:

- ជនល្មើសបានទទួលស្គាល់នូវកំហុស
- ជនល្មើសសន្យាឈប់ប្រព្រឹត្តអំពើបែបនេះទៅទៀត
- ជនល្មើសបានធានាចូលរួមរស់នៅក្នុងសង្គមវិញ
- ជនល្មើសសុំពេលដើម្បីធ្វើការជួសជុលព្យសនកម្មដល់ជនរងគ្រោះ
- ការទទួលបានព្រមានរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា
- ការសម្រុះសម្រួលព្រហ្មទណ្ឌដទៃទៀតករណីមានចែងក្នុងច្បាប់។

ការសម្របសម្រួលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានាំឲ្យបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក៏ត្រូវសម្របសម្រួលផងដែរ ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាតាមរូបភាពសម្របសម្រួល មិនមែនជាបញ្ហាចោទនោះទេ ចំពោះបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដោយហេតុជនរងគ្រោះគាត់អាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នៅ ចំពោះមុខតុលាការរដ្ឋប្បវេណីបានដដែល ។[102]

ដូចនេះហើយការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ គឺជា មូលហេតុមួយដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលមានចែងជាលក្ខខណ្ឌក្នុងច្បាប់ពិសេស ។ ប៉ុន្តែការសម្របសម្រួលនោះមិនមែនជាមូលហេតុដែលនាំឲ្យរលត់នៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ។

---

[100] មាត្រា២៦នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះឆ្នាំ២០០៥

[101] រៀបរៀងដោយ លោក ហាក់ សៀកលីម , ការរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញា (ដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតព្រះរាជអាជ្ញា), ការផ្សាយរបស់សាលាត្រាជូ, ខែមិថុនាឆ្នាំ២០១៩ ទំព័រទី៨

[102] លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធនិងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត, នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ , សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំសិក្សា២០១៣ដល់២០១៤

២.២ ការដកពាក្យបណ្តឹងដែលជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ក្នុងការចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌ

នៅក្នុងមាត្រា ៨ បានចែងពីការដកពាក្យបណ្តឹងដែលជាលក្ខខណ្ឌចោទប្រកាន់ជា បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដែលជាការដកពាក្យបណ្តឹងពីអ្នករងគ្រោះដែលទទួលរងនូវការខូតខាតពីបទល្មើសនោះ ។ ហើយបទល្មើសខាងក្រោមនេះជាឧទាហរណ៍:

- នៅក្នុងមាត្រា៣៦នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និង កិច្ចការពារជនរងគ្រោះ បានចែងពីបទមជ្ឈិមស្រាលឬបទលហុមិនអាចធ្វើបានប្រសិនបើមានសំណើពីជនរងគ្រោះដែលជានីតិជន។[103]
- នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព ឆ្នាំ២០០៦ ត្រង់មាត្រា ៨ បានចែងពី ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសម្រេចមិនធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាបានប្រសិនបើ មានការស្នើសុំពីម្ចាស់បណ្តឹង ដែលជា សហព័ទ្ធម្ខាងទៀតកុំឲ្យធ្វើការចោទប្រកាន់ចំពោះការផិតដូចមានចែងក្នុងមាត្រា៧នៃច្បាប់នេះ។[104]
- នៅក្នុងមាត្រា ៣០៩ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពី ពាក្យប្តឹងរបស់សាមីខ្លួន ឬ ប្រធានស្ថាប័នសាមីគឺជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ក្នុង ការចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះបទបរិហារ៍ និង បទជេរប្រមាថជាសាធារណៈ ដោយអយ្យការ ហើយ ការដកពាក្យប្តឹងវិញរបស់អ្នកប្តឹងនាំឲ្យបណ្តឹងអាជ្ញារលត់។[105]

ដូចនេះហើយបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវរលត់ដោយអ្នកទទួលរងការខូតខាតបាន ដកពាក្យបណ្តឹងចំពោះបទល្មើសមួយចំនួនដែលមានចែងក្នុងច្បាប់។

២.៣. ការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុបឬប្រាក់ពិន័យសម្របសម្រួល

ការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុប ឬ ប្រាក់ពិន័យសម្របសម្រួលក៏ជាលក្ខខណ្ឌមួយដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាផងដែរ។ ខាងក្រោមនេះជាឧទាហរណ៍:

- នៅក្នុងមាត្រា ៨៧ នៃ ច្បាប់ស្តីពីចរាចរណ៍ផ្លូវគោកឆ្នាំ ២០១៤ ចែងពីការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុបចំពោះបទល្មើសចរាចរណ៍ដែលមានការបង់ប្រាក់ពិន័យអន្តរការណ៍នាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា។[106]

[103] មាត្រា៣៦នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះឆ្នាំ២០០៥

[104] មាត្រា៨នៃច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាពឆ្នាំ២០០៦

[105] មាត្រា៣០៩នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[106] មាត្រា៨៧នៃច្បាប់ស្តីពីចរាចរណ៍ផ្លូវគោកឆ្នាំ២០១៤

- នៅក្នុង មាត្រា ៧៧ នៃច្បាប់ពីស្តីគយ ឆ្នាំ២០០៧ បានចែងពីរដ្ឋបាលមានសិទ្ធិសម្រុះសម្រួលចំពោះបទល្មើសគយហើយ ការសម្របសម្រួលនេះប្រើប្រាស់ចំពោះការពិន័យជាប្រាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ម្យ៉ាងទៀតការសម្របសម្រួលអាចធ្វើទៅបាននៅមុនតុលាការមានសមត្ថកិច្ច។[107]

ដូចនេះហើយបទល្មើសមួយចំនួនត្រូវបានរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដោយសារតែការបង់ប្រាក់ពិន័យ ឬ ប្រាក់ពិន័យសម្របសម្រួលដោយដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ពិសេស។

[107] មាត្រា៧៧នៃច្បាប់ស្តីគយឆ្នាំ២០០៧

ជំពូកទី៣:អានុភាពនិងនីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានអានុភាពដល់ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការដែលជាជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់របស់ព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលអយ្យការ ។[108] ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសម្រេចចោទប្រកាន់ ឬ តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការដែលជាគោលការណ៍ជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់ ។ ការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការមានការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើស និង ការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការអំពើជាបទល្មើស ។ ការសិក្សាស្វែងយល់ពីការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការជាផ្នែកមួយនៃការសិក្សាពីអានុភាព និង នីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា។

ការស្វែងយល់ពីការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការគ្រាន់តែសិក្សាទៅលើដំណាក់កាលអយ្យការតែប៉ុណ្ណោះ ។ ហេតុនេះហើយក៏ត្រូវស្វែងយល់បន្ថែមលើនីតិវិធីនៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ និង ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះក្នុងករណីដែលបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ក្នុងដំណាក់កាលទាំងនោះ ។

ផ្នែកទី១៖ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

១.១ សញ្ញាណទូទៅនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

១.១.១ អត្ថន័យនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

នៅក្នុងដំណើរការរឿងព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមានបួនដំណាក់កាល ។ ដំណាក់កាលចោទប្រកាន់ គឺជា ដំណាក់កាលមួយដែលស្ថិតនៅក្នុង សមត្ថកិច្ចស្ថាប័នអយ្យការដែលអាចសម្រេចចោទប្រកាន់ និង បញ្ជូនសំណុំរឿងទៅយុត្តាធិការស៊ើបសួរ និង យុត្តាធិការជំនុំជម្រះដើម្បីធ្វើចំណាត់ការបន្ត ។ ការផ្តល់អំណាចសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើដែលជា បទល្មើសដល់ព្រះរាជអាជ្ញា គឺហៅថា គោលការណ៍កាលានុវត្តភាពនៃការចោទប្រកាន់ ។[109] តាមរយៈគោលការណ៍នេះបានផ្តល់នូវអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិដល់ព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការថ្លឹងថ្លែងគួរចោទប្រកាន់ ឬ មិនចោទប្រកាន់ចំពោះអំពើដែលជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។ នៅក្នុងមាត្រា ៤០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧ បានចែងពី ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ឬ ធ្វើការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។ មុននឹងសម្រេចព្រះរាជអាជ្ញាបើកការស៊ើប

[108] មាត្រា៤១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[109] រៀបរៀងដោយ ន. ស. រ មេរៀនការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៨

អង្កេតបឋម ឬ បង្គាប់ឲ្យធ្វើការស្រាវជ្រាវបន្ថែម ។[110] តាមហេតុផលនេះសរបញ្ជាក់ឲ្យឃើញថា ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែធ្វើការសម្រេចដោយផ្អែកលើភស្តុតាងជាមូលដ្ឋានដែលទទួលបានមកពីការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬ ការស្រាវជ្រាវដែលខ្លួនទទួលបាន ។ ក្នុងការអនុវត្តមុខងាររបស់ខ្លួនព្រះរាជអាជ្ញាមិនលំអៀង ជៀសវាងរាល់ការរើសអើង ភេទ វប្បធម៌ សាសនា សង្គម នយោបាយ ឬ ការរើសអើងណាមួយព្រោះព្រះរាជអាជ្ញាបំពេញមុខងារដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ។ តាមន័យនេះព្រះរាជអាជ្ញាមិនត្រូវផ្តើមគំនិត ឬ បន្តការចោទប្រកាន់ ឬ ក៏ខិតខំប្រឹងប្រែងគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បី តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ប្រសិនបើការស៊ើបអង្កេតដោយឥតលំអៀងមួយបង្ហាញឲ្យឃើញថាការចោទប្រកាន់នេះពុំមានមូលដ្ឋានទេ។[111]

ដូចនេះហើយការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ គឺជា អំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាដែលត្រូវធ្វើឡើងដោយឆ្លងកាត់នូវការស៊ើបអង្កេតដោយឥតលំអៀងមុននឹងធ្វើការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ។

១.១.២ អាជ្ញាធរក្នុងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

អាជ្ញាធរដែលទទួលបន្ទុកការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ គឺ សំដៅដល់អ្នកមានសមត្ថកិច្ចអាចធ្វើការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ អ្នកដែលមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការរួមមាន:

- ព្រះរាជអាជ្ញា[112] : ព្រះរាជអាជ្ញា គឺជា មន្ត្រីដែលស្ថិតនៅក្នុងស្ថាប័នអយ្យការជាអ្នកស្វែងរកបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ធ្វើការចោទប្រកាន់ និង សុំឲ្យអនុវត្តច្បាប់នៅចំពោះមុខយុត្តាធិការស៊ើបសួរ និង យុត្តាធិការជំនុំជម្រះធ្វើឡើងក្នុងនាមផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ។
- ព្រះរាជអាជ្ញារង: ព្រះរាជអាជ្ញារង គឺ ស្ថិតនៅក្រោមអំណាចរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ប្រើប្រាស់អំណាចទាំងអស់ដែលព្រះរាជអាជ្ញាមានក្នុងការស្រាវជ្រាវ និង ចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។[113] ព្រះរាជអាជ្ញាមានអំណាចលើព្រះរាជអាជ្ញារងទាំងអស់នៅក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន ។ ព្រះរាជអាជ្ញាចាត់តាំង និង បែងចែកការងារដល់ព្រះរាជអាជ្ញារងទាំងអស់បានដោយសារតែអង្គការអយ្យការ គឺជា អង្គការអវិភាគ ។[114] អង្គការអយ្យការ គឺជា អង្គអវិភាគ គឺ មានន័យថា ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបំពេញមុខងារនៅអង្គការអយ្យការអមសាលាជម្រះក្តីមានសមត្ថកិច្ចរួមក្នុងមុខងារដូចគ្នា អាច ជំនួសគ្នាទៅវិញទៅ

[110] មាត្រា៤០កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[111] លិខិតគុបករណ៍អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញានិងមេធាវី (តួនាទីព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងចំណាត់ការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ទំព័រទី២៤), ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា

[112] មាត្រា៤០កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[113] មាត្រា៣៨កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[114] មាត្រា៣០នៃច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គការតុលាការឆ្នាំ២០១៤

មកបាន។ តាមគោលការណ៍នេះធ្វើឲ្យតំណាងអយ្យការច្រើនរូប អាចបន្តការងារពីគ្នាបានក្នុងសំណុំរឿងតែមួយតាមការចាត់តាំងរបស់នាយឋានានុក្រម ។[115]

ហេតុនេះហើយមានតែព្រះរាជអាជ្ញា និង ព្រះរាជអាជ្ញារងតែប៉ុណ្ណោះ ដែលមានអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ជាក់ស្តែងនៅក្នុងមាត្រា ៧៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧ បានចែងពី ការបំពានលើសកម្មភាពតុលាការដែលសំដៅដល់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មិនអាចតម្កល់រឿងព្រហ្មទណ្ឌទុកឥតចាត់ការបានទេ ទោះបីជា ជនល្មើស និង ជនរងគ្រោះបានសម្រុះសម្រួលគ្នា ឬ ជនរងគ្រោះបានដកពាក្យប្តឹងក៏ដោយ។[116]

ដូចនេះហើយព្រះរាជអាជ្ញា និង ព្រះរាជអាជ្ញារង គឺជា អាជ្ញាធរដែលមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការទទួលបន្ទុកតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។

១.២ មូលហេតុនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

តំណាងអយ្យការអាចធ្វើការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការពីរករណី:

- តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើស
- តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើដែលជាបទល្មើស

១.២.១ តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើស

ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាយល់ឃើញថា អំពើដែលគេប្តឹងមកមិនមែនជា បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ឬ គ្មានភស្តុតាងណាមួយឲ្យជឿថាពិតជាមានបទល្មើសកើតមែននោះគឺមានន័យ ថា អំពើនោះមិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិម ឬ បទលហុ ដែលច្បាប់បានកំណត់ផ្តន្ទាទោស ឬ មិនមានពិរុទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ធ្វើការចោទប្រកាន់ ឬ គ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកគ្រប់គ្រាន់លើជនត្រូវចោទ ។ ដូច្នោះ ព្រះរាជអាជ្ញានឹងចេញដីកាតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការដោយមានសំអាងច្បាប់ និង សំអាងហេតុ។

តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើសមានពីរករណីគឺ:

- កង្វះធាតុផ្សំនៃបទល្មើស
- អវត្តមាននៃបទល្មើស

[115] មាត្រា៧៥កថាខណ្ឌ១ចំណុច២នៃច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាឆ្នាំ២០១៤

[116] មាត្រា៧៥កថាខណ្ឌ១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

១.២.១.១ ភាគធាតុផ្សំនៃបទល្មើស

អំពើដែលបង្កឡើងពីរូបវន្តបុគ្គល ឬ នីតិបុគ្គលដែលបង្កចលាចលដល់សង្គមជាបទល្មើស ។ លក្ខណៈនៃការវិនិច្ឆ័យអំពើបទល្មើសត្រូវពិចារណា ដូចជា ចរិតគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គម ចរិតមានកំហុសនៃអំពើ ចរិតផ្ទុយនឹងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ចរិតទទួលទោសព្រហ្មទណ្ឌ ។[117] ចំណែកកត្តារួមផ្សំនៃបទល្មើសរួមមាន :

- ធាតុផ្សំនីត្យានុកូលៈ នៅក្នុងមាត្រា ៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលបានចែងពី គោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពដែលបានចែងថា អំពើដែលបង្កើតបានជាបទល្មើសនៅពេលដែលអំពើនោះមានចែងក្នុងបញ្ញត្តិព្រហ្មទណ្ឌជាធរមានប៉ុណ្ណោះ។
- ធាតុផ្សំសត្យានុម័តៈ គឺជាផ្នែកខាងក្រៅនៃបទល្មើស រួមមាន បណ្តាសញ្ញាដែលជា និម្មិតរូបនៃបទល្មើស ហើយត្រូវបានស្តែងតាមរយៈលោកសម្ភារៈ ។ បណ្តាកត្តាដែលស្តែងចេញមកខាងក្រៅនៃបទល្មើសរួមមាន [118]:
  - ❖ អំពើបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គម ឬ អំពើសត្យានុម័ត
  - ❖ បច្ច័យគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គម (ការអន្តរាយ)
  - ❖ ទំនាក់ទំនងហេតុផលរវាងអំពើនិងបច្ច័យ
  - ❖ បណ្តាសញ្ញាផ្សេង ៗ ដែលស្តែងចេញពី ការប្រព្រឹត្តអំពើ និង ផ្សារភ្ជាប់ជាមួយអំពើនោះដែលមានដូចជា ឧបករណ៍មធ្យោបាយ វិធីសាស្ត្រ ឧបាយកល ពេលវេលា ទីកន្លែង និង ទិដ្ឋភាពនៃបទល្មើស ។
- ធាតុផ្សំអត្តនោម័តៈ មិនមានចេតនាប្រព្រឹត្តពុំមានបទល្មើសទេ ប៉ុន្តែលើកលែងក្នុងករណីដែលច្បាប់បានចែងទុកជាមុនថា ជាបទល្មើសមួយប្រសិនបើអំពើនោះកើតចេញពីការមិនប្រុងប្រយ័ត្ន ការខ្ជីខ្ជា ការធ្វេសប្រហែស ឬ ការមិនគោរពកាតព្វកិច្ចដោយឡែកណាមួយ ។[119]ធាតុផ្សំនៃអត្តនោម័តគឺជា ផ្នែកខាងក្នុងនៃបទល្មើសដែលជា កិរិយាផ្លូវចិត្តរបស់ជនល្មើសចំពោះអំពើ បង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គមដែលបានប្រព្រឹត្ត និង បច្ច័យដែលកើតឡើងពីអំពើនោះ។[120] ផ្នែកអត្តនោម័តនៃបទល្មើសរួមមានៈ

[117] លោកមេធាវី មួន សៀងលី, វិទ្យាសាស្ត្រគតិយុត្តក្នុងការកំណត់បទល្មើស, រាជធានីភ្នំពេញ, ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥

[118] សៀវភៅនីតិព្រហ្មទណ្ឌ ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា ទំព័រទី៥៧

[119] មាត្រា៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[120] លោកមេធាវី មួន សៀងលី, វិទ្យាសាស្ត្រគតិយុត្តក្នុងការកំណត់បទល្មើស, រាជធានីភ្នំពេញ, ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥

- ❖ កំហុស: កំហុសរួមមានកំហុសដោយចេតនា និង កំហុសដោយអចេតនា ។ កំហុសដោយអចេតនា រួមមាន ចេតនាដោយចំពោះនិងចេតនាដោយមិនចំពោះ ។ ហើយក្នុងទ្រឹស្តីព្រហ្មទណ្ឌខ្លះទៀតបានបែងចែកកំហុសដោយចេតនា ជា ចេតនាទុច្ចរិតទូទៅ ចេតនាទុច្ចរិតមិនច្បាស់លាស់ និង ចេតនាទុច្ចរិតពិសេស ។ ចំណែកកំហុសដោយអចេតនា រួមមានអចេតនាដោយជឿជាក់ និង អចេតនាដោយធ្វេសប្រហែស។
- ❖ គំនិតផ្តួចផ្តើមប្រព្រឹត្តបទល្មើស: គឺជា មូលហេតុនៃកត្តាផ្លូវចិត្តដែលជំរុញឲ្យមនុស្សប្រព្រឹត្តបទល្មើស។
- ❖ គោលដៅនៃការប្រព្រឹត្តបទល្មើស : កើតមានឡើងតែចំពោះបទល្មើសដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយចេតនាចំពោះប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងករណីនេះជនល្មើសបានយល់ដឹងពីចរិតគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គមនៃអំពើដែលបានប្រព្រឹត្ត មើលឃើញជាមុននូវបច្ច័យគ្រោះថ្នាក់ ដល់សង្គមហើយប៉ងឲ្យកើតមានឡើងជាក់ស្តែងតាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ដើម្បី សម្រេចគោលដៅណាមួយជាកំណត់ ។

ព្រះរាជអាជ្ញា មិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ជាបទល្មើសបានឡើយ ប្រសិនបើ ខ្វះធាតុផ្សំណាមួយដែលនាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ឧទាហរណ៍ នារី ក បានធ្វើឲ្យខូចនូវទូរស័ព្ទរបស់នារី ខ ដោយអចេតនាហើយព្រោះតែខ្វះធាតុផ្សំអត្តនោម័តនាំឲ្យនារី ខ មិនត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទធ្វើឲ្យខូចខាតដោយចេតនាក្នុងមាត្រា ៤១០ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩ ។ ហេតុនេះហើយនាំឲ្យនារី ខ មិនទទួលខុសត្រូវបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក្នុងមាត្រា ៤១០ ប៉ុន្តែនារីខនៅតែត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែករដ្ឋប្បវេណីដដែល។

ដូច្នេះហើយប្រសិនបើកង្វះធាតុផ្សំណាមួយ តំណាងអយ្យការនឹងសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។

១.២.១.២ អវត្តមាននៃបទល្មើស

រាល់អំពើដែលបង្កព្យសនកម្មទាំងអស់មិនមែនសុទ្ធតែជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ ។ រាល់បទល្មើសសុទ្ធតែជាអំពើល្មើសប៉ុន្តែរាល់អំពើល្មើសមិនសុទ្ធតែជាបទល្មើសនោះទេ ។ អវត្តមានបទល្មើសសំដៅដល់សំណុំរឿងទាំងឡាយដែលពុំមែនជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌហើយមិនមែនជារឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលរឿងក្តីនោះអាចជារឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី ឬ រឿងក្តីពាណិជ្ជកម្ម ។ ខាងក្រោមនេះជាឧទាហរណ៍ដែលសំណុំរឿងមិនមែនជារឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ:

- បណ្តឹងទាមទារឲ្យអ្នកលក់ផ្ទេរកម្មសិទ្ធិផ្ទះដោយផ្អែកលើកិច្ចសន្យាលក់ទិញជាដើម។
- វិវាទពាណិជ្ជកម្មបណ្តាលមកពីការប្រកួតប្រជែងមិនស្មោះត្រង់ក្នុងការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ស្តីពីការប្រកួតប្រជែងមិនស្មោះត្រង់ និង ការកំណត់ថ្លៃ។

- កិច្ចសន្យាខ្ចីបរិភោគដែលជា កិច្ចសន្យាមួយដែលអ្នកឲ្យខ្ចីនូវប្រាក់ ស្បៀងអាហារ ឬ វត្ថុជំនួសផ្សេងទៀត ឲ្យអ្នកខ្ចីយកទៅប្រើប្រាស់ដោយសេរី ។ កិច្ចសន្យាខ្ចីបរិភោគនេះ គឺជា រឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើពិចារណាមិនបានច្បាស់លាស់នោះទេ នឹងនាំឲ្យមានការភ័ន្តច្រឡំថាជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ គឺ បទរំលោភលើទំនុកចិត្តដែលមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៩១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩ នៅពេលដែល ភាគីអ្នកខ្ចីមិនធ្វើការសងប្រាក់ត្រឡប់មកឲ្យភាគីអ្នកឲ្យខ្ចីវិញ ។

ដូចនេះប្រសិនបើ រឿងក្តីមិនមែនជារឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌតំណាងអយ្យការ នឹង សម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥត ចាត់ការ។

១.២.២ ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើជាបទល្មើស

មានអំពើមួយចំនួនមានចរិតលក្ខណៈ គឺជា បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក៏ដោយ ប៉ុន្តែកាលៈទេសៈនៃការប្រព្រឹត្ត បទល្មើស ហេតុ និង បច្ច័យនៃការប្រព្រឹត្តបទល្មើសខ្លះមិនបានបង្កនូវព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរ ឬ រឹករវដល់សង្គមនោះ ទេ។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើធ្វើការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍អ្វីដល់សង្គមហើយហាក់ដូចជាបន្ថែម បន្ទុកដល់សង្គមវិញ ។ ម្យ៉ាងទៀតអំពើខ្លះប្រសិនបើ ធ្វើការចោទប្រកាន់មានផលប៉ះពាល់ដល់សង្គមដូចជា [121]:

- កុមារក្លាយក្មេងជាកំព្រា
- ពុំមានអ្នកទំនុកបម្រុងក្នុងគ្រួសារ
- បង្កើនការកកស្ទះសំណុំរឿងនៅតុលាការ
- ចំណាយប្រាក់លើពន្ធនាគារច្រើនពេកនាំឲ្យប៉ះពាល់ដល់សេដ្ឋកិច្ចជាតិ។

មានកត្តាសំខាន់ ៗ មួយចំនួនដែលប្រទេសកម្ពុជាសម្រេចជ្រើសរើសយកប្រព័ន្ធកាលានុភាពមកអនុវត្ត ក្នុងវិស័យព្រហ្មទណ្ឌមានដូចជា[122]:

- កាត់បន្ថយការកកស្ទះសំណុំរឿង
- កម្រិតការយល់ដឹងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ
- ធានានូវសន្តិសុខនិងសុវត្ថិភាពនៃសង្គម
- ដើម្បីឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាក្លាយជានិយ័តករនៃសង្គម

ដូចនេះហើយការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការគឺសមហេតុផលបំផុត។

---

[121] រៀបរៀងដោយ ន. ស. រ មេរៀនការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៨

[122] ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ, មេរៀនសង្ខេបស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ សម្រាប់បង្រៀននិស្សិតថ្នាក់ពិសេសនីតិសាស្ត្រភាសាបារាំងនៃសាកល វិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច អមដោយសាកលវិទ្យាល័យ លុយមីញ៉េលីយ៉ុង២ (ប្រទេសបារាំង)

ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើជាបទល្មើសអាចមានមូលហេតុពីរគឺ:

- មូលហេតុគតិយុត្ត
- ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍

១.២.២.១ មូលហេតុគតិយុត្ត

តាមគោលការណ៍កាលានុវត្តភាពព្រះរាជអាជ្ញាមានឆន្ទានុសិទ្ធិក្នុងការសម្រេចថា គួរចោទប្រកាន់ ឬ មិនចោទប្រកាន់ចំពោះអំពើល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។

មូលហេតុគតិយុត្ត គឺជា សំដៅដល់មូលហេតុដែលច្បាប់ទាំងឡាយបានបញ្ញត្តិរារាំងតំណាងអយ្យការមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បានចំពោះអំពើល្មើសនោះ។

ក. អភ័យឯកសិទ្ធិ

អភ័យឯកសិទ្ធិគឺជាសិទ្ធិឲ្យចាកផុតពីករណីយកិច្ច ឬ ពីការដាក់ទោស ។ ការចាកផុតពីករណីយកិច្ចដែលច្បាប់តម្រូវជាទូទៅ ។ អភ័យឯកសិទ្ធិត្រូវបែងចែកជាពីរគឺអភ័យឯកសិទ្ធិជាតិ និង អភ័យឯកសិទ្ធិអន្តរជាតិ។[123]

ក.១ អភ័យឯកសិទ្ធិជាតិ

អភ័យឯកសិទ្ធិជាតិ គឺជា ការរារាំងមិនឲ្យចៅក្រមជាតិមានសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះ ឬ ចេញវិធានការណ៍បង្ខិតបង្ខំផ្សេងៗចំពោះរឿងក្តីណាមួយ។ អភ័យឯកសិទ្ធិជាតិកើតចេញពីបញ្ញត្តិនៃច្បាប់ជាតិ។ ច្បាប់ជាតិបានចែងពីអភ័យឯកសិទ្ធិដូចជា:

- អភ័យឯកសិទ្ធិរបស់អង្គព្រះមហាក្សត្រ: ព្រះមហាក្សត្រមិនអាចនរណារំលោភបំពានបានឡើយ។[124] ហេតុនេះហើយ ព្រះអង្គទ្រង់មានអភ័យឯកសិទ្ធិទាំងស្រុង ។
- អភ័យឯកសិទ្ធិសភា: តំណាងរាស្ត្រមានអភ័យឯកសិទ្ធិសភា ។[125] តំណាងរាស្ត្ររូបណាក៏ដោយ មិនត្រូវបានចោទប្រកាន់ ចាប់ខ្លួន ឃាត់ខ្លួន ឬ ឃុំខ្លួនដោយហេតុតែការបញ្ចេញមតិ ឬ សំដែងយោបល់ក្នុងការបំពេញមុខងារឡើយ។ ចំពោះករណីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌជាក់ស្តែងក្រសួងមានសមត្ថកិច្ចត្រូវធ្វើសេចក្តីរាយការណ៍ជូនរដ្ឋសភា ឬ ជូនគណ:កម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍របស់រដ្ឋសភាជាបន្ទាន់ដើម្បីសម្រេច ។ ក្នុងករណីការឃុំខ្លួនការចោទប្រកាន់តំណាងរាស្ត្រណាមួយត្រូវបានផ្អាក ប្រសិនបើ

[123] របាយការណ៍តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តជាតិ , ការសម្របនីតិកម្មកម្ពុជាទៅនឹងលក្ខន្តិក:នៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, International federation for human rights, ខែមីនាឆ្នាំ២០០៦លេខ៤៤៣

[124] មាត្រា៧កថាខណ្ឌ៣នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

[125] មាត្រា៨០កថាខណ្ឌ១នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

រដ្ឋសភាបានបញ្ចេញមតិឲ្យផ្អាកតាមមតិភាគច្រើនបីភាគបួននៃចំនួនសមាជិកសភាទាំងមូល ។ ចំណែកសមាជិកព្រឹទ្ធសភាមានអភ័យឯកសិទ្ធិសភា ។[126]

ដូចនេះហើយអភ័យឯកសិទ្ធិជាតិ គឺជា អភ័យឯកសិទ្ធិដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ជាតិ ។ ហើយអភ័យឯកសិទ្ធិជាតិមាន អភ័យឯកសិទ្ធិអង្គព្រះមហាក្សត្រ អភ័យឯកសិទ្ធិសភា និង អភ័យឯកសិទ្ធិព្រឹទ្ធសភា ដែលមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ។ ចំណែកសមាជិកនៃរាជរដ្ឋាភិបាលគឺ អវត្តមានអភ័យឯកសិទ្ធិនាំឲ្យត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មពីបទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិមដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តក្នុងការបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួន។

ក.១ អភ័យឯកសិទ្ធិអន្តរជាតិ

អភ័យឯកសិទ្ធិអន្តរជាតិ គឺ មានប្រភពចេញពីនីតិអន្តរជាតិ ។ ហេតុនេះត្រូវតម្រូវឲ្យប្រព័ន្ធគតិយុត្តជាតិទាំងមូលត្រូវគោរពតាម ។ អភ័យឯកសិទ្ធិអន្តរជាតិ គឺ ទាក់ទងនឹងអ្នកដឹកនាំនិងអ្នកការទូតបរទេសដែលត្រូវបានប្តឹងនៅប្រទេសកម្ពុជា ។ ឧទាហរណ៍មន្ត្រីកុងស៊ុលមិនត្រូវចាប់ខ្លួន ឬ ឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរង់ចាំការកាត់ទោសបានឡើយ លើកលែងតែមានបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរ និង បន្ទាប់ពីមានសេចក្តីសម្រេចណាមួយពីអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចតុលាការ។[127]

ដូចនេះហើយ អភ័យឯកសិទ្ធិអន្តរជាតិមានចែងក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិហើយតម្រូវឲ្យប្រព័ន្ធគតិយុត្តជាតិត្រូវគោរពតាម។

ខ. អនិយ័តភាពនៃនីតិវិធី

អនិយ័តភាពនៃនីតិវិធីគឺជាការអនុវត្តកិច្ចនីតិវិធីនៅក្នុងដំណាក់កាលមន្ត្រីនគបាលយុត្តិធម៌ ឬ ដំណាក់កាលអយ្យការដែលមិនបានអនុវត្តឲ្យបានត្រឹមត្រូវក្នុងច្បាប់ ។

គ. ការផុតរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា

ការផុតរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាដូចមានចែងក្នុង ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧មាត្រា៧និងមាត្រា៨។ ការផុតរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញានាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ឬ សម្រេចលើកលែងការចោទប្រកាន់ ។ មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានដូចជា :

- មរណភាពនៃជនល្មើស
- ការផុតអាជ្ញាយុកាល
- ការលើកលែងទោសជាទូទៅ

[126] មាត្រា១០៤កថាខណ្ឌ១នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

[127] ប្រការ៤១នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុម័តលើអនុសញ្ញាទីក្រុងវីយ៉ែនស្តីពីទំនាក់ទំនងកុងស៊ុលឆ្នាំ២០០៥

- និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ
- អាជ្ញាអស់ជំនុំ
- ការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ
- ការដកពាក្យបណ្ដឹងដែលជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃការចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌ
- ការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុប ឬ ប្រាក់សម្របសម្រួល

ឃ.ការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ

ការមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដោយសារតែបុគ្គលមិនអាចទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ឬ ដោយសារយុត្តិកម្មនៃបទល្មើស ឬ អំពើយុត្តាធិការ។ [128]

- ការមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដោយសារតែបុគ្គលមិនអាចទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដែលរួមមាន:

ឃ.១.អនីតិជន

អនីតិជនដែលមានអាយុចាប់ពី ១៤ឆ្នាំ ដល់ក្រោម ១៨ឆ្នាំ ដោយសារតែនីតិភាពនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌមានចាប់ពីអាយុ ១៨ឆ្នាំឡើង ។ ចំពោះវិធានការដែលអនុវត្ត ចំពោះ អនីតិជនដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស រួមមានកម្មវត្ថុ វិធានការតាមដាន វិធានការអប់រំ វិធានការការពារ និង វិធានការឧបត្ថម្ភ ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីពិសេសតុលាការអាចប្រកាសទណ្ឌកម្មទៅលើអនីតិជនដែលមានអាយុចាប់ពី ១៤ឆ្នាំ ឡើងទៅ ប្រសិនបើកាលៈទេសៈនៃបទល្មើស ឬ ដោយសារបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់អនីតិជនតម្រូវ។[129]

ឃ.២ បុគ្គលដែលកើតវិបល្លាសស្មារតី

បុគ្គលដែលកើតវិបល្លាសស្មារតី គឺជា បុគ្គលដែលបាត់បង់ទាំងស្រុងនូវការយល់ដឹងខុសត្រូវរបស់ខ្លួនជននោះមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ ។ ផ្ទុយមកវិញប្រសិនបើបុគ្គលនោះមាន ការបន្ថយនូវការយល់ដឹងខុសត្រូវរបស់ខ្លួនជននោះនៅតែទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដដែល ប៉ុន្តែ តុលាការនឹងពិចារណាលើការសម្រាលនូវការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌនៅពេលតុលាការកំណត់ទោស ។[130]

- ការមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដោយសារតែយុត្តិកម្មនៃបទល្មើស ឬ អំពើយុត្តិការដែលរួមមាន:

ឃ.៣.ការអនុញ្ញាតដោយច្បាប់ឬអាជ្ញាធរធម្មានុរូប

[128] ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ បាឋកថាស្ដីពីគោលការណ៍គ្រឹះធំៗនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌនិងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

[129] មាត្រា៣៩នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[130] មាត្រា៣១នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

ការអនុញ្ញាតដោយច្បាប់ ឬ អាជ្ញាធរធម្មានុរូប គឺបុគ្គលណាដែលប្រព្រឹត្តអំពើដែលបានបញ្ញត្តិ ឬ អនុញ្ញាតតាមច្បាប់បុគ្គលនោះមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌទេ ។ បុគ្គលណាដែលប្រព្រឹត្តអំពើតាមបញ្ជារបស់អាជ្ញាធរស្របច្បាប់លើកលែងអំពើនោះជាអំពើខុសច្បាប់ដោយជាក់លាក់ ។ ប៉ុន្តែចំពោះ បទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍ បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឬ បទឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាមមិនអាចធ្វើការលើកលែងការចោទប្រកាន់បានទេ ។[131]

ឃ.៤.ការការពារស្របច្បាប់

ការការពារស្របច្បាប់ គឺជា បុគ្គលណាដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសក្នុងស្ថានភាព ដើម្បី ការពារស្របច្បាប់មិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌទេ ។ ហើយការពារស្របច្បាប់មានលក្ខខណ្ឌ ដូចជា ប្រព្រឹត្តបទល្មើសដោយចាំបាច់ដើម្បី ការពារខ្លួន ការពារអ្នកដទៃ ឬ ការពារទ្រព្យសម្បត្តិដែលប្រឈមមុខនឹងការឈ្លានពានមួយដែលមិនត្រឹមត្រូវហើយបទល្មើសនោះ និង ការឈ្លានពាននោះត្រូវតែកើតឡើងក្នុងពេលជាមួយគ្នាហើយត្រូវគ្មានវិមាមាត្ររវាងមធ្យោបាយការពារដែលប្រើប្រាស់ និង ទម្ងន់នៃការឈ្លានពាននោះ ។[132]

ឃ.៥.សច្ចធារណ៍នៃការការពារស្របច្បាប់

សច្ចធារណ៍នៃការការពារស្របច្បាប់គឺ ជាការសន្មតថា ជាការពារស្របច្បាប់ចំពោះសច្ចធារណ៍នៃការការពារស្របច្បាប់ ។[133] បទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្ត ដើម្បី រុញច្រានចូលពេលយប់ដោយការកាប់គាស់ទម្លុះទម្លាយដោយហិង្សា ឬ ដោយកលល្បិចនៅក្នុងទីកន្លែងដែលមនុស្សនៅ ។ ហើយបទល្មើសនោះប្រព្រឹត្តឡើង ដើម្បីការពារខ្លួនពីការប្រឆាំងនឹងការលួច ឬ ប្លន់ដែលអនុវត្តដោយហិង្សា ។ ផ្ទុយមកវិញប្រសិនបើ រកឃើញភស្តុតាងផ្ទុយនាំឲ្យរំលាយសច្ចធារណ៍នៃការការពារស្របច្បាប់។

ឃ៦. ស្ថានភាពចាំបាច់

ស្ថានភាពចាំបាច់គឺសំដៅដល់បុគ្គលណាដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពចាំបាច់មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌទេ ។ ហើយអាចចាត់ទុកបានថាជា ស្ថានភាពចាំបាច់មានលក្ខខណ្ឌ ដូចជា បទល្មើសនោះប្រព្រឹត្តឡើង ដើម្បី ការពារខ្លួន ការពារអ្នកដទៃ ឬ ការពារទ្រព្យសម្បត្តិដើម្បីប្រឆាំងនឹងគ្រោះថ្នាក់ដែលកំពុងកើតមាន ឬដែលនឹងកើតមាន។ម្យ៉ាងទៀតត្រូវគ្មានវិសមាមាត្ររវាងមធ្យោបាយការពារ និងទម្ងន់គ្រោះថ្នាក់ ។[134]

ឃ.៧. អានុភាពនៃកម្លាំងឬការបង្ខំ

---

[131] មាត្រា៣៧នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[132] មាត្រា៣៣នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[133] មាត្រា៣៤នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[134] មាត្រា៣៥នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

អានុភាពនៃកម្លាំង ឬ ការបង្ខំ គឺជាការប្រព្រឹត្តបទល្មើសក្រោមអានុភាពនៃកម្លាំង ឬ ការបង្ខំមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ។ ដែលលក្ខខណ្ឌនៃកម្លាំង ឬ ការបង្ខំនោះកើតឡើងក្រៅឆន្ទៈមនុស្សមិនអាចមើលឃើញទុកជាមុន ហើយកម្លាំង ឬ ការបង្ខំមិនអាចទប់ទល់ ឬ មិនអាចជៀសវាងបាន ។[135]

ដូច្នេះហើយ ព្រះរាជអាជ្ញានឹងធ្វើការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការចំពោះអំពើដែលជាបទល្មើសដោយសារមូលហេតុគតិយុត្ត ដែលរួមមាន អភ័យឯកសិទ្ធិ អនិយ័តភាពនៃនីតិវិធី ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ។

១.២.២.២ ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍

ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍ គឺ ព្រះរាជអាជ្ញាបានថ្លឹមថ្លែងលើស្ថានភាពនានាដែលពាក់ព័ន្ធបទល្មើស ចារី ជនរងគ្រោះ ដោយរកឃើញថា ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលអ្វីសោះដល់សង្គមហើយផ្ទុយនឹងគោលបំណងនៃបណ្តឹងអាជ្ញា។

ចំពោះមូលហេតុដែលការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍ អាច បណ្តាលមកពីកត្តា ដូចជា កត្តាចំណាត់ការ កត្តាចារី កត្តាជនរងគ្រោះ កត្តាព្យសនកម្ម ។[136]

ការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍រួមមានដូចជា:

- ការស្វែងរកមិនបានផល
- ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានបោះបង់ពាក្យបណ្តឹង
- ស្ថានភាពវិបល្លាសស្មារតីដែលបន្តយនូវការយល់ដឹងខុសត្រូវ
- ការខកខានរបស់ដើមបណ្តឹង
- អាប្បកិរិយារបស់ជនរងគ្រោះ
- ជនរងគ្រោះមិនចាប់អារម្មណ៍បទល្មើស
- និយ័តកម្មដោយឯកឯង
- ព្យសនកម្ម ឬ ការរំខានតិចតួចបង្កដោយបទល្មើស។

ឧទាហរណ៍ ស្រ្តីមេម៉ាយម្នាក់បានលួចនំប៉័ងមួយដើមពីហាងលក់នំប៉័នដើម្បីយកទៅឲ្យកូនតូចបរិភោគ។ ហេតុនេះហើយព្រះរាជអាជ្ញាអាចយល់ឃើញថាការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលអ្វីដល់សង្គមដោយសារតែស្រ្តីនោះ

[135] មាត្រា៣៦នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៩

[136] រៀបរៀងដោយ ន. ស. រ មេរៀនការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៨

ប្រព្រឹត្តបទល្មើសលើកទីមួយហើយក៏ទទួលស្គាល់នៃកំហុសខ្លួន ស្ត្រីនោះមានបន្ទុកជាប់ខ្លួនក្នុងការចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូនតូច ហើយអំពើនេះបង្កជាព្យសនកម្មតិចតួចដល់សង្គម ម្យ៉ាងជនរងគ្រោះដែលជាម្ចាស់ហាងក៏មិនបានខ្វល់ខ្វាយនៃការខូតខាតរបស់ខ្លួនឡើយ ។ ប្រសិនបើមានករណីនេះកើតឡើងព្រះរាជអាជ្ញានឹងតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ។

ដូចនេះហើយ ប្រសិនបើការចោទប្រកាន់មិនផ្តល់ផលប្រយោជន៍អ្វីដល់សង្គមហើយបទល្មើសនោះមានព្យសនកម្មតិចតួចការលើកលែងការចោទប្រកាន់គួរត្រូវបានអនុវត្តដោយតំណាងអយ្យការ។

១.៣ អានុភាពនិងនីតិវិធីនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

១.៣.១ នីតិវិធីនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានអានុភាពនាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ហើយការសម្រេចរឿងទុកឥតចាត់ការនោះមាននីតិវិធីបីដំណាក់កាលដែលរួមមាន ដូចជា:

១.៣.១.១ ការស្រាវជ្រាវ

ក្រោយពីពេលដែលព្រះរាជអាជ្ញាបានទទួលពាក្យប្តឹងដោយទទួលបានដោយផ្ទាល់ ឬ ទទួលបានតាមរយៈមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌បញ្ជូនមកព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែថ្លឹងថ្លែងអំពីចំណាត់ការលើពាក្យប្តឹងនោះ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែបើកការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬ បង្គាប់ធ្វើការស្រាវជ្រាវបន្ថែមលើករណីនោះ ។[137] ព្រះរាជអាជ្ញាអាចប្រើប្រាស់អំណាចទាំងអស់ដែលច្បាប់ទទួលស្គាល់ដើម្បីឲ្យមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ធ្វើការស៊ើបអង្កេត ។[138]

ដូចនេះហើយមុននឹងធ្វើចំណាត់ការលើពាក្យប្តឹងព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែធ្វើការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬ ធ្វើការបង្គាប់ឲ្យមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ធ្វើការស្រាវជ្រាវបន្ថែម។

១.៣.១.២ ការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

ក្រោយពីការស៊ើបអង្កេតបឋម ឬ បង្គាប់រួចហើយព្រះរាជអាជ្ញានឹងធ្វើការសម្រេចចោទប្រកាន់ ឬ លើកលែងការចោទប្រកាន់ ។ ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវចេញដីកាមួយគឺឈ្មោះថាដីកាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ។

[137] មាត្រា៤០កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[138] មាត្រា៣៧កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

១.៣.១.៣ ការជូនដំណឹង

កាលណាព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវជូនដំណឹងទៅអ្នកប្តឹង អំពីសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួនក្នុងរយៈពេលយ៉ាងខ្លីបំផុត គឺ យ៉ាងយូរបំផុតរយៈពេល ២ខែ គឺចាប់ពីថ្ងៃដែលពាក្យប្តឹងបានចុះក្នុងបញ្ជីនៃពាក្យប្តឹង ។[139] បញ្ជីនៃពាក្យប្តឹងត្រូវបានចែងក្នុងមាត្រា ៥០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

១.៣.២ អានុភាពនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការត្រូវធ្វើឡើងដោយមានសំអាងហេតុ និង សំអាងច្បាប់។ ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការនេះគ្មានអាជ្ញាអស់ជំនុំនោះទេ។[140]

ដូចនេះហើយការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការពុំបង្កើតអានុភាពអស់ជំនុំមានន័យថាព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ឡើងវិញនៅពេលក្រោយបាន ទោះបីជា បានតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការក៏ដោយ។

១.៣.៣ យន្តការប្រឆាំងនឹងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ

នៅពេលដែលមានការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការនាំឲ្យភាគីអ្នកប្តឹងអាចនឹងសុខចិត្ត ឬ មិនសុខចិត្តនឹងការសម្រេចនេះ ។ ហេតុនេះហើយយន្តការប្រឆាំងនឹងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការត្រូវបានលើកឡើងដើម្បី នាំឲ្យមានការចោទប្រកាន់ឡើងវិញបន្ទាប់ពីមានការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ។

យន្តការប្រឆាំងនឹងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការមានចំនួន៤គឺ[141]:

- ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសើរើកែប្រែសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ប្រសិនបើ បណ្តឹងអាជ្ញាមិនទាន់ផុតរលត់នៅឡើយ។[142]
- ការប្តឹងតវ៉ាទៅអគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍[143]
- ការធ្វើអធិបញ្ញាតាមនាយឋានទុក្រមអង្គអយ្យការ
- ការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី[144]

[139] មាត្រា៤១កថាខណ្ឌ១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[140] មាត្រា៤១កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[141] រៀបរៀងដោយ ន. ស. រ មេរៀនការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៨

[142] មាត្រា៤១កថាខណ្ឌ៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[143] មាត្រា៤១កថាខណ្ឌ៤នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[144] មាត្រា៥នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ដូចនេះហើយការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការត្រូវមានសំអាងហេតុ និង សំអាងច្បាប់ឲ្យបានត្រឹមត្រូវ ។ម្យ៉ាង ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការនេះមិនមានអាជ្ញាអស់ជំនុំដែលអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ឡើងវិញ តាមមធ្យោបាយណាមួយដូចមានក្នុងយន្តការប្រឆាំងនឹងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ។

ផ្នែកទី២៖ នីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ

ប្រសិនបើការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានសម្រេចដោយ តំណាងអយ្យការ នៅក្នុងដំណាក់អយ្យការនាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាអាចសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ឬ លើកលែងការចោទប្រកាន់។ ប៉ុន្តែផ្ទុយមកវិញ បើព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចធ្វើការចោទប្រកាន់នោះ នាំឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរមានតួនាទីស្រាវជ្រាវសំណុំរឿងក្តី ដើម្បី ធ្វើការដោះបន្ទុក ឬ ដាក់បន្ទុកទៅដល់ជនជាប់ចោទចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដាច់ខាត ឬ មិនដាច់ខាតចំពោះបទមជ្ឈិមដែលជាតួនាទីចៅក្រមស៊ើបសួរក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរនឹងចេញដីកាសម្រេចបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅជំនុំជម្រះ ដើម្បី កំណត់ពេលសវនាការជំនុំជម្រះ ។ ដំណាក់កាលរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញបែបនេះមានន័យថា ដើម្បី ជំនុំជម្រះបុគ្គលម្នាក់ប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឬ អត់ត្រូវឆ្លងកាត់ដំណាក់កាលនីមួយៗ ជាមុនសិន ។ នៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការស៊ើបសួរ និង ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះអាចត្រូវបានចាប់ផ្តើម ឬ បន្តបានប្រសិនបើមិនមានការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលខាងលើទេ។

ដូច្នេះហើយការស្វែងយល់ពីនីតិវិធីនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់នៃការស៊ើបសួរ និង ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះជារឿងចាំបាច់។

២.១ សញ្ញាណទូទៅនៃដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ

២.១.១ យុត្តាធិការស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរ មានតួនាទីក្នុងការស្រាវជ្រាវសំណុំរឿងក្តីដែលបានប្តឹងមកតាមរយៈដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរធ្វើការស្រាវជ្រាវក្នុងគោលបំណង ដើម្បី ធ្វើការស្វែងរកភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ឬ ភស្តុតាងដោះបន្ទុកនៃសំណុំរឿងក្តីនោះ ។[145] ចៅក្រមស៊ើបសួរមានតួនាទីសម្រេចដោយដោះស្រាយការលំបាកខាងផ្នែកវិវាទដែលកើតមានឡើង ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងអស់ដែលចៅក្រមស៊ើបសួរយល់ឃើញថាមានប្រយោជន៍ដើម្បីឲ្យឃើញការពិតដោយអនុលោមតាមច្បាប់។

[145] មាត្រា១២៧កថាខណ្ឌ២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

២.១.១.១ ការបើកការស៊ើបសួរ

ការស៊ើបសួរត្រូវតែធ្វើដាច់ខាតចំពោះ បទឧក្រិដ្ឋ ចំណែកបទមជ្ឈិមចៅក្រមស៊ើបសួរអាចធ្វើការស៊ើបសួរក៏បាន ឬ អត់ក៏បាន។ ចៅក្រមស៊ើបសួរមិនអាចបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបានឡើយ ប្រសិនបើមិនមានដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ។[146] ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបើកការស៊ើបសួររយៈមធ្យោបាយដូចខាងក្រោម[147]:

- តាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា
- ការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ជនរងគ្រោះតាមផ្លូវអន្តរាគមន៍
- ការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ជនរងគ្រោះតាមផ្លូវបណ្តឹង

ប្រសិនបើចៅក្រមស៊ើបសួរទទួលបានពាក្យបណ្តឹងការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីរបស់ជនរងគ្រោះរួចហើយចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើការកត់សម្គាល់ដោយដីការួចបញ្ជូនពាក្យបណ្តឹងទៅតំណាងអយ្យការ ។ ក្នុងករណីនេះព្រះរាជអាជ្ញាអាចស្នើសុំមិនឲ្យធ្វើការស៊ើបសួរ ប្រសិនបើ បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានផុតរលត់ ឬ អំពើមិនមែនជាបទល្មើស។ ក្នុងករណីនេះចៅក្រមស៊ើបសួរមិនជាប់កាតព្វកិច្ចតាមការស្នើសុំរបស់ព្រះរាជអាជ្ញានោះទេ ។ ដូច្នេះហើយចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសម្រេចធ្វើការស៊ើបសួរ ឬ មិនធ្វើការស៊ើបសួរបាន ។[148]

២.១.១.២ កិច្ចស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចត្រូវបានស្នើសុំឲ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរគ្រប់ពេលវេលាដោយ ជនត្រូវចោទ ដោយព្រះរាជអាជ្ញា ឬ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី។ ចៅក្រមអាចធ្វើការស៊ើបសួរដោយឯកឯង ឬ តាមដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសទៅចៅក្រមផ្សេងមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ឬ អង្គការនគរបាលយុត្តិធម៌ ។[149] ព្រះរាជអាជ្ញាអាចពិនិត្យមើលសំណុំរឿងគ្រប់ពេលហើយអាចមានវត្តមាននៅគ្រប់កិច្ចបាន។ កិច្ចស៊ើបសួរមានដូចជា:

- ការសួរចម្លើយជនជាប់ចោទ
- ការស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
- ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី
- ការឆែកឆេរនិងការចាប់យកវត្ថុតាង

---

[146] មាត្រា១២៤កថាខណ្ឌ៣នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[147] មាត្រា១២៤នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[148] មាត្រា១៣៩នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[149] មាត្រា១៣១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

- កោសលវិច័យ
- ការស្តាប់ទូរស័ព្ទនិងថតការសន្ទនា

២.១.១.៣ អំណាចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ

ដើម្បីឲ្យកិច្ចស៊ើបសួរប្រព្រឹត្តទៅដោយរលូនចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវមានអំណាចដូចខាងក្រោម[150]:

- ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចចេញដីកាបង្គាប់ឲ្យចូលខ្លួន
- ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចចេញដីកាបង្គាប់ឲ្យនាំខ្លួន
- ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចចេញដីកាបង្គាប់ឲ្យចាប់ខ្លួន
- ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចចេញដីកាសម្រេចឲ្យឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នចំពោះជនត្រូវចោទ
- ការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការចំពោះជនត្រូវចោទ
- ការបង្កកទ្រព្យសម្បត្តិ។

ដូចនេះ ហើយចៅក្រមស៊ើបសួរអាចប្រើប្រាស់អំណាចនូវ វិធានការនិរន្តរាយ ការដាក់ត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ និង ការបង្កកទ្រព្យសម្បត្តិដូចមានចែងក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឬ ច្បាប់ដោយឡែកមួយចំនួន។

២.១.១.៤ ការបិទកិច្ចស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបិទបញ្ចប់ការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនដោយត្រូវជូនព័ត៌មាននេះដល់ ព្រះរាជអាជ្ញា ជនត្រូវចោទ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និង មេធាវី ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿងឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាពិនិត្យ ពីរថ្ងៃក្រោយពីជូនដំណឹងពីការបិទស៊ើបសួរនោះ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចស្នើសុំឲ្យបំពេញកិច្ចដោយព្រះរាជអាជ្ញាទៅកាន់ចៅក្រមស៊ើបសួរឲ្យធ្វើកិច្ចស៊ើបសួរថ្មីប្រសិនបើយល់ឃើញថាចាំបាច់ ។ ហើយ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបញ្ជូនដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរទៅចៅក្រមស៊ើបសួរវិញក្នុងរយៈពេល ១៥ថ្ងៃ ប្រសិនបើក្នុងករណីជនត្រូវចោទជាប់ឃុំខ្លួន និង ១ ខែបើជនត្រូវចោទនៅក្រៅឃុំ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចយល់ឃើញដូច ចៅក្រមស៊ើបសួរនាំឲ្យបញ្ចប់ការស៊ើបសួរព្រះរាជអាជ្ញានឹងត្រូវធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានស្ថាពរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនិងមានសំអាងហេតុ។ព្រះរាជអាជ្ញាអាចប្តឹងសុំឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចបញ្ជូនខ្លួនជនត្រូវចោទទៅកាន់តុលាការជំនុំជម្រះឬលើកលែងការចោទប្រកាន់។[151]

ចៅក្រមស៊ើបសួរបិទការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនតាមរយៈដីកាដំណោះស្រាយដែលដីកាដំណោះស្រាយនេះអាចជាដីកាបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះឬដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់។[152]

---

[150] ចក សម្បត្តិ អនុប្រធានសមាគមត្រាជូ , នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា(សាលាត្រាជូ)

[151] មាត្រា២៤៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[152] មាត្រា២៤៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ដីកាដំណោះស្រាយត្រូវតែមានសំអាងហេតុ ហើយចៅក្រមស៊ើបសួរមិនត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចគោរពតាមដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពររបស់ព្រះរាជអាជ្ញាទេ ។ ដីកាអាចជាដីកាបញ្ជូនទៅតុលាការជំនុំជម្រះអំពើមួយចំនួន និង អាចជាដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់ចំពោះអំពើមួយចំនួន ។ ដីកាដំណោះស្រាយត្រូវបញ្ជូនទៅរយៈពេលដ៏ខ្លីបំផុតដល់ ព្រះរាជអាជ្ញា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនិងជនត្រូវចោទ។

ដូចនេះហើយចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបិទការស៊ើបសួរដែលអាចជាដីកាបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះ ឬ ដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់។

២.២ សញ្ញាណទូទៅនៃដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ

២.២.១ យុត្តាធិការជំនុំជម្រះ

អំណាចតុលាការជា អំណាចឯករាជ្យដែលត្រូវបានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៩៣ ។ អំណាចតុលាការត្រូវតែធានារក្សានៃអនាគតិ និង ការពារសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។ ការជំនុំជម្រះត្រូវតែធ្វើឡើងដោយយុត្តិធម៌ តាមនីតិវិធី និង ច្បាប់ជាធរមានព្រោះតែការជំនុំជម្រះក្តីនេះត្រូវធ្វើឡើងក្នុងនាមជាប្រជារាស្ត្រខ្មែរ ។[153]

សាលាដំបូងត្រូវបានជំនុំជម្រះចំពោះ បទឧក្រិដ្ឋ បទមជ្ឈិម និង បទលហុ។ ក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីសាលាដំបូងត្រូវសម្រេចជាក្រុមសមូហភាពដែលមានចៅក្រមបីរូបរួមទាំងបទមជ្ឈិម និង បទលហុដែលជាប់ទាក់ទង ។ បទមជ្ឈិម និង បទលហុសាលាដំបូងសម្រេចជាចៅក្រមទោល។[154]

ចៅក្រមដែលបានបំពេញមុខងារជាក្នុងឋានៈជាព្រះរាជអាជ្ញាជាចៅក្រមស៊ើបសួរលើរឿងក្តីណាមួយគឺច្បាប់មិនអនុញ្ញាតឲ្យចូលរួមក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីនោះបានទេបើមិនដូច្នេះទេ សាលក្រមគឺនឹងមោឃៈ។[155]

២.២.១.១ របៀបប្តឹងទៅតុលាការ

នៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌសាលាដំបូងទទួលបានបណ្តឹងតាមមធ្យោបាយ ដូចជា ដីកាសន្និដ្ឋានរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ សាលដីកាបញ្ជូនរបស់សភាស៊ើបសួរ ឬ តាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនទៅតុលាការជំនុំជម្រះដោយផ្ទាល់របស់ព្រះរាជអាជ្ញា ឬ តាមរយៈកំណត់ហេតុស្តីពីការចូលបង្ហាញខ្លួនភ្លាមដែលធ្វើឡើងដោយព្រះរាជអាជ្ញា។[156]

---

153 មាត្រា១២៨ថ្មី(មាត្រា១១០ចាស់)នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

154 មាត្រា២៤៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

155 មាត្រា២៨៨នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

156 មាត្រា២៩១នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

បុគ្គលដែលបានបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះចំពោះមុខតុលាការមានឈ្មោះថាជាជនជាប់ចោទ ។ជនរងគ្រោះនៃបទល្មើសអាចធ្វើការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបាន ប្រសិនបើ ពុំទាន់បានតាំងខ្លួននៅចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរ ។ ចំណែកអ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី គឺជា បុគ្គលដែលត្រូវជួសជុលព្យសនកម្មដែលបណ្តាលឲ្យមានជនរងគ្រោះនៃបទល្មើស។

២.២.១.២ សិទ្ធិអំណាចចៅក្រមជំនុំជម្រះ

ការពិភាក្សាដេញដោលក្នុងសវនាការជាសាធារណៈចំពោះមុខចៅក្រមជំនុំជំម្រះ ដើម្បី ស្វែងរកការពិតណាមួយនោះ គឺជា នីតិវិធីជំនុំជម្រះ។ ចៅក្រមជំនុំជម្រះមានសិទ្ធិអំណាច ដូចជា[157]:

- កំណត់កាលបរិច្ឆេទសវនាការ
- ការបញ្ចូលនីតិវិធី
- សម្រេចទាក់ទងនឹងបញ្ហាឃុំខ្លួនជនជាប់ចោទ
- បង្គាប់ឲ្យនាំខ្លួនជនជាប់ចោទ
- បង្គាប់ឲ្យនាំខ្លួនសាក្សី
- ដឹកនាំសវនាការ
- សួរចម្លើយជនជាប់ចោទ
- ស្តាប់ចម្លើយរបស់ភាគី
- វាយតម្លៃដោយសេរីលើភស្តុតាង
- ចុះទៅកាន់គ្រប់ទីកន្លែងនៃដែនដីជាតិ
- បង្គាប់ឲ្យធ្វើការស៊ើបសួរបន្ថែម
- ការសម្រេចអំពីអញ្ញត្រកម្ម

ដូចនេះហើយ ចៅក្រមជំនុំជម្រះមានសិទ្ធិ និង អំណាចក្នុងដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ ដើម្បី ឲ្យការជំនុំជម្រះប្រកបដោយភាពរលូន និង អាចរកបានភាពយុត្តិធម៌ដល់ជនជាប់ចោទ និង ជនរងគ្រោះហើយជាពិសេសដល់សាធារណជនទាំងមូល។

[157] លោក អឿង សៀង, មេរៀននីតិវិធីជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនៅសាលាដំបូង, រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ

២.២.១.៣ ការពិភាក្សាដេញដោល

ការពិភាក្សាដេញដោលត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងពេលសវនាការសាធារណៈ ។ សវនាការអាចប្រព្រឹត្តឡើងនៅអសាធារណៈនៅពេលដែលតុលាការ យល់ឃើញថា បង្កឲ្យមានគ្រោះថ្នាក់ ដល់ សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ឬ ប៉ះពាល់ដល់ទំនៀមទំលាប់នោះតុលាការអាចសម្រេចក្តីដោយមាន សំអាងហេតុអាចបង្គាប់ឲ្យការពិភាក្សាដេញដោលទាំងស្រុង ឬ ផ្នែកប្រព្រឹត្តទៅជាសម្ងាត់ ។ តុលាការអាចសម្រេចតាមសាលក្រមមួយដាច់ដោយឡែកពីសាលក្រមអង្គសេចក្តី ឬ តាមសេចក្តីសម្រេចពិសេសនៃសាលក្រមលើអង្គសេចក្តី។[158]

ប្រធានសវនាការគឺជាអ្នកដឹកនាំការពិភាក្សាដេញដោល ។ ប្រធានសវនាការគឺជាអ្នកធានារ៉ាប់រងឲ្យមានសណ្តាប់ធ្នាប់ល្អនៅពេលសវនាការ ។ ប្រធានសវនាការអាចហាមឃាត់អនីតិជនខ្លះ ឬ ទាំងអស់មិនឲ្យចូលក្នុងបន្ទប់សវនាការបាន ។ ក្នុងនោះដែលប្រធានសវនាការអាចបង្គាប់ឲ្យ បណ្តេញបុគ្គលណា ដែលបង្កឲ្យមានការច្របូកច្របល់រៀបរយនៃការពិភាក្សាដេញដោល ។ ប្រធានសវនាការក៏អាចប្រើប្រាស់កងកម្លាំងសាធារណៈផងដែរ។

ដូចនេះហើយការប្រកាសសាលក្រមត្រូវតែប្រកាសនៅពេលសវនាការជាសាធារណៈ ។

២.២.១.៤ ការប្រកាសសាលក្រម

ការប្រកាសសាលក្រមត្រូវធ្វើឡើងជាសាធារណៈ ។ សាលក្រមនោះអាចសម្រេចឲ្យរួចទោសកាលណាគ្មានបទល្មើសព្រោះ វិមតិសង្ស័យជាផលប្រយោជន៍របស់ជនជាប់ចោទ ។ ប្រសិនបើតុលាការពិនិត្យមើលថាអំពើនោះជា បទឧក្រិដ្ឋ ឬ បទមជ្ឈិម ឬ បទលហុ ហើយជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្តអំពើលើខ្លួននោះតុលាការប្រកាសតាមច្បាប់កំណត់ ។ ក្នុងសាលក្រមតែមួយនោះត្រូវសម្រេចលើផលប្រយោជន៍រដ្ឋប្បវេណីដែលជនរងគ្រោះបានតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដើម្បី ទាមទារការជួសជុលព្យសនកម្មនៃបទល្មើសពីជនជាប់ចោទ ឬ ពីអ្នកទទួលខុសត្រូវរដ្ឋប្បវេណី។[159]

ម្យ៉ាងទៀតតុលាការនឹងសម្រេចបង្គាប់ឲ្យឃុំខ្លួន និង ចាប់ខ្លួនជនជាប់ចោទដូចមានចែងក្នុង មាត្រា ៣៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌប្រសិនបើតុលាការប្រកាសផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ ១ឆ្នាំ យ៉ាងតិចដោយគ្មានការព្យួរទោសទេ តុលាការសម្រេចសេចក្តីពិសេស និង មានសំអាងហេតុអាចចេញនៅក្នុងពេលសវនាការ ។ តុលាការក៏អាចសម្រេចធ្វើការប្រគល់វត្ថុដែលចាប់យកដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៥៤ នៃក្រមនីតិវិធិព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ។

[158] មាត្រា៣១៦នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

[159] មាត្រា៣៥៥នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

សាលក្រមព្រហ្មទណ្ឌអាចត្រូវបានប្រកាសចំពោះមុខ ឬ អាចត្រូវបានប្រកាសសាលក្រមកំបាំងមុខ ឬ សាលក្រមដែលត្រូវចាត់ទុកថាចំពោះមុខដែលត្រូវប្រកាសដែលសម្រេចសេចក្តីដល់ជនជាប់ចោទ ឬ ចំពោះដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី។

ដូចនេះ ហើយសាលក្រមត្រូវប្រកាសជាសាធារណៈគ្រប់ករណីទាំងអស់ ហើយសាលក្រមនោះអាចសម្រេចធ្វើការចោទប្រកាន់ ឬ សម្រេចឲ្យជនជាប់ចោទរួចពីបទចោទ សម្រេចបង្គាប់ឲ្យឃុំខ្លួន និង ចាប់ខ្លួនជនជាប់ចោទហើយនិងសម្រេចពីការប្រគល់វត្ថុដែលចាប់យក តាមរយៈការប្រកាសសាលក្រមនោះ។

២.៣.នីតិវិធីការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរឬដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះដោយសារមរណភាពជនល្មើស

នៅពេលដែលជនត្រូវចោទបានស្លាប់ នៅក្នុង ដំណាក់កាលការស៊ើបសួរនាំឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវតែបញ្ឈប់ការស៊ើបសួរដែលត្រូវផ្តល់ដំណឹងដល់ ព្រះរាជអាជ្ញា ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និង មេធាវីពីការបិទការស៊ើបសួរដោយសារតែមូលហេតុមរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទ ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវតែបង្ហាញពីមូលហេតុដែលជនត្រូវចោទទទួលមរណភាពទៅកាន់ព្រះរាជអាជ្ញា ។ ព្រះរាជអាជ្ញានឹងធ្វើការពិនិត្យសំណុំរឿងនោះ ហើយ ពិនិត្យមូលហេតុនៃការស្លាប់របស់ជនត្រូវចោទក្រោយពី ទទួលដំណឹងពីការទទួលមរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចនឹងចេញដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និង មានសំអាងហេតុ។

ប្រសិនបើ ពិនិត្យទៅលើនីតិវិធីដែលត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាវិធានផ្ទៃក្នុង (វិសោធនកម្មលើកទី៩) បានចែងឲ្យដឹងថា ប្រសិនបើជនសង្ស័យ ជនត្រូវចោទ ឬ ជនជាប់ចោទបានទទួលមរណភាព នៅក្នុង ឬ នៅក្រោមន្ទីរឃុំឃាំង អ.វ.ត.ក រួមទាំងនៅក្នុងមន្ទីរពេទ្យសហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវស្វែងរកមូលហេតុនៃការស្លាប់នេះ ។ ក្នុងការស្វែងរកមូលហេតុនៃការស្លាប់នេះ ព្រះរាជអាជ្ញា អាចបង្គាប់ឲ្យមានការពិនិត្យសាកសព និង មានការពិនិត្យរបាយការណ៍ជាតិពុលបន្ថែមលើការសាកសួរនានារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលយល់ឃើញថា ដើម្បី កំណត់ពីមូលហេតុនៃការស្លាប់នោះ ។ ក្នុងករណី រកឃើញការស្លាប់មិនមែនជាមូលហេតុធម្មជាតិសហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវផ្ទេរសំណុំរឿងនេះទៅ ព្រះរាជអាជ្ញា ដែលមានសមត្ថកិច្ចក្នុងតុលាការជាតិ ។ [160] មរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទ ឬ ជនជាប់ចោទនៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ គឺព្រះរាជអាជ្ញា គឺជា តួអង្គសំខាន់ក្នុងការស្វែងរក ឬ ពិនិត្យមើលមូលហេតុនៃការស្លាប់របស់ជនជាប់ចោទនោះ ។

[160] វិធាន៣២ស្ទួននៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាវិធានផ្ទៃក្នុង (វិសោធនកម្មលើកទី៩), វិសោធនកម្មថ្ងៃទី ១៦ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៥

ការអនុវត្តនីតិវិធីក្នុងករណីជនជាប់ចោទ ឬ ជនត្រូវចោទទទួលមរណភាពសង្កេតឃើញថា មានដីកាដែលចេញដោយព្រះរាជអាជ្ញានោះ គឺ ដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ប្រសិនបើជនជាប់ចោទ ឬ ជនត្រូវចោទនោះទទួលមរណភាពក្នុងដំណាក់កាលណាមួយ ។ ចំណែកចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវចេញដីកាដំណោះស្រាយប្រសិនបើជនត្រូវចោទបានស្លាប់ក្នុងដំណាក់កាលដែលខ្លួនទទួលខុសត្រូវនោះគឺដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់ ។ ដូចនេះដីកាដែលត្រូវចេញពេលដែលជនត្រូវចោទ ឬ ជនជាប់ចោទទទួលមរណភាពគឺ:

- ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់
- ដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញា

២.៣.១ ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់

ប្រសិនបើ ជនត្រូវចោទត្រូវបានស្លាប់នៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ នាំឲ្យ ការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌមិនអាចបានធ្វើទៀតទេ ។ តាមន័យនេះហើយនាំឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបិទការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនដោយចេញដីកាដំណោះស្រាយមួយដែលជា ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់ ដោយត្រូវជូនដំណឹងដល់ព្រះរាជអាជ្ញា និង ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពីមូលហេតុដែលលើកលែងចោទប្រកាន់ដោយសារមរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទ ។ ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់នោះត្រូវតែមានសំអាងហេតុពីការសម្រេចនោះ ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវចេញដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់នៅក្នុងករណីដូចខាងក្រោម[161]:

- អំពើប្រព្រឹត្តមិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋ បទមជ្ឈិម ឬ បទលហុ
- ជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើនោះនៅតែគេមិនស្គាល់
- គ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកគ្រប់គ្រាន់លើជនជាប់ចោទ
- ករណីដែលបណ្តឹងអាជ្ញារលត់។

ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចប្តឹងសុំទៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌតាម ដីកាបញ្ជូនឲ្យសម្រេចរឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិ ផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិប្រសិនមានការសង្ស័យដោយសមហេតុផល ថា ឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិ ផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស ។ ក្នុងករណីនេះតុលាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែសម្រេចអំពីការរឹបអូសដោយសាលក្រមក្នុងសវនាការជាសាធារណៈ ដោយមានការចូលរួមពីតំណាងអយ្យការ និង បុគ្គល

[161] មាត្រា២៤៧ថ្មី នៃច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្មមាត្រា២៤៧ មាត្រា៣៦៨ មាត្រា៣៧២ មាត្រា៣៨២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០១៣

ដែលបានពាក់ព័ន្ធ ប្រសិនបើសាលក្រមដែលសម្រេចអំពីការរឹបអូសត្រូវបិទផ្សាយនៅទីកន្លែងដែលតុលាការបានចេញសាលក្រម និង ផ្សាយជាសាធារណៈតាមសារព័ត៌មានឬមធ្យោបាយទូរគមនាគមន៍សោតទស្សន៍ ។[162]

បុគ្គលដែលមានផលប្រយោជន៍ពាក់ព័ន្ធនឹងការរឹបអូសនៃវត្ថុ ឬ ជាម្ចាស់នៃវត្ថុនៃការរឹបអូសនោះមានសិទ្ធិប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសេចក្ដីសម្រេចនោះបានក្នុងរយៈពេល ១ខែ គិតចាប់ពីថ្ងៃប្រកាសសាលក្រម ប្រសិនបើបុគ្គលនោះបានចូលរួមក្នុងនីតិវិធីនៃការជំនុំជម្រះរបស់តុលាការ ឬ មានរយៈពេល ២ខែ គិតពីថ្ងៃប្រកាសផ្សាយជាសាធារណៈតាមសារព័ត៌មាន ឬ មធ្យោបាយទូរគមនាគម៍សោតទស្សន៍ប្រសិនបើបុគ្គលនោះមិនបានចូលរួមក្នុងនីតិវិធីតុលាការ។

ដូចនេះហើយ ក្នុងករណីរលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវចេញដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់ក្នុងការបិទការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនដោយត្រូវជូនដំណឹងដល់ ព្រះរាជអាជ្ញា និង ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ហើយ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចប្ដឹងសុំទៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌតាមដីកាសម្រេចឲ្យរឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស ។

២.៣.២ ដីកាសម្រេចរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា

អង្គការអយ្យការ ជាម្ចាស់នៃបណ្ដឹងអាជ្ញា ។ អង្គការអយ្យការមានតួនាទីធ្វើការចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ និង សន្និដ្ឋានឲ្យតុលាការអនុវត្តច្បាប់ ។ អង្គការអយ្យការត្រូវធានារ៉ាប់រងការអនុវត្តសេចក្ដីសម្រេចខាងព្រហ្មទណ្ឌព្រមទាំងយកចិត្តទុកដាក់លើការផ្សព្វផ្សាយដីកាបង្គាប់ឲ្យចាប់ខ្លួន ។[163] តាមគោលការណ៍ព្រះរាជអាជ្ញាជាម្ចាស់នៃបណ្ដឹងអាជ្ញាដែលជាតួអង្គសំខាន់ក្នុងដំណើរការនៃរឿងព្រហ្មទណ្ឌ។ ហេតុនេះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវទទួលបន្ទុកក្នុងការចេញដីកាសម្រេចរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា ប្រសិនបើ ក្នុងករណីមានការរលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាណាមួយក្នុងពេលដំណើរការរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ ។ មរណភាពរបស់ជនជាប់ចោទធ្វើឲ្យតុលាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែបញ្ឈប់នីតិវិធីក្នុងការចោទប្រកាន់ព្រហ្មទណ្ឌ ។ ហេតុនេះហើយប្រសិនបើ ជនត្រូវចោទ ឬ ជនជាប់ចោទបានទទួលមរណភាពនៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវចេញដីកាសម្រេចរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាភ្លាម ដើម្បី ឲ្យភាគីដែលពាក់ព័ន្ធជាពិសេសដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីបានដឹងពីការរលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាស្របតាមមាត្រា ៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

[162] មាត្រា២៤៧ថ្មី នៃច្បាប់ស្ដីពីវិសោធនកម្មមាត្រា២៤៧ មាត្រា៣៦៨ មាត្រា៣៧២ មាត្រា៣៨២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០១៣

[163] មាត្រា២៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានអានុភាពនាំឲ្យអាជ្ញាអស់ជំនុំដែលធ្វើឲ្យតុលាការព្រហ្មទណ្ឌមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ឡើងវិញ ឬ ត្រូវបញ្ឈប់ការចោទប្រកាន់ករណីមានការចោទប្រកាន់រួចហើយ ។ ម្យ៉ាងទៀតនាំឲ្យតុលាការបិទបញ្ចប់សំណុំរឿង ឬ ការចំណាយរឿងចេញពីបញ្ជីសំណុំរឿងដែលកំពុងចាត់ការ។

នៅក្នុងដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក៏មានអានុភាពប្តឹងបញ្ជូនសំណុំរឿងនិងវត្ថុតាងព្រមទាំងភស្តុតាងនានាទៅយុត្តាធិការជំនុំជម្រះ ដើម្បី សម្រេចពីសំណងរដ្ឋប្បវេណី។

ដូចនេះប្រសិនបើជនល្មើសទទួលមរណភាពនោះនាំឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវចេញដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញាភ្លាម។

២.៣.៣.សមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌពីសេចក្តីសម្រេចដែលមិនអាចសម្រេចបានដោយសារតែមរណភាពជនជាប់ចោទ

នៅពេលដែលជនជាប់ចោទទទួលមរណភាពនាំឲ្យតុលាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែបញ្ឈប់នីតិវិធី ឬ មិនអាចបន្តទៀតបាន ។ ផ្ទុយមកវិញនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និង ច្បាប់ដោយឡែកមួយចំនួនបានចែងពីការផ្តល់សមត្ថកិច្ចទៅកាន់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ក្នុងការផ្តល់សេចក្តីសម្រេចទៅលើករណីមួយចំនួនដែលមិនអាចសម្រេចបានដោយសារមរណភាពរបស់ជនល្មើស ។ សេចក្តីសម្រេចនេះត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរយៈការប្តឹងសុំទាមទាររបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី តាមរយៈការប្តឹងសុំឲ្យតុលាការព្រហ្មទណ្ឌសម្រេចសេចក្តីរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ ការប្តឹងសុំឲ្យសម្រេចសេចក្តីពីព្រះរាជអាជ្ញា ។ សេចក្តីសម្រេចនោះនឹងអាចជួយសម្រេចពីការទាមទារឲ្យមានការជួសជុលព្យសនកម្ម របស់ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលធ្វើឡើងដើម្បីប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិវន្តរបស់ជនជាប់ចោទ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌក៏សម្រេចពីឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិផលទុនឬទ្រព្យសម្បត្តិមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស ។ ហើយតុលាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវធ្វើសេចក្តីសម្រេចក្នុងករណីដូចខាងក្រោម ប្រសិនបើ មានការប្តឹងសុំ:

- សេចក្តីសម្រេចពីការប្រគល់វត្ថុដែលចាប់យក: តុលាការព្រហ្មទណ្ឌមានសមត្ថកិច្ចសម្រេចអំពីការប្រគល់វត្ថុដែលចាប់យកដែលបានធ្វើការចោទប្រកាន់ចំពោះមុខយុត្តាធិការស៊ើបសួរ ឬ យុត្តាធិការជំនុំជម្រះ។
- សេចក្តីសម្រេចពីការរឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស តាមការប្តឹងសុំពីចៅក្រមស៊ើបសួរទៅកាន់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ។[164]

[164] មាត្រា២៤៧ថ្មី នៃច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្មមាត្រា២៤៧ មាត្រា៣៦៨ មាត្រា៣៧២ មាត្រា៣៨២នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០១៣

- សេចក្តីសម្រេចពីរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងការចោទប្រកាន់មិនអាចធ្វើទៅបាន ដោយសារមរណភាពនៃជនល្មើសតាមការប្តឹងសុំរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ។ ឧទាហរណ៍នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការត្រួតពិនិត្យគ្រឿងញៀនបានចែងពី ព្រះរាជអាជ្ញាអាចប្តឹងសុំទៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ដើម្បី សម្រេចរឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិ ផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសដែលមិនអាចធ្វើទៅបានដោយសារតែមរណភាពនៃជនល្មើស ។[165]
- ការសម្រេចអំពីប្រយោជន៍រដ្ឋប្បវេណីៈ ទោះបីជាបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវរលត់ក៏ដោយក៏តុលាការព្រហ្មទណ្ឌនៅតែមានសមត្ថកិច្ចសម្រេចអំពីប្រយោជន៍រដ្ឋប្បវេណីដដែល ប្រសិនបើ មានការប្តឹងសុំពីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។ ថ្វីត្បិតតែជនជាប់ចោទស្លាប់ តុលាការនៅតែអាចសម្រេចសេចក្តីលើបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលធ្វើឡើង ដើម្បី ប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិវន្តរបស់ជនជាប់ចោទ ។[166] ហេតុនេះមរណភាពរបស់ជនជាប់ចោទមិនមានអានុភាពនាំឲ្យរលត់នៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ ព្រោះ មូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវអនុលោមតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

ដូច្នេះ មរណភាពរបស់ជនជាប់ចោទនាំឲ្យមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ ប៉ុន្តែតុលាការព្រហ្មទណ្ឌមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការសម្រេចពីការប្រគល់វត្ថុដែលចាប់យក សេចក្តីសម្រេចពីការរឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិ ផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស តាមការប្តឹងសុំពីចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ ព្រះរាជអាជ្ញាទៅកាន់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌហើយតុលាការព្រហ្មទណ្ឌត្រូវសម្រេចពីប្រយោជន៍រដ្ឋប្បវេណីដល់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប្រសិនបើ មានការប្តឹងសុំដែលប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិវន្តរបស់ជនជាប់ចោទផងដែរ។

[165] មាត្រា៩៦នៃច្បាប់ស្តីពីការត្រួតពិនិត្យគ្រឿងញៀនឆ្នាំ២០១២

[166] មាត្រា២៤នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ឆ្លងតាមការបកស្រាយខាងលើបានឲ្យដឹងថាបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានដាក់ឲ្យមានចលនា ដោយ អយ្យការ ជនរងគ្រោះ ឬ ដោយមន្ត្រីរាជការ ឬ ភ្នាក់ងារសាធារណៈ ។ តំណាងអយ្យការជាម្ចាស់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា ។ ក្នុងនោះដែរតួនាទីសំខាន់របស់ព្រះរាជអាជ្ញា គឺ ត្រូវធ្វើចំណាត់ការលើបណ្តឹងនោះថាគួរចោទប្រកាន់ ឬ មិនគួរចោទប្រកាន់ដែលជាអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាស្របតាមបញ្ញត្តិច្បាប់ជាធរមាន។

នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានចែងពីការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅដែលរួមមាន មរណភាពនៃជនល្មើស ការផុតអាជ្ញាយុកាល ការលើកលែងទោសជាទូទៅ និរាករណ៍នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ អាជ្ញាអស់ជំនុំ ។ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅនេះត្រូវបានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ ដោយឡែកមានមូលហេតុផ្សេងទៀតដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ប្រសិនបើ មានចែងក្នុងច្បាប់ដោយឡែកថាមូលហេតុទាំងនោះជាលក្ខខណ្ឌដែលនាំឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលរួមមាន ដូចជា ការសម្របសម្រួលជាមួយរដ្ឋ ការដកពាក្យបណ្តឹងដែលជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃការចោទប្រកាន់ជាបទព្រហ្មទណ្ឌ ការបង់ប្រាក់ពិន័យសរុប ឬ ប្រាក់សម្របសម្រួល ។ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាទូទៅ និង ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដោយមូលហេតុផ្សេងទៀតនោះជាកម្មវត្ថុនៃចំណាត់ការរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការសម្រេចលើកលែងចោទប្រកាន់ ឬ តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការនៅក្នុងដំណាក់កាលអយ្យការ ។ ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការត្រូវបានធ្វើឡើងចំពោះអំពើមិនមែនជាបទល្មើស និង អំពើដែលជាបទល្មើស ។ ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ គឺជា អាជ្ញាមិនអស់ជំនុំ ។ ជនរងគ្រោះអាចធ្វើការប្តឹងតវ៉ាពីសេចក្តីសម្រេចការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់របស់តំណាងអយ្យការសាលាដំបូងតាមរយៈយន្តការប្រឆាំងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ។ ការតម្កល់រឿងទុកឥតការសំដៅដល់ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលស្ថិតនៅដំណាក់ការអយ្យការ ប៉ុន្តែក៏មានមូលហេតុរលត់បណ្តឹងមួយដែលអាចធ្វើឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះនោះគឺមរណភាពរបស់ជនល្មើស ។ មរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទគឺជា មូលហេតុមួយដែលនាំឲ្យលត់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ដែលនាំឲ្យ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបញ្ឈប់ការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនដោយត្រូវចេញដីកាដំណោះស្រាយក្នុងការបិទការស៊ើបសួរ ។ ដីកាដំណោះស្រាយនោះ គឺជា ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់ដល់ជនត្រូវចោទដោយសារមរណភាពរបស់ជនត្រូវចោទ ។ម្យ៉ាងទៀតប្រសិនបើ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានៅក្នុងដំណាក់ការការជំនុំជម្រះតុលាការត្រូវតែបញ្ឈប់នីតិវិធីក្នុងការជំនុំជម្រះរបស់ខ្លួន ។ ព្រះរាជអាជ្ញាក៏ត្រូវចេញដីកាសម្រេចរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាផងដែរ ប្រសិនបើជនត្រូវចោទ ឬ ជនជាប់ចោទបានស្លាប់នៅក្នុងដំណាក់កាលការស៊ើបសួរ ឬ ដំណាក់កាលការជំនុំជម្រះ ។ ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដោយសារមរណភាពរបស់ជនជាប់ចោទនាំឲ្យមានបញ្ហាចម្រូងចម្រាស់មួយចំនួនដែលបានបន្សល់ទុកចំពោះសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនោះ ។ ហើយបញ្ហាទាំង

នោះ គឺជា សមត្ថកិច្ច របស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌតាមរយៈការប្តឹងសុំពីចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ ព្រះរាជអាជ្ញា ឬ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលការសម្រេចនោះ រួមមាន ការសម្រេចពីការប្រគល់ ឬ រឹបអូសឧបករណ៍ សម្ភារៈ មូលនិធិ ផលទុន ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស និង សេចក្តីសម្រេចលើការទាមទារផលប្រយោជន៍រដ្ឋប្បវេណីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិវន្តរបស់ជនជាប់ចោទ។

ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញានាំឲ្យតុលាការព្រហ្មទណ្ឌមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះជនល្មើសបាននោះទេ ដូចមានចែងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ។ ប៉ុន្តែការដែលមិនអាចចោទប្រកាន់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនេះមិនបង្កជាកត្តា ឬ ឧបសគ្គរារាំងដល់ការទាមទារសំណងរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការទទួលបានសំណងរដ្ឋប្បវេណីដោយសារតែការមូលហេតុរលត់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវអនុលោមតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

សរុបជារួមមកការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាគឺមិនឲ្យរលត់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះទេ ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅតែអាចទាមទារសំណងពីការខូចខាតដែលបណ្តាលមកពី បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដដែល ឲ្យ តែព្យសនកម្មនោះជាផលវិបាកនៃបទល្មើសផ្ទាល់ ជាព្យសនកម្មផ្ទាល់ខ្លួន បានកើតឡើងនិងនៅក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន។

អនុសាសន៍

ឆ្លងកាត់តាមការបកស្រាយប្រធានបទការរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញានេះធ្វើឲ្យបានសិក្សាស្រាវជ្រាវពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧ បានចែងពីមូលហេតុនៃការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញាដែលបានបែងចែងពីមូលហេតុទូទៅ និង មូលហេតុផ្សេងទៀតដែលនាំឲ្យមានការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ។ មូលហេតុទាំងពីរនេះត្រូវបានសង្កេតឃើញថាត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការផងដែរ ។ ការរួមបញ្ចូលនេះនាំឲ្យមានការផលវិបាកចំពោះអ្នកសិក្សា អ្នកអនុវត្តច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែលអាចមានការភ័ន្តច្រឡំ ពី ការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា និង ការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការជាពិសេសទៅដល់ ជនរងគ្រោះដែលជា ម្ចាស់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។ ម្យ៉ាងទៀតអានុភាពរវាងដីកាតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ និង អានុភាពនៃដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញាមានលក្ខណៈខុសគ្នាពោល គឺអានុភាពនៃការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការមានអានុភាពនាំឲ្យមិនមានអាជ្ញាអស់ជំនុំ ចំណែកអានុភាពនៃដីកាសម្រេចរំលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ក្នុង មាត្រា៧ មានអានុភាពអាជ្ញាអស់ជំនុំ ។ ហេតុនេះហើយក៏គួរតែមានការបកស្រាយណាមួយឲ្យបានច្បាស់លាស់ពីនីតិវិធីនៃការប្រើប្រាស់ដីកាទាំងពីរឲ្យបានច្បាស់លាស់ ជៀសវាងការភ័ន្តច្រឡំនៃការប្រើប្រាស់ដីកាទាំងពីរ ដើម្បី ជាភាពងាយស្រួលដល់អ្នកអនុវត្តច្បាប់ អ្នកសិក្សាច្បាប់ឲ្យយល់ច្បាស់ពីចំណុចខាងលើទាំងការអនុវត្ត និង ទ្រឹស្តី ។ ការបែងចែកច្បាស់លាស់នាំឲ្យដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីងាយស្រួលក្នុងការទាមទារសំណងរដ្ឋប្បវេណី និង ស្វែងរកដំណោះស្រាយ ឬ ធ្វើការតវ៉ានឹងការសម្រេចរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ដើម្បី ធានាបាននៃភាពយុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះ។

ព្រះរាជអាជ្ញាមានអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិយ៉ាងធំធេងក្នុងដំណើរការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌហេតុនេះហើយ ព្រះរាជអាជ្ញាក៏ត្រូវធានាផងដែរថាការអនុវត្តការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការរបស់ខ្លួនធ្វើឡើងដោយមានសំអាងហេតុ និង សំអាងច្បាប់ឲ្យបានច្បាស់លាស់ និង ឆ្លងកាត់ស៊ើបអង្កេត ឬ ការស្រាវជ្រាវយ៉ាងម៉ត់ចត់ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នៅគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នា សមធម៌ និង សមភាពចំពោះចំណាត់ការការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ជៀសវាងប្រើប្រាស់នូវអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិនេះដោយខុសគោលដៅ ដែលជា ម្ចាស់បណ្តឹងអាជ្ញាក្នុងនាមតំណាងផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាមិនត្រូវផ្តើមគំនិត ឬ បន្តការចោទប្រកាន់ ឬ ក៏ខិតខំប្រឹងប្រែងគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បី តម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ប្រសិនបើការស៊ើបអង្កេតដោយឥតលំអៀងមួយបង្ហាញឲ្យឃើញថាការចោទប្រកាន់នេះពុំមានមូលដ្ឋានទេ ។ លើសពីនេះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវខិតខំប្រឹងប្រែងធ្វើយ៉ាងណាធានាថា ជនរងគ្រោះគួរតែទទួលបានភាពយុត្តិធម៌ក្នុងការទទួលបានសំណង ដើម្បី ជួសជុលព្យសនកម្មរបស់ខ្លួនយ៉ាងសមស្របតាមការខូចខាតមកពីបទល្មើសទោះបីជាបណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវបានរលត់ក៏ដោយ ។ មូលហេតុរលត់បណ្តឹង

អាជ្ញានៅក្នុងមាត្រា ៨ គួរតែមានការពិនិត្យឲ្យបានម៉ត់ចត់មុននឹងសម្រេចឲ្យរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា ពីព្រោះថា ការសម្របសម្រួលក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការដែលមិនបានថ្លឹងថ្លែង ពី គុណវិបត្តិនៃការសម្រេចតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ ឬ រលត់បណ្តឹងអាជ្ញានោះនឹងនាំឲ្យមានផលប៉ះពាល់ដល់ការអនុវត្តច្បាប់នៅកម្ពុជា និង ផលប្រយោជន៍សាធារណជន។ ហេតុនេះហើយព្រះរាជអាជ្ញាគួរតែធ្វើការពិនិត្យ ឬ បែងចែកឲ្យច្បាស់លាស់រាល់រឿងក្តីដែលអាចសម្របសម្រួលបាន និង រឿងក្តីដែលមិនអាចសម្របសម្រួលនៅក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការបាន ដើម្បី ជៀសវាងភាពធ្ងន់ធ្ងរដល់ សង្គមនៅថ្ងៃអនាគត ។

គន្ថនិទ្ទេស

I. លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

១. រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣

២. ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៩

៣. ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៧

៤. សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ឆ្នាំ១៩៤៨

៥. ច្បាប់ស្តីពីសារពើពន្ធនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៧

៦. ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៧

៧. ព្រះរាជក្រឹត្យស្តីពីការបន្ធូរបន្ថយទោសនិងការលើកលែងទោសឆ្នាំ២០២១

៨. ច្បាប់ស្តីពីយុត្តិធម៌អនីតិជនឆ្នាំ២០១៦

៩. ច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះឆ្នាំ២០០៥

១០. ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាពឆ្នាំ២០០៦

១១. ច្បាប់ស្តីពីចរាចរណ៍ផ្លូវគោកឆ្នាំ២០១៤

១២. ច្បាប់ស្តីពីគយឆ្នាំ២០០៧

១៣. លិខិតតុបករណ៍អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញានិងមេធាវី , ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា(បោះពុម្ពផ្សាយដោយការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជាខែមករាឆ្នាំ២០០៧)

១៥. ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាឆ្នាំ២០១៤

១៦. ច្បាប់ស្តីពីការអនុម័តលើអនុសញ្ញាទីក្រុងវីយ៉ែនស្តីពីទំនាក់ទំនងកុងស៊ុលឆ្នាំ២០០៥

១៧. ច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្មមាត្រា២៤៧ មាត្រា៣៦៨ មាត្រា៣៧២ មាត្រា៣៨២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០១៣

១៨. ច្បាប់ស្តីពីការត្រួតពិនិត្យគ្រឿងញៀនឆ្នាំ២០១២

១៩. ច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារឆ្នាំ២០១១

២០. អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាវិធានផ្ទៃក្នុង (វិសោធនកម្មលើកទី៩), វិសោធនកម្មថ្ងៃទី ១៦ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៥

II. សៀវភៅនិងឯកសារផ្សេងៗ

១.សៀវភៅវាក្យសព្ទគតិយុត្តក្នុងនីតិព្រហ្មទណ្ឌ (ដកស្រង់ចេញពីនីតិព្រហ្មទណ្ឌនិងនីតិគ្រួសារ) រៀបរៀងដោយលោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធនិងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត , ឆ្នាំ២០១៧

២. សៀវភៅនីតិរដ្ឋប្បវេណីនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច រៀបរៀងដោយ លោកសាស្ត្រាចារ្យ អម សុផាណារ៉ាត ឆ្នាំសិក្សា២០១៨ ដល់ ២០១៩

៣.វិទ្យាសាស្ត្រគតិយុត្តក្នុងការកំណត់បទល្មើស រៀបរៀងដោយលោកមេធាវី មួន សៀងលី, រាជធានីភ្នំពេញ, ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥

៤. សៀវភៅនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចរៀបរៀងដោយលោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និង លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត ឆ្នាំសិក្សា២០១៣ដល់២០១៤

៥. ឯកសារសិក្ខាសាលាស្ដីពីការផ្សព្វផ្សាយក្រមព្រហ្មទណ្ឌប្រធានបទគោលការណ៍ទូទៅទាក់ទងនឹងការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរៀបរៀងដោយ ឯកឧត្ដម កើត រិទ្ធ

៦. សៀវភៅនីតិព្រហ្មទណ្ឌ រៀបរៀងដោយ ឯកឧត្ដម ហ៊ី សោភា

៧.ឯកសារនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌស្ដីពីការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីតាមផ្លូវអន្ដរាគមន៍ (ការផ្សព្វផ្សាយរបស់សមាគមត្រាជូ) រៀបរៀងដោយអ៊ីណូម៉ាកា ខែសីហា២០១៦

៨. នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជារៀបរៀងដោយលោក ចក សម្បត្តិ អនុប្រធានសមាគមត្រា(គេហទំព័រសាលាត្រាជូចេញផ្សាយនៅថ្ងៃទី១៣-វិច្ឆិកា-២០២០)

៩. សៀវភៅក្រមរដ្ឋប្បវេណីភាគ១ រៀបរៀងដោយសមាជិកក្រុមការងារអនាគតគ្រូបណ្ដុះបណ្ដាលភូមិន្ទចៅក្រមឧបត្ថម្ភគាំទ្រពីទីភ្នាក់ងារសហប្រតិបត្តិការអន្ដរជាតិនៃប្រទេសជប៉ុន (JICA) និង នាយកដ្ឋានសហប្រតិបត្តិការអន្ដរជាតិនៃវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវនិងបណ្ដុះបណ្ដាលនៃប្រសួងយុត្តិធម៌នៃប្រទេសជប៉ុន (JCD) បោះពុម្ពនៅក្នុងខែមីនាឆ្នាំ២០១២

១០ . សៀវភៅនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរៀបរៀងដោយលោកស្រី ឌី លីឡានិងលោក ខាន់ សុខា

១១ . សារណាបញ្ចប់ការសិក្សាលំហូរនីតិវិធីនៃបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌ រៀបរៀងដោយនិស្សិត ឃន ប៉េងឡុង និង ឈឺន សុវណ្ណនរាជ សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ លោកជួន ប៊ុនធី ឆ្នាំ២០២១

១២. ការរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា (ដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតព្រះរាជអាជ្ញា), ការផ្សាយរបស់សាលាត្រាជូ, រៀបរៀងដោយ លោក ហាក់ សៀកលីម, ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩

១៣. ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៦៧ក្នុងសៀវភៅសិក្សាច្បាប់គ្រប់មាត្រាទាំងអស់ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, របស់លោក អេត សុត ក្រសួងយុត្តិធម៌

១៤. សេចក្តីពន្យល់នៃនីតិវិធីក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាចំពោះសេចក្តីពន្យល់ករណីយុត្តិសាស្ត្រ អ.វ.ត.ក និង អន្តរជាតិសម្រាំង បោះពុម្ពផ្សាយលើកទី១នៅខែមិនាឆ្នាំ២០១៤

១៥. មេរៀនសង្ខេបស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ សម្រាប់បង្រៀននិស្សិតថ្នាក់ពិសេសនីតិសាស្ត្រភាសាបារាំងនៃ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច អមដោយសាកលវិទ្យាល័យ លុយមីញ៉ែលីយ៉ុង២ (ប្រទេសបារាំង), ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ ឆ្នាំ២០១៦

១៦. មេរៀនការតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ រៀបរៀងដោយ ន. ស. រ , ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១៨

១៧. ឯកសារស្រាវជ្រាវស្តីអំពីតួនាទីនិងភារកិច្ចរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា, តួនាទីនិងភារកិច្ចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ , តួនាទី និង ភារកិច្ចរបស់ចៅក្រមជំនុំជម្រះ, ស៊ន បញ្ញា , រាជធានីភ្នំពេញថ្ងៃទី២៦ខែកក្កដាឆ្នាំ២០២២

២០. របាយការណ៍តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តជាតិ , ការសម្រេចនីតិកម្មកម្ពុជាទៅនឹងលក្ខន្តិកៈនៃតុលាការ ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, International Federation For Human Rights, ខែមីនាឆ្នាំ២០០៦លេខ៤៤៣

២១. បាឋកថាស្តីពីគោលការណ៍គ្រឹះធំៗនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌនិងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ,ឯកឧត្តម កើត រិទ្ធ

២២. ឯកសារដំណាក់កាលក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌសម្រាប់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់នៅកម្ពុជា, នាយកដ្ឋានស្រាវជ្រាវ ផ្សព្វផ្សាយ និង បណ្តុះបណ្តាលច្បាប់ក្នុងវិស័យព្រហ្មទណ្ឌនៃក្រសួងយុត្តិធម៌ឆ្នាំ២០១៩

២៣. មេរៀននីតិវិធីជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនៅសាលាដំបូង, រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ រៀបរៀងដោយ លោក អឿង សៀង

III. **គេហទំព័រ**

១. គេហទំព័រវិទ្យុបារាំងអន្តរជាតិRFI, ជនជាប់ចោទអៀង សារីទទួលមរណភាព-បណ្តឹងអាជ្ញាត្រូវរលត់ (rfi.fr)

បញ្ជីឧបសម្ព័ន្ធ

ឧបសម្ព័ន្ធទី១៖ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧

ឧបសម្ព័ន្ធទី២៖ ច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្ម មាត្រា២៤៧ មាត្រា៣៦៨ មាត្រា៣៧២ មាត្រា៣៨២ នៃ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០១៣

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣៖ ពាក្យបណ្ដឹង

ឧបសម្ព័ន្ធទី៤៖ ដីកាលើកលែងចោទប្រកាន់

ឧបសម្ព័ន្ធទី៥៖ ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ

ឧបសម្ព័ន្ធទី៦៖ ដីកាបញ្ជាឲ្យចូលខ្លួន

ឧបសម្ព័ន្ធទី៧៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យចាប់ខ្លួន

ឧបសម្ព័ន្ធទី៨៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យឃុំខ្លួន

ឧបសម្ព័ន្ធទី៩៖ ពាក្យសុំដកពាក្យបណ្ដឹង

ឧបសម្ព័ន្ធទី១០៖ ដីកាសម្រេចរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញា

ឧបសម្ព័ន្ធទី១១៖ ដីកាតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការ